Sene: 4 Cilt: XI, Sayı: 175 14 Eylül 1957

Hür. P. Kurultayı

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

AKİS'in Yazı Müsabakası

Gönderilen yazıları 11. sayfamızda neşrediyoruz

1 —AKİS'in bu seneki yazı müsabakası için seçilen mevzu şudur: Demokratik rejim içinde yaşamağa azimli milletler ne şekilde hareket etmelidirler?

2 — Müsabakaya katılmak için gönderilen yazılar kâğıdın bir yüzüne makinayla ve orta aralıkta yazılacak, uzunluğa da 23x30 eb'adındaki kâğıtlarla iki sayfayı tecavüz etmiyecektir.

3 — Gelen yazılar önce AKİS'in yara işleri kadrosundan kanılacak bir küçük jüri tarafından incelenecek, uygun görülen AKİS'te neşredilecektir.

4 — Yazıların neşrine 1 Temmuz 1957'de başlanmıştır 30 Nisan 1958 den sonra gelen yazılar müsabaka dışında bırakılacaktır.

5 — AKİS'te neşredilen yazılar 1958 Mayıs başında toplanacak olan selâhiyetli bir jüri tarafından incelenecek, Birinciliği kazanan yazının sahibine 1.000; İkinciliği kazanan yazının sahibine 500 ve Üçüncülüğü kazanan yazının sahibine de 250 lira telif hakkı ödenecektir. Bundan başka birinciliği kazanan yazının muharririnin resmi 1958 Mayısının ortasında çıkacak olan Beşinci yılımızın ilk sayısının kapağım süsüyecektir.

6 — Müsabakaya katılacak yazıların "AKİS Mecmuası, yazı müsabakası servisi P. K. 582 - Ankara" adresine postalanması lâzımdır.

Dikkat :

Müsabakaya gönderilen yazıların bir kısmının çok kısa olduğu görülmüştür. Makalelerin yazı makinası ile yazılmış normal iki sayfayı tecavüz etmemesi şartıyla, bir fikri etraf ile izah edebilecek uzunlukta olması lâzımdır.

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 4, Cilt XI, Sayı: 175

Rüzgârlı Sok. Ovehan
Kat: 3 Daire: 7
P. K. 582 — Ankara
18992 (Yazı İşleri)
15221 (İdare)

Fiatı 60 Kuruş

Müessisi

Metin TOKER

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına İmtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mesul Müdür:
Tarık HALULU

Umumi Neşriyat Müdürü
Hamdi AVCIOĞLU

Teknik Sekreter
İlhami SOYSAL

Karikatür:
TURHAN

fotoğraf:
Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
ASSOCIATED PRESS
TÜRK HABERLER AJANSI

Klişe:
Desen Klişe ATELYESİ

Müessese Müdürü:
Mübin TOKER

Abone Şartları:

3 aylık	(12 nüsha) :	6 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	12 lira
1 senelik	(52 nüsha) :	24 lira

İlân Şartları:
3 renkli arka kapak (Tam sayfa): 350 Lira
Kapak içi 300 lira, metin sayfaları Santimi 4 lira.

Dizildiği ve Basıldığı yer:
Rüzgarlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221
Basıldığı tarih: 12.0.1957

Kapak resmimiz:
Dr. Adenauer
Kozu: Alman ordusu

Kendi Aramızda

Seçimler hakkında

Her yıl olduğu gibi bu yıl da İzmirde muazzam bir 9 Eylül geçidi oldu. Protokolda bir yenilik müşahede ettik: D. P. C. H. P. C. M. P.. Hür. P. ve komedi Köylü Partisinden sonra canavar düdükleriyle itfaiye.. İzmirliler bunun manasını çok iyi anladı ve ye. teri kadar tezahürat yaptı. Durup dururken ıslanmağa ne lüzum var. Sevgisini daha sağlam bir şekilde göstereceği günler çok yakın. Bakalım sandıktan çıkanın üzerine su sıkmak veya sünger çekmek kabil olacak mı?

Sahir Dağ - İzmir

D. P. Genel Merkezi tarafından AKİS'in 172 ci sayısında neşredilen garip bir ilân okudum. İlânda "Partimizi tutan, Partimizi iktidara getireen milyonlarca vatandaş kayıptır" denili - yor ve bunların nerede olduklarını bilenlerin insaniyet namına haber verilmesi isteniyor.

İnsaniyet namına olduğu için ben de bu milyonlarca vatandaşın yerini, bildireyim, Hürriyet Partisi Genel Merkezine müracaat etsinler aradıklarını orada bulacaklardır.

Hasan Bayraktar - Elâzığ

Basın hakkında

Geçenlerde AKİS'te de bahsedildiği gibi; muhalefeti destekleyen neşriyatından ötürü, Cumhuriyet Gaze. tesinin resmi ilânları kesilecek ve kâğıt tahsisi azaltılacakmış. Bu suretle güya neşir imkânlarını bertaraf etmek gayesi güdülüyormuş. Arjantinde, sabık diktatör Peronun hışmına uğrayan La Prensa Gazetesinin başına gelenleri herkes bilmektedir. Cumhuriyet'e böyle bir muamelenin tatbik edilebilme ihtimalini düşünmek için, insanın melekâtı akliyesinden zoru olması lâzımdır. Çünki, Demokrat Türkiyede "Peronizm" hortlayamaz. Gerçi, hafızai beşer nisyan ile malûldür ama ne var ki, güneşin balçıkla sıvanamıyacağı da bir ata sözüdür.

Celâl Menekli - İstanbul

Politikacılar hakkında

Sayın Milletvekili Himmet Ölçmenin 174 sayılı nüshanızdaki tekzip yazısını okudum. Hakikatin aydınlanmasına yarayacak. Bu arada "Demokrat İktidarın., ancak millî arzuya uygun bir şekilde takibetmekte olduğu iktisadi politika sayesindedir ki İktisadi istiklâl dâvamızı başarmak ve tamamlamak mümkün" olacağından ve sal. reden bahis fikir ve görüşlerini okuyunca politikanın her şeyden evvel derin bilgilere, tecrübelere dayanan çok ince ve ileriyi gören bir meslek olup bu sahada yetersiz malzeme ile at oynatmaya yeltenenlerin kaş yapayım' derken daha çok göz çıkarmak tehlikelerini hesaplayarak ölçüyü kaçırmamaya dikkatli olmaları lâzım geldiği kanaatine bir kere daha vardım.

D. Ergin • Cihangir

Kemal Hadımlı "Elbette ki Zeytinburnulular hükümetin bu lûtfuna cevap vermesini de bileceklerdir. Bundan eminiz" buyurmuş. Demek İstanbul'un' vilâyet işlerini -vekâletin de olsa- tedvirle görevlendirilen bir idare adamı hâlâ hükümetin normal icraatını vatandaşlara bir lütuf telâkki edebiliyor. Ama biz 946 seçimi kahramanlarından olan Hadimimin Konya Valiliği sırasında milli bayramlarda parti propagandalarından farksız öyle sözlerini dinledik ki bunu garipsemek değil hafifsedik bile...

Yüksel Güneri - Konya

Bir Kongrelerinde D. P. linin biri', Anayasamızın ikinci maddesinin değiştirilmesini ileri sürmüş... Fikirdir, hürmet gerek... Eğer zengin ol - saydım, ikinci maddeyi altın harflerle çerçeveletir bu vatandaşa hediye ederdim... Şimdilik bir Yurtbilgisi ki. tabından maddenin tefsirini okumasını ve şu maddeyi de iyice bellemesini tavsiye edeceğim.

"Anayasa Madde 3. Türkiye Devleti Cumhuriyetçi, Milliyetçi, Halkçı, Devletçi, Lâik ve Devrimcidir. Devlet dili Türkçedir. Başkent Ankaradır. '

Sedat Altan - İstanbul

Radyo hakkında

Yerinde tenkitler yapan yegâne müessesenin AKİS olduğuna eminim. Fakat son aylarda "dikkatiniz çekildiği halde" bir türlü şu radyoyu ikaz etmiyorsunuz..

Bir bakıyoruz, Ankara Radyosu Çarşambayı Perşembe ilân ediyor. Aradan az bir zaman geçiyor İstanbul Radyosunda konser veren Afife Ediboğlu coşarak - 28.VIII. 1957, 20.55) - "Akan sular kebap olsa,
Uçan kuşlar şarap olsa" diyor.

Bu millet Bayan Ediboğlu kadar zevksiz ve dikkatsiz değildir, garkı ancak meyhanelerde, geç saatlerden sonra bu kadar rezil edilebilir. Mezkûr şarkının beste ve güftecisinin böyle bir şiir yazıp besteliyeceklerini tahmin etmiyorum. Bu kadarına pes!..

A. Mehmet Kancoğlu - Ermenek

Mecmua hakkında

Aylardan beridir bekler dururuz AKİS'in fotoğrafları güzel çıkar cak diye... Bazan bakıyorsunuz bir resim altı, mânası esprisi yerli yerinde ama gel gör ki bir karaltıdan başka bir şey yok.. Bilirim, şimdi, efendim şu yok, bu yok, ne yapalım elimizdeki imkânlar bunlar... Hayır değil, bu mecmuanın ilk zamanlarını da biliriz.. Ama ilk zamanın resimleri daha iyi çıkardı. Halbuki bu gelişme nazariyesine bile aykırı. Siz ne dersiniz?..

İbrahim Can - Ankara

YURTTA OLUP BİTENLER

B. M. M.

Kutlu Çarşamba

Bu haftanın ortasında Çarşamba günü öğleden sonra, saat 3'e yaklaşırken Büyük Millet Meclisi önünden geçmeye mecbur kalan vatandaşlar o gün içerde çok mühim bir mevzuun görüşüleceğini anladılar. Nasıl anlamazlardı ki... Bütün ehemmiyetli meselelerin müzakere edildikleri günlerde olduğu gibi, Meclisin civarında "çok sıkı" emniyet tedbirlerinin hepsi bu defa da büyük bir itina ile alınmıştı. Meclis bahçesinin kapıları öğleden itibaren kapatılmış, parktan istifade etmek istiyen Ankaralılar dışarı çıkarılmış ve bu "tedbir"ler Meclisin bahçe duvarları da aşılarak Ulus'tan İstasyona inen caddeye de intikal ettirilmişti. O kadar ki saat 2,5'tan sonra Meclisin önünde kuş bile uçurulmuyordu.

O gün Meclis, yeni seçimlere gidilmesi hakkında karar alacak ve hükümetin Muhalefetin işbirliğini önlemeye matuf Seçim Kanunu tâdil tasarısını kanunlaştıracaktı.

Hâdisenin ehemmiyeti ve uyandırdığı merak, tadil tekliflerinin kanunlaşıp kanunlaşmıyacağından değil, Muhalefet hatiplerinin bu münasebetle yapacakları tenkitlerden doğuyordu. Herkes, Onuncu devre toplantılarının sonuncusunun çok gergin ve elektrikli geçeceğini tahmin ediyordu. Hattâ bazı hâdiselerin vukuu ihtimalini düşünenler de mevcuttu.

Nefse itimat

Ama tadil teklifi üzerinde müzakereler açılıp ilk söz C.H.P. Meclis Grubu adına. Nüvit Yetkine verildikten sonra müzakerelerin çok çetin geçeceğine inananlar kısa bir müddet için bile olsa yanıldıklarını zannettiler. D.P. grubu Nüvit Yetkinin irticalen yapılan çok sert -fakat seviyeli- tenkitlerini hayret uyandıran bir , sabır ve sükûnet içinde dinliyordu. Nüvit Yetkin, iyi hazırlanmıştı, ve çok güzel bir de konuşma yaptı. Sesi vakur ve sert, ifadesi son derece sarihti. Üstelik C.H.P. Meclis Grubu başkan vekili o gün çok iyi bir günündeydi de.. Sesinde dâvasından emin olanların sükûneti, ve emniyeti vardı. Bu bakımdan şimdiye kadar ancak Menderese karşı uysal davranmaya alışkın D.P. grubuna hâkim olmakta zorluk çekmedi. Yetkin, tadil teklifinden güdülen maksatları açıkça ortaya dökerken Muhalefet partileri arasındaki işbirliğini doğuran sebeplere de dikkati çekti. Yetkin, bu kanun tadili teklifinin İktidarın önümüz deki seçimlerde alacağı reylerin yekûnunun muhâlefetlerinkinden daha az olacağına inandığından başka bir şey göstermediğini ve bunun bir korkunun ifâdesi olduğunu söyledi. Bu, hatibin de büyük bir isabetle işaret ettiği gibi, ekalliyetin milletin irâdesine rağmen işbaşında kalmaya çabalamasını gösteriyordu. Ama bu imkânsızdı. Milletin ekseriyetine dayan, mıyan idarelerin iktidar mevkiinde uzun müddet kalabilmesi imkânsızdı.

Muhalefet Partileri sözcülerinin. iyi günde oldukları, Ahmet Bilginin konuşmasından sonra daha iyi anlaşıldı. İhtimal bunun sebebi, iyi günde olmaktan çok, iman edilmiş, yüzde yüz haklı olunduğuna inanılmış bir mevzuda konuşmaktan ileri gelen psikolojik bir haldi. Ahmet Bilgin de Meclis kürsüsünden son derece insicamlı, mantıklı ve ikna edici bir konuşma yaptı. Bilhassa tasarının gerekçesinde yer alan İşbirliğinin siyasî ahlâka aykırı olduğu iddiası üzerinde duran Ahmet Bilgin, siyasî ahlâka asıl uygun bulunmayanın Muhalefette iken bol keseden yapılan vaadlerin İktidara geçildiği zaman unutulması olduğunu D.P. grubuna hatırlattı ve böylece Muhalefet sıralarından yükselen alkışlara hak kazandı.

İsmet İnönü

Rejimin teminatı

İyi hazırlanmış bir konuşma

Ama müzakerelerin en muvaffak hatibi, şüphesiz Hür. P. sözcüsü Urfa milletvekili Feridun Ergin oldu. Feridun Ergin'in bu mevzuda son derece iyi hazırlanmış olduğu, kürsüden ilk cümlesini söylediği zaman anlaşılmıştı. Urfa milletvekili D.P. nin bugün içinde bulunduğu halin teşrihini o kadar maharetle becerdi ki gözler Önüne serilen manzaranın bütün acılığına rağmen D.P li milletvekilleri tarafından doldurulan sıralardan en ufak bir ses bile yükselmedi. İhtimal daha düne kadar aynı saflarda yer tutan arkadaşlarının' aklı selime hitap eden sözleri, D.P. grub'i mensuplarını derin düşüncelere sevkediyordu. Ama tabiî, birkaç istisna vardı. Himmet Ölçmen, Murad Ali Ülgen ve Süleyman Cağlar, Hür. P. hatibinin sözünü birer defa kesmeye teşebbüs ettiler. Ama, gerek Feridun Ergin'in sert ve vakur mukabeleleri, gerek D.P. grubunun diğer üyelerinin arkadaşlarını bu işte yalnız bırakmaları, bu hareketlerin bir defa daha tekrarlanmasına fırsat bırakmadı.

Feridun Ergin de kendisinden evvel konuşan diğer iki muhalif 'partinin sözcüleri gibi, her ne tedbir alınırsa alınsın, millî iradenin arzusuna muvazi olarak vücut bulan ve kuvvet kazanan işbirliği fikrine mani olunamıyacağını ifade edince salona hâkim olan psikolojik hava büsbütün kuvvet kazandı ve D.P. milletvekillerine ayrılan sıralara çöken sessizliğin kesafeti büsbütün arttı.

Hâdise yaratan adam!

Büyük Meclisin çok görmüş kubbesinin altında sıralarında sessiz ve sakin oturan D.P. milletvekillerini yeniden ümitlendirmeye ve neşelendirmeye, müstakil Manisa milletvekili Hikmet Bayurun kürsüye çıkıp birkaç cümleyi elindeki kâğıttan okuması kâfi geldi. Bayur sözlerine son derece "toleranslı" görünmeye gayret eden bir eda ile başladı. Üzerinde müzakerelere girişilen tadil teklifinin, şüphesiz, tenkide lâyık noktaları da vardı, faydalı olduğu noktalar da mevcuttu. Ama Muhalefet partilerinin yaptığı "insafsız" tenkitler, müstakil hatibi "bizzarur" teklifin lehinde konuşmaya mecbur ediyordu! Üstad bu mukaddemeyle giriştiği konuşmasına çok önceden hazırlanmış kâğıtları okumakla devam etti ve neler söyledi, neler... Muhalefetin işbirliği ile değil Anayasayı değiştirecek nisabı, Meclis' ekseriyetini bile elde etmesi imkânsızdı. Etseler bile bu memleketin hayrına olmıyacaktı. Koalisyon hükümetleri bizim memlekete uygun değildi, faydadan çok zarar getirecekti. Hikmet Bayurun müzakere edilmekte olan meseleyle alâkalı beyanı bundan ibaret kaldı ve sözü derhal C.M.P. ile İnönünün şâhsına çevrilmiş hücumlara - hoş, bunlara da "hücum denmezdi ya! - getirdi. İnkılâpçı olduğunu iddia eden C.H.P. nin Atatürkün en yakın arkadaşı olan lideri İnönü nasıl olur da bir "mürteci" parti -C.M.P.- ile işbirliği yapardı? İnönü derhal bu işbirliğinden vazgeçmeliydi.

Sıkılan yumruklar işliyor

Hikmet Bayurun konuşmasının İnönüyü program dışı bir konuşmaya sürükliyeceği anlaşılmıştı. İnönü, üç günden beri devam eden C. H. P. Kurultayı dolayısıyla son derece meşguldü ve bu arada Meclis kürsüsüne çıkıp konuşmak niyetinde değildi. Ama Bayurun konuşması karşısında inandığı ve mücadele ettiği fi-

METİN TOKER İÇİN

HALAS GÜNÜ YAKLAŞIRKEN

Önümüzdeki haftanın içinde bir gün Ankara hapishanesinin rutubetli duvarları arasında bir genç adam ailesinden, sevdiklerinden, işinden uzakta hayatının bir senesini arkada bırakacak ve yeni yaşına basacak. Gazeteciler için doğum günlerini zindanlarda kutlamak 1954'den bu yana bir nevi "mukadder akıbet" olmuşa benziyor. Hüseyin Cahid Yalçın sekseninci yaşını Üsküdar Cezaevinde idrak etmişti; Metin Toker otuz üçüncü yaşını Ankara Cezaevinde idrak edecek. Ama bu en yaşlısından gencine bir gazeteci kuşağının fikirlerini ne pahasına olursa olsun, yılmadan ve korkmadan söylemeğe azmetmiş bulunduğunun en güzel, en canlı misali değil midir? İşte Hüseyin Cahid Yalçın! Sekseninci yaşını hapishanede kutlamaya mecbur edilmesi bugün, seksen üçüncü yaşında düşündüğünü olduğu gibi söylemekten onu alıkoyuyor mu? Metin Tokere sadece otuz üçüncü yaşını hapishanede kutlatmadılar; Metin. Toker çocuğunun doğduğunu o taş duvarların arkasında öğrendi, kızını o taş duvarların arkasında, hapishane müdürünün nezaretinde bağrına bastı, orada onun hasretiyle üzüldü. Ne çıkar? Yarın çile günleri bittiğinde doğru bildiğini aynı cesaretle yazmaktan o hatıralar, o' çok acı hatıralar onu alakoyamayacaktır. Zira Yalçınlar ve Tokerler bir tek şeyden korkarlar: Şerefsizlik!

Metin Tokerin hayatı gazeteci olmak isteyen gençler için pek çok ibret levhası, pek çok ders taşır. Bu derslerin birincisini basın mesleğinde başarıya erişmek için sağlam ve zengin bir bilgi dağarcığının çok fayda sağladığıdır. Bugünün şöhretti gazetecisi bundan otuz ile yıl evvel, 17 Eylülde, orta halli bir ailenin çocuğu olarak Boğaziçi sahillerinde dünyaya geldi. Birinci sınıftan itibaren Galatasaray lisesinde okudu ve on iki senede mektebini birincilikle bitirdi. Metin. Tokerin neşredilen ilk resmi mezun olduğu yıl Milli Eğitim Bakanlığının iftihar kitabında çıkan resmidir. Ne garip tesadüftür ki kitapta örgülü saçlı bir küçük kızın daha resmi mevcuttur; o yıl altıncı sınıftan yedinciye birincilikle geçen bir küçük kızın... Bu, on üç yıl sonra Özden Toker olacak olan Özden İnönüdür.

Metin Toker bir sene sonra, 1943'de basın hayatına Cumhuriyet gazetesinde atıldı. Lisedeki sosyoloji hocası, Nadir Nadi, genç talebesini gazetesine almıştı. Metin Toker ilk küçük şöhretini orada yaptı. Bir yandan Edebiyat Fakültesine devam ediyor, diğer yandan çok tatlı bir üsluba sahip olduğunu belli eden röportajlarla dikkati çekiyordu. Cumhuriyet gazetesinde çalıştığı sekiz sene içinde her İşi yaptı; polis muhabirliğinden sekreterliğe kadar. Fakültede bilgi dağarcığını arttırırken gazetede, ilerde büyük faydasını göreceği tecrübeyi kazanıyordu. Genç gazeteci Üniversiteyi bitirdi, askerliğini yaptı ve tahsiline devam için Parise eritti. Orada üç sene kaldı. Hayatını kendi kazanmak zorundaydı. Muhtelif gazetelere yazılar yazdı, Batı Avrupa muhabirliği yaptı, mecmualara röportajlar gönderdi. İsmi Cumhuriyette, Zaferde, Yeni İstanbulda çıkıyordu. Bu arada Portekizden Finlandiyaya, İtalyadan İsveçe bütün Batı Avrupayı dolaştı, görgüsünü arttırdı. Pariste de boş durmuyordu; Paris Üniversitesi Siyasal Bilgiler Mektebinin hem yabancı talebeye mahsus sertifikasını, hem de Fransız talebeye mahsus diplomasını aldı. Üç sene içinde tam on iki defa İngiltere ve gitti ve son imtihanını verdiği gün memlekete hareket **etti.**

AKİS 1954 seçimlerinin haftasında neşredildi. Metin Toker artık her yerle alâkasını keserek kendisini mecmuasına vermişti. "Sıkmayan ciddi mecmua": İşte AKİS buydu ve AKİS Türkiyede şimdiye kadar hiç bir mecmuanın toplamadığı kadar alâka toplayarak bugünkü AKİS haline geldi.

AKİS ailesi olarak, bugün hapishanenin kalın ve rutubetli duvarları arkasında bir yaşını daha tamamlayan arkadaşımıza en iyi dileklerimizi sunarken bir tesellimizi belirtmek isteriz: Üç hafta sonra Metin Toker yeniden aramızda, kurduğu mecmuanın tekrar başında olacaktır. AKİS onun tavsiyeleriyle daha da cevval bir hal alacak, onun Doluşlarının akisleri tekrar sayfalarımızı süsliyecektir. Üç hafta sonraya şimdiden hararetle hazırlanıyoruz. Afetin Toker bundan böyle her sayıya bir başmakale yazacaktır. AKİS, başında Metin Toker olduğu halde neşir hayatının bir dönemecini daha dönecektir. Bugünkü acılar çabuk unutulacak, inşallah bir daha böyle acılar çekilmiyecektir.

AKİS

kirlerin millet önünde müdafaasını yapmaktan kaçınmak İnönüden beklenemiyecek bir şey olurdu. Nitekim daha Bayur kürsüden inerken İnönünün söz isteyip kürsüye yürüdüğü görüldü.

İnönü sözlerine insanın tarifi ile başladı. İnsan, düşünen' ve konuşan, bu suretle de anlaşmaya varan mahlûktu. İşte muhalefet ileti gelenleri de düşünmüşler, konuşmuşlar ve **bir** neticeye varmışlardı. Varılan netice; işbirliği di. İşbirliğinin mânası şuydu: Bütün Muhalefet partileri çift meclisin lüzumuna inanıyorlardı ve bunu beraberce millete bildiriyorlardı. Üç muhalefet partisi, müstakil adalete ve hâkim teminatına ihtiyaç olduğu noktası üzerinde birleşiyorlardı.

İnönü söz hâkim teminatı mevzuuna gelince şunları da söyledi: "Memlekette hâkim teminâtını kim istemez? Adalet cihazımız, 300 sene evvelki kapitülâsyonları hatırlatmıyor mu?"

İnönü bu sözü söyler söylemez, hükümete ayrılan koltuklarda oturan Adalet Bakanı Hüseyin Ayni Göktürkün elini kolunu sallıyarak yerinden fırladığı görüldü. Bu bir işaret yerine geçti ve salonu büyük bir gürültü kapladı. Bunun üzerine riyaset makamım işgal eden Fikri Apaydın İnönünün sözünü kesti. İnönü, cidden hiddetlenmişti. Başkana dönerek "bu başkan, seçimler yaklaştıkça iktidarın müdafii kesilir" dedi. Bu, müzakerelerin intizamım temin ile vazifeli riyaset ile İnönü arasında bir münakaşanın kopmasının başlangıcı oldu. Bu sırada elektrikli hava bütün salonu sarmış ve Ahmet Fırat (Malatya-CHP.) ile Ahmet Gürsoy (Kütahya - D.P.) arasında başlayan bir münakaşanın iki tarafa mensup diğer milletvekillerinin de katıldığı bir yumruklaşmaya yol açmıştı.

Hâdise güçlükle yatıştırıldı ve 10 dakikalık bir tatilden sonra tekrar çalışmaya başlayan Meclis, ufak tadillerle seçim kanununu işbirliğini zorlaştıracak şekilde tadil ettikten sonra yeni seçimlere gitmek kararını aldı.

Seçimler

Son çare

Bu haftanın başında Salı günü öğleden sonra gençten uzunca boylu bir adam Alemdar Sinemasının telefonuna koşuyordu. C. H. P. Kurultayı, İktidarın tahminleri hilâfına İşbirliğine son derece taraftardı. Hattâ bütün adayların Merkezden tesbitini itirazsız kabul etmişti. Telefondaki genç adam sanki bir' ölüm haberi **veriyormuş** gibi **titrek** bir sesle Beyfendiyi **durumdan** haberdar **ediyordu.** Bir iki dakika sonra İktidarın başı her zamanki gibi **şık** ve **zarif,** şoförüne "Yenimahalle'ye" diyordu. 0002 numaralı araba Alemdar Sineması önünden iki defa üstüste geçti ve gözden **kayboldu.**

Sürpriz

Beyfendi son günlerde ideal arkadaşlarıyle birlikte her gün Başbakanlıkta, seçim işlerini müzakere ediyordu. Kurultaydan gelen haber onun için bir sürpriz olmuştu.

D. P. Genel Başkam "Taşlık konuşmalarından" netice çıkacağına bir türlü inanamıyordu. İnsanlar hakkında garip düşünceleri vardı. Herkesin sadece koltuk peşinde koştuğu, Genel Başkanın meşhur sabit fikirlerinden biriydi. Madem, ki İşbirliği koltuktan feragati gerektiriyordu, o halde İşbirliği gerçekleşemezdi. İşbirliğini alkışlayan ve koltuk istemeyen delegeler doğrusu sabit fikirli Genel Başkam şaşırtmıştı. Derhal Muhalefet Cephesi için katiyen bir sürpriz teşkil etmeyen "nihai" çareye başvuruldu.

Gündem dışı olarak, Rize Milletvekili Osman Kavrakoğlu imzalı bir takrir Meclise yetiştirildi. Bu vesileyle şöhretli Adalet Bakanı Hüseyin Avni Göktürkun ve yine en az onun kadar şöhretli müsteşarının uzun zamandır gece geç vakitlere kadar süren çalışmaları boşa gitmemişti.

İşbirliğini önlemek için Seçim Kanunu nihayet tâdil ediliyordu.

Muhalefet Cephesi

Muhalefet Liderleri haberi kendilerinden emin adamların sakin tebessümü ile karşıladılar. Millî iradeden dem vurmasına rağmen D. P. İktidarından başka türlü hareket etmesini beklemiyorlardı. Son dakikadaki bu darbeye hazırdılar.

Muhalefetin seçimlere girmemesi için her türlü sebeb mevcuttu. 1950 nin serbest seçimleri çok geride kalmıştı. Halen mevcut şartlar altında, serbest seçimlerden bahsetmek gülünçtü..

İşbirliği konulmalarından evvel C. M. P. Genel Başkan Vekili Arnanın ortaya attığı, Muhalefetin müştereken seçimlere boykot etmesi fikri unutulmamıştı. Muhalefet Cephesi bugünlerde boykot mevzuunu yeniden ciddiyetle görüşecekti. İsmi galiba Köylü Partisi olan te şekkülle başbaşa kalacak olan D.P., seçimlerden sonra bilmem nasıl hâlâ "meşruiyeften bahis açabilecekti?

Bununla beraber Muhalefet Cephesinin herşeye rağmen seçimlere girmesi imkânsız değildi. Kağıttan manialarla Türkiyede Demokrasili kurmak azmini ifade eden İşbirliği Cephesi çökertilemezdi. Muhalefet partileri liderleri haftalardan beri bunu tekrarlıyorlardı.' İktidara, her tedbirin bir mukabil tedbiri olduğunu anlatmaya çalışıyorlardı.

İşbirliği bir azim işiydi. Azimli Muhalefet Cephesi, D. P. İktidarı ne oyunlar icat ederse etsin, İşbirliğini gerçekleştirecekti.

Muhalefet Cephesinin seçimlerde tek bir partiyle temsil edilmesine kim mani olabilirdi ki?

Demokrasi savaşı çetin olacaktı. Fakat dün D. P. yi İktidara getiren kuvvet, bugün Muhalefet Cephesinin arkasındaydı .

C. H. P.

Yıkılan batıl itikat

Takvim yaprağı üzerindeki rakkam 13 Eylül tarihim gösteriyordu. Gene garip bir tesadüf eseri olarak C. H. P., 13 Eylül günü, 13 üncü Kurultayı yapıyordu. 13 lerin böyle peş peşine sıralanması bazı vesveseli partilileri adeta endişeye düşürmüştü. C. H. P. ileri gelenlerinden bağa gözlükleri ile meşhur biri 13 lerin böylesine peş peşine gelmesi ile Ankaranın merkezî bir yerinde salon bulunamaması arasında bir münasebet buluyor ve telâşlı telaşlı arkadaşlarına bu kurultayın bir uğursuzluğa kurban gitmesinden korktuğunu anlatıyordu. Beş kişi beraber geldikleri otomobilde, hep bu ihtimal üzerinde durmuş ve adeta arkadaşlarının da maneviyatını kırmıştı. Beşi de Kurultayda delege olan otomobil yolcuları Yenimahalledeki Alemdar' sinemasının kapısında arabadan indikten sonra içeriye adeta korka korka girmişlerdi. Hemen hepsi de zihinlerinden türlü kötü ihtimaller geçiriyorlardi. Ama yol boyunca devam eden bu üzüntü ve endişeleri bir an içinde zail olmuştu. Daha sinemanın kapısından içeriye adım atar atmaz salonu ve balkonu dolduran binlerce kişiyle karşı karşıya gelmek yüreklerine kuvvet vermişti. Bağa gözlüklü adam, kendini öyle bir telkin altında bırakmıştı ki, bu kocaman salonda kimseleri • bulamayacağım sanıyordu. Halbuki, işte yanılmıştı. 2500 kişilik sinemada iğne atılsa yere düşmeyecek cinsinden bir kalabalık vardı. O kadar ki delegelerin çoğuna oturacak yer bulunamamıştı da sıra aralarına ilâve sandalyeler konmuştu. Dinleyicilerle salkım saçak dolu olan balkon ise ayrı bir âlemdi. O gün, binlerce Ankaralı, işini' gücünü bırakmış, ta Yenimahalledeki bu kongreyi takibe gelmişti.

Uğursuzluklara ve batıl inanışlara sahip bağa gözlüklü delegenin gözü ön sıralara iliştiğinde yüreğine bir kere daha su serpildi. Zira en ön sıralarda C. M. P. ve, Hür. P. nin liderleri İnönü ile diğer C. H. P. lilerin arasında yer almışlardı ve hemen hepsinin de son derece neşeli olduğu görünüyordu.

Açılış

C. H. P. Genel' Başkam İsmet İnönü Kurultaya tam saat 10 da gelmiş ve daha kapıda, coşkun bir tezahüratla karşılanmıştı. Salona girdiğinde ise adeta yer yerinden oynamıştı. Aynı tezahürat biraz sonra gelen Kasım Gülek ve diğer muhalefet liderlerine de yapılmıştı. Tek kelime ile Kurultayın havası tam "kıvamında"ydı. İnönü salona girince doğru kürsüye çıkmış Ve delegeleri selâmladıktan sonra, yoklamaya lüzum olmadığım, zira yoklama yapmadan da anlaşılabileceği gibi delegelerin tamamının hazır olduğunun derhal görülebileceğini söylemişti. Kısa bir açış konuşması yapan İnönü biraz sonra yerini,. yapılan seçimler sonunda Kurultay Başkanlığına seçilen Günaltaya bırakmıştı. İkinci başkanlıklara ise hemen hemen hiç bir çekişme olmadan Lebit Yurdoğlu ve Saffet Arıkan seçilmişlerdi.

Oturaklı bir nutuk

Formalitelerin tamamlanmasından sonra Kurultay Başkanı, İnönüyü kürsüye davet etti. İnönü tam 59 defa alkışlarla kesilen bir nutuk söyledi. Genel Başkan bu nutkunda içinde bulunduğumuz rejim buhranı ile iktisadî buhranın veciz bir tablosunu çizdikten sonra bu buhranlardan kurtulabilmenin bu gün için yalnızca işbirliği sayesinde mümkün olacağım söyledi ve etraflı bir şekilde muhalefeti işbirliğine sürükliyen sebebleri tahlil etti. İnönü işbirliğinin bir zaruret olduğunu izah ederken delegeler defalarca ve defalarca kendisini desteklediklerini belirten şe--ilde alkışlarla mukabele ediyorlardı. İnönünün bu nutku her bakımdan dört başı mamur ve oturaklı bir nutuktu.

İnönüden sonra kürsüye Kasım Gülek geldi. O da delegeler tarafından tezahüratla karşılandı. Ancak İnönüden sonra kim konuşursa konuşsun duçar olacağı şanssızlıktan Gülek de kurtulamadı.

Kurultayın havasından açıkça anlaşılan, 67 vilâyetten gelmiş olan 1000 küsur delegenin hemen hepsinin de feragat hisleri ile dolu olarak buraya geldikleri ve inandıkları demokrasi dâvası için işbirliği hususunda gereken bütün fedakârlıklara hazır oldukları idi. Nitekim öğleden sonra delegelerin yaptıkları konuşmalarda işbirliğinin nasıl cam yürekten desteklendiği ve bu işin manasının ne kadar iyi anlaşıldığı açıkça ortaya çıktı. Hemen bütün delegelerin ittifak ettikleri bir nokta vardı: Önümüzdeki seçimler, hürriyetin yaşayıp yaşamıyacağını tâyin eden bir mücadele devresi olacaktı.

Nitekim verilen takrirlerin bir tanesi işbirliğinin bütün kurultayca ayakta selâmlanmasını istiyordu ve bu takrir hakikaten gözleri yaşartabilecek bir alkış, tufanı ile karşılandı. C. H. P. liderlerinin arasında oturan C. M. P. ve Hür. P. liderleri de ayağa kalkmışlar ve hep beraber işbirliğini alkışlıyorlardı.

Kurultayın daha ilk gününde görüldü ki işbirliğinin psikolojik havası iyice tebellür etmiştir. Artık bu delegeler için partiler ortadan silinmiş, hürriyeti yaşatma dâvası ön plâna geçmiştir: Nitekim ancak Kurultayın ikinci günü hazır bulunabilen Hür. P, Genel Başkam Fevzi

Lütfi Karaosmanoğlu delegelerin tezahüratı arasında kürsüye çıkıp da konuşmağa başladığı zaman şöyle demekten kendisini alamıyordu: "Bu kürsüden konuşurken kendimi Hürriyet Partisi Kongresinde konuşur kadar rahat hissediyorum."

İşbirliği önlenemez

C. H. P. kurultayları bundan evvelki toplantılarda milletvekili adayı gösterme hususunda merkeze yüzde 20 kontenjan . tanınmasında son derece hasis davrandıkları ve bu hakkı tanımadıkları halde bu seferki kurultay, bütün adayların merkezden gösterilmesi hakkındaki talebi adeta münakaşasız kabul ederek İşbirliğinin tahakkuku yolundaki azmini göstermek bakımından eşsiz bir örnek daha veriyordu. Gene bu kurultayda, ana davalar komisyonu raporu tek bir itiraza bile uğramadan müzakeresiz kabul edilmişti. Muhakkak ki bütün bunlar işbirliğinin gerçekleşmesi için zaruriydi ve bu zarureti delegeler çok iyi anlamışa benziyorlardı.

Bu haftanın başında Pazartesi günü başlayıp üç günlük Ur mesaiden sonra Çarşamba günü akşamı geç vakit sona eren C.H.P. Kurultayı hiç şüphe yok ki bazı gönüllerde yer eden endişeleri silmek bakımından örnek, eşsiz bir örnek olmuştu. Gene hiç şüphe yoktu ki önümüzdeki günlerde yapılacak olan Hür. P. ve CM. P. kurultayları da, aynı şekilde, gönüller de ki son endişeleri yok etmek bakımından C. H. P. kurultayından farksız olacaktır.

C.H.P. Kurultayı Parti Meclisine seçimler hususunda tam yetki tanımıştı. Hattâ o kadar ki seçimlere girip girmeme kararı bile yeni Parti Meclisi üyelerine bırakılmıştı. Bu duruma göre artık Muhalefet Cephesi Liderleri bugünlerde rahat rahat büyük kararlar alabilecekti. Bu karar seçimlere katılmak veya katılmamak şeklinde tecelli edebilirdi.

Fakat şimdiden belli olan bir tek şey vardı. Ne yapılırsa yapılsın işbirliği önlenemezdi...

D. P.

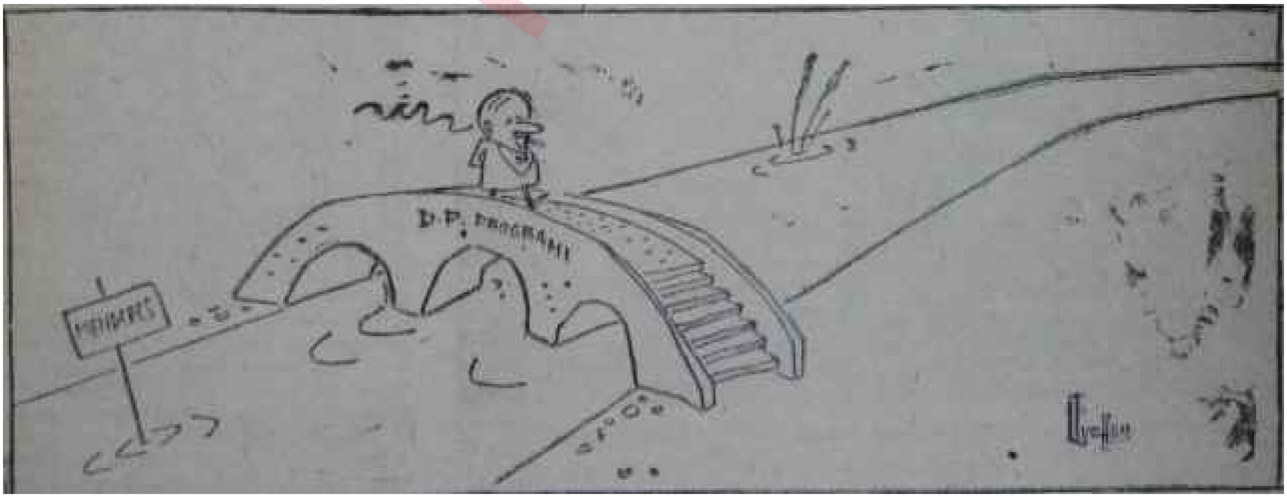
Fuat Köprülü
Kaderi II. mevki

Olmıyacak duaya amin...

Bahçekapı - Aksaray tramvayının yeşil boyalı ikinci mevki arabasının sahanlığındaki kalabalık arasına sıkışan bir elinde çantası, öbür elinde bastonu ve pardesüsü asılı yaşlıca adam sahanlığın kenarında bir yere yerleştikten sonra etrafını saran gazetecilere ve meraklılara sakin bir sesle cevap yetiştirmeğe çalışıyordu: Bu, kır saçlı, düşük omuzlu ama sakin ve kararlı yüzlü adam daha bundan bir iki gün öncesine kadar D. P. Genel İdare Kurulu üyesi ve Demokrat Parti Genel Başkan Vekili olan D. P. nın dört kurucusundan Prof. Fuat Köprülü idi.

Kurucu Profesör bu ikinci mevki tramvay yolculuğunu yapmazdan iki gün önce Ankaradaki evinde hazırladığı bir istifa mektubunu D. P. Genel Başkanlığına göndererek, bizzat kurucusu olduğu partiden istifa ettiğini bildiriyordu. Hâdise geçen haftanın sonunda Cumartesi günü cereyan etmişti. İstifasından iki gün sonra ise Kurucu Profesör Ankaradan ayrılıyor ve önce bir tren, sonra vapur ve onu takiben de ikinci mevki bir tramvay yolculuğundan sonra Akbıyıktaki evine dönüyordu.

Profesör Fuat Köprülünün istifası haberi' Öyle "bomba gibi" patlıyan bir haber olmamıştı. Olamazdı da. Zira, uzun zamandan beri bu istifa bekleniyordu. Bekleniyordu ama, gene de bu istifa haberi bilhassa D.P. yüksek kademelerinde soğuk bir duş tesiri yapmıştı. Kurucu Köprülü 1956 dan beri parti içinde bir neva inzivaya çekilmişti. D. P. nin iktidara geçtiğ 1950 yılından 1956 yılına kadar fasılasız D.P. hükümetlerinde, Dışişleri Bakanlığı, Başbakan Yardımcılığı ve Parti Genel Başkan Vekilliği vazifelerini ifa etmiş olan Profesörün, böyle seçimlerin arifesinde bizzat kurucularından olduğu partisinden istifasının teşkilât üzerindeki tesirleri, pek de, bu günkü D. P. idarecilerini memnun edecek tipten olmayacaktı. Söylendiğine göre bilhassa Beyfendi bu istifa haberi karşısında çok "içerlemiş"ti. Maamafih isin aslına bakılırsa bu istifa bit hayli gecikmiş bir istifa idi ve Kurucu Profesör treni kaçırmıştı. Bizzat Kurucu Profesör istifasının bu gecikmesini izah etmek zaruretini duymuş ve 4. Menderes Kabinesinin iş başına geçtiği günlerde yaptığı vaadleri gerçekleştirir ümidi içinde bu güne kadar beklediğini söylemişti. Yani sözün kısası Kurucu Profesör bu güne kadar olmıyacak . bir duaya amin demişti. Ama artık anlamıştı ki bugünkü D. P. idarecilamıştı ki bugünkü D. P. idarecileri 1945 - 1950 yılları D. P. sının i-

KORKULU

lardır ve artık bir daha da bu ideallere dönmeleri beklenemez. Üstat, son günlerde çekildiği uzlet köşesi içinde elindeki 33 lük teşbihi her gün biraz daha artan bir hız ve şiddet içinde çevirirken işte nihayet bu hakikati anlamıştı.

Kurucu Profesörün ikinci mevki bir tramvay sahanlığında evine dönerken söylediği "bundan böyle gazetelere makaleler yazarak fikirlerimi açıklıyacağım" sözünde DP. idarecileri için gerçekten endişe ve<rici bir hava vardı. Zira Köprülü, yıllarca bu partinin idaresini bilfiil elinde tutmuştu ve teşkilâtta geniş bir taraftar kadrosu bulunduğu bilinen hakikatlerdendi. B. M. M. de seçim kanununa geçici bir madde eklenirken Kurucu Profesörün de durumunu göz önünde bulunduran fasıllar koymak muhakkak ki düşünülmeliydi.

Ne son ne de başlangıç...

Seçimlerin arefesinde olduğumuz şu günlerde Kurucu Profesörün istifası, muhakkak ki D. P. içindeki ne İlk ne de son istifa idi. Hemen herkesçe ve bizzat "Beyfendi" tarafından da biliniyordu ki, bütün gayretlere rağmen D. P. içinde hâlâ ve hâlâ 1945 . 1960 Demokrat Partisi ideallerine bağlı bazı milletvekilleri vardır ve bunlardan her an bugünkü davranışları protesto edici mahiyette hareketler sadır olabilir. Bizzat "Beyfendi" bunları yeni seçimlerde aday göstermiyeyerek "yola getirmek" için emir vermişti. Ama doğrusu Meclis içinde "Yayladılar" diye nam salmış bu hakikî demokratlar da şu günlerde "Beyfendi' 'nin fendine kurban olmağa pek hevesli görünmüyorlardı. Nitekim bunlardan ikisi, Konya D. P. listesinden milletvekili seçilmiş Muammer Obuz ile Rüştü Özal Kurucu Profesörden de "hamarat" davranarak D. P. Genel Başkanlığına istifalarım yermişlerdi. Ama D. P. için-

HÜRRİYET PARTİSİNİ

Son zamanlarda kesif bir çalışma içinde bulunan Hur. P., ilk çocuğunu bekleyen **bir** anne itinasıyla, Birinci Umumi Kongresini hazırlamaktadır.

Geçen Pazar günü 13 İl Kongresi birden yapan partilerin en gencinin, bu hummalı faaliyeti, altı ay evvelki durumuyla tezat teşkil etmektedir. Yakın vakte kadar teşkilâtlanması bir hayli yavaş ilerliyen Hür. P. sadece B. M. M. de nazarı dikkati çekiyordu. Mecliste Muhalefetin sesini en iyi duyuran partiydi. Otuz küsur Milletvekiliyle D. P. nin, 1946,-50 senelerinde yaptığı canlı Muhalefeti yaşatmaya muvaffak oldu. Fakat partinin kütlelerle hemen hemen hiçbir münasebeti yoktu. Bu mânada genç Partiye "Siyasî İlimler Akademisi" adım verenler hakikati, kızanlardan daha iyi görüyorlardı. Son aylarda Hur. P., Meclisteki dinamizmini vatan sathına da intikal ettirmişti. Küçük parti sıfatından henüz kurtulamamasına rağmen Hür. P. bir hayli boy atmıştır ye atmaktadır da 12 bin ocak, küçümsenemiyecek bir kuvvettir. Delikanlının yakında siyaset meydanının en zorlu pehlivanı haline geleceğine Parti ilerigelenleri iman etmişlerdir. Kütleler şimdiden Hür. P. yi popüler yapacak ismi bulmuşlardır: Bir zamanların "Demirkırat'ının yerini "Yeni parti" tâbiri almak üzeredir.

İki yol

Hür. P. neden doğdu? Eğer bugünkü D. P. 1946-50 yılları arasındaki simasını muhafaza etseydi, hiç şüphesiz, İktidardaki parti, Hür. P. ye hamile kalmıacaktı. Genç partinin dinamik olduğu kadar idealist kurucuları, D. P. saflarındaki verimli çalışmalarına bugün de devam edeceklerdi. Hür. P. yi kuranların tek kabahatleri, Muhalefetteki D. P. ideallerine sadık kalmaları olmuştur.

İktidarın antidemokratik gidişi benimsemesi karşısında, hafızası nisyan ile malûl olmayan D. P. lilerin tutacağı iki yol vardı: Ya eski ideallerle yeni bir parti kurmak, ya Meclis içinde kalarak gidişi tasvip etmeyen D. P. Milletvekillerini etraflarında toplamaya çalışmak. D. P. nin şimdiki liderleri böylece, birgün Mecliste çoğunluğu kaybettiklerini göreceklerdi.

Hür. P. liler birinci şıkkı seçmişlerdir. Hangi yolun daha isabetli olduğunu söylemek imkânsızdır. Fakat 1956 başlarında "kalben sizinle beraberiz, şimdiki gidişi tasvip etmiyoruz" diyen D. P. Milletvekillerinin sayısı bir hayli kabarıktı. D. P. Genel Başkanının "Arkadaşlar, siz isterseniz, hilafeti bile getirebilirsiniz" dediği günlerde bugünkü Hür. P. liler kaleyi içten fethetme şansına sahip görünüyorlardı. Fakat D. P. Milletvekillerinin en idealistleri "Batnı mader" den kopmayı tercih ettiler. Giderken D. P. nin Muhalefetteki ideallerini de beraber götürmeyi unutmadılar.

Bugün Hur. P. liderleri hakikî Demokratların kendileri olduğunu söylemekten zevk duymaktadırlar. Bir İstanbul D. P. Başkanı, aynı mevkii Hür. P. de işgal ettiği zaman kendini parti değiştirmiş saymamaktadır. Bir kurucu Profesör "D. P. yi yaratan ve 1946 dan 1950 ye kadar süren çetin bir.hürriyet mücadelesinden sonra ona İktidara getiren ana fikirleri inkâr" demek olan gidişe hayır deyip Hür. P. ye geçerse bu hareketi son derece tabiî karşılanacaktır. Zira Hür. P. 1946-50 deki D. F. dir. İktidar

Rüştü Özal Muammer Obuz Celâl Boynuk

D. P. idealine sadık kalanlar

deki çözülme bu kadarla da kalacağa benzemiyordu. Kurucu Köprülüden bir gün sonra da bir başka milletvekili, D. P. nin Çankırı listesinden seçilmiş Celâl Boynuk da bugünkü D. P. idaresinin eski ideallerine sırt çevirdiğini ilân ederek Genel Başkanlığa istifasını veriyordu. Celâl Boynuku bir gün ara ile D. P. kadrosundan olmadıkları halde müstakil olarak D. P. listelerinde yer alarak milletvekili seçilmiş olan Hamdullah Suphi Tanrıöver ve Sabahattin Sönmez takip ettiler. Bunlar, müstakillikten ayrılarak D. P. nin tüzüğünde yazılı eski ve hakiki ideallere sahip çıkan Hür. P. kadrosuna geçtiklerini ilân ediyorlardı. Sabahattin Sönmez ile Hamdullah Suphiyi ise bir başkası takip etti. Bu bilhassa D. P. grubu üzerinde büyük bir sempati yaratmış olan Bolu D.P. milletvekili General Fahri Belendi. Fahri Belen D. P. içinde nasıl mühim bir sima olduğunu geçen yılki B. M. M. Başkanlığı seçimleri sırasında grupta Refik Koraltana karşı aldığı oylarla göstermişti. Grupta

BEKLEYEN VAZİFE

Partisinin yeni zihniyetiyle uyuşamayanlar. Hür. P. içinde kendilerini "misafirlikte" hissetmemektedirler.

Manyetik saha

Bu durum **Hür.** P. ye, diğer Muhalefet partilerinden farklı bir rol oynaına imkânı vermektedir. Ayrı bir parti halinde teşekkül etmesine rağmen şimdiki tutumdan memnun olmayan D.P. lileri ve bu partiye oy verenleri kendine çekebilecek en kuvvetli mıknatıs Hür. P. dir. Yeni partinin manyetik sahası içine D. P. düşmektedir.

Esasen genç partinin teşkilâtının aşağı yukarı üçte ikisini D. P. liler teşkil etmektedir. Hattâ daha mühimi "sonradan olma" Demokratlardan çok, 1946-50 savaşının meçhul askerleri yeni partinin saflarına koşmaktadılar. Bununla beraber yakın zamanlara kadar Hür. P. nin bu müstesna rolünü tamamen müdrik **bir** şekilde hareket ettiği söylenemez. Genç parti uzun müddet hususî durumunu ihmal ederek herhangibir siyasî partiymiş gibi davrandı: D. P. de kalmakla beraber kalbini Hürriyetçilere veren Milletvekilleriyle, ilk zamanlarda mevcut olan sıkı teması muhafaza etmek için ' büyük bir gayret sarfedilmedi. Sabık arkadaşlarının yeniden Genel Başkanın etrafında toplanmasına, Hür.P. liler âdeta seyirci kaldılar.

Meclis dışı çalışmalarında da daha farklı hareket edilmedi. Hür. P. taraftarlarını en az D. P. kadar diğer Muhalefet partileri arasından da toplamaya çalıştı. Hattâ bir ara hakikî rakip bile unutuldu. Genç partinin hücumlarım delikanlılara yakışır bir coşkunlukla partilerin en yaşlısına çevirdiği görüldü.

Liderler hâdiselerin de yardımıyla bu tutumun yanlış olduğunu anlamışlardı. Bir ara 30 başlı bir teşekkül intibaını veren Hür. P. bu tehlikeli buhranı atlatmıştır. Muhalefet cephesinin teşekkülü bu salâhın neticesidir.

Ava gidenler...

Fakat eskiden yapılan tahriklerin umumî kongrede az çok sesini duyurması mümkündür. D. P. nin dört şerit ve bir ayyıldızlı takdisyenleri bu çatlak sesleri çoğaltmak için, bütün siyasi zekâlarını seferber etmişlerdir, D. P. liderleri, trupları için, Hür. P. nin ne kuvvetli bir cazibe merkezi olduğunu iyi bilmektedirler. Mukabil hücumlarla tehlikeyi önlemeye çalışmaktadırlar. Fakat ayni silâhı Hür. P. liler daha müessir bir şekilde D. P. saflarında kullanabilecek durumdadırlar. Hür. P. mahzenlerini 0. P. tabelalarıyla doldurmak zor olmıyacaktır. Dün muhalefet yıllarında D. P. nin muvaffakiyetini temin edenler, bugün ayni idealler için, bir zamanlar D. P. ye oy verenlere de kolayca doğru yolu gösterebilecektir. İyi hazırlanmış bir propaganda faaliyeti, şimdiki tutumu tasvip etmemekle beraber, gene de D. P. ismine az çok bağlı seçmenlere idealin isimden daha mühim olduğunu kolayca izah edebilecektir.

Rejim meselesini müştereken halle karar veren Muhalefet Cephesi içinde, Hür. P. ye hakikî D. P. nin nerede bulunduğunu göstermek vazifesi düşmektedir.

F. L. Karaosmanoğlu
Hür. P. Kongresinde gibi...

yapılan oylamada, Koraltan, az kalsın Fahri Belene yenilerek Meclis Başkanlığını kaybediyordu.

Mecmuamızın baskıya verildiği ana kadar D. P. den istifa edenler bu kadardı ama bu, bu istifaların burada kalacağı yolunda bir teminat değildi. Zira D. P. için için kaynayan bir kazana dönmüştü ve bu kazandan her an yeni yeni taşmalar beklenebilirdi.. Hiç şüphe edilmemeliydi ki sayıları 441 e inmiş olan D. P. milletvekilleri arasında daha bir hayli hakikî demokrat vardı ve bunlar da bugün olmazsa yarın hakikî ideallarinin peşinden gideceklerdi. Bu güne kadar basına akseden istifalar ne sondu, ne de başlangıç...

Hür.P.

İşbirliği azmi

Herkes yaklaşan seçimleri düşünmeseydi, Hür. P. kongresi herhalde çok daha farklı olacaktı. Parti İdare Heyetinin aylardan beri hazırladığı iktisadî rapor, Anayasa, projesi, sosyal meseleler belki de günlerce görüşülecekti. Hür. P. nin getirmek istediği siyasî, iktisadî, içtimal, manevî nizam ve Atatürk inkılâpları üzerinde etraflı şekilde düşünülecekti.

Fakat seçim kapıdaydı. Parti işlerini yüz üstü bırakıp gelen 400 kadar delegenin bir an evvel vazifeleri başına dönmesi tabiîydi. Bu sebeple,' ilk umumî kongre oldukça kısa sürecek ve zihinleri, dâvalardan çok, seçimlerin pratik meseleleri işgal edecekti.

İşbirliği mevzuu, herhalde kongrenin üzerinde en hararetle duracağı mevzu olacaktı. Delegelerin ekseriyeti İşbirliğine hararetle taraftardı. Fakat C. H. P. ile müşterek herhangi bir hareketi günah saymaya mütemayil bâzı kimselerin çıkması da imkânsız değildi. Her halde bu delegeler, Kongreden işbirliğinin manasını öğrenerek çıkacaklardı. Muhalefet cephesi, liderlerin değil, halkın istekleriyle gerçekleşmişti. Birkaç çatlak sesin çıkması hiçbir şeyi değiştirmezdi. "Siyasî oyunlardaki" maharetleriyle meşhur bazı D.P. liler İstanbuıldaki ufak oyunu, bu sefer büyük çapta kongrede hiç şüphesiz bir defa daha deneyeceklerdi. Yine hiç şüphesiz muvaffakiyetleri Zafer ve Havadis gazetelerine birinci sayfalık haber temin etmekten ileri gitmiyecekti.

Üzerinde durulacak ikinci bir nokta, İşbirliğine karşı İktidarın alacağı tedbirlerdi. İktidar farkına varmasa bile, delegeler çok iyi biliyorlar. di ki kâğıt üzerindeki eh muazzam manialar bile İşbirliğini önliyemezdi. Mesela Adanada, Hür. P. seçmenlerinin kendi listelerine değil de, diğer bir listeye oy vermelerine kini manii olabilirdi? Kim Sakaryada C.H.P. lilerin aynı şeyi yapmasına kargı koyabilirdi? İşbirliğini isteyen halk, kime oy vereceğini çok iyi biliyordu...

Her tedbirin mukabil tedbiri vardı. Her gün çıkan kanunlar yüzünden, yenici oyunlarım bir hayli artıran muhalefet partileri teşkilâta, bu kuvvet denemesinden galip çıkacaktı.

İşbirliği sadece bir azim işiydi. Liderler kadar, teşkilât da İşbirliğini gerçekleştirmek azmindeydi.

C. H. P. Kurultayı gibi, Hür. P. Genel Kongresi de, Muhalefet cephesinin aynı şekilde düşündüğünü bir defa daha göstermeğe vesile olacaktı.

Politikacılar

İnşallah Türkiyeye de gelir

Hürriyet dünyaya geldi, inşallah Türkiyeye de'gelir."

Bu sözler, bu haftanın başında Balı günü Yenişehirde hususî bir ka-

Handikaplı Koşu

Doğan AVCIOĞLU

D. P. iktidarı 1954 seçimlerinden beri yeni seçimleri hazırlamakla meşguldür. Seçim kanununda yapılan tadilât, basın, toplantı kanunları v. s. bunun en götürmez delilleridir. Erken seçimler ve işbirliğini önlemek için alınan son tedbirler bu faaliyetin devamından ibarettir.

Muhalefetin önüne dikilen yasaklardan sonra, seçmenlerin gönlünü avlayıcı tedbirler gelmektedir. Şuraya su, buraya fabrika vâdetmek artık olağan işlerden sayılmaktadır. Gönül avlayıcı tedbirlere son zamanlarda bir hayli hız verilmiştir. Meşhur imar, buğday fiyatlarına, devlet sektörü isçileri ücretlerine zam, 51,5 milyonluk ithalât, köylere yeni krediler, borçları tecil, arsa tevzii, v.s. Ve ondan sonra seçimlere gidilecektir.

D. P. küheylânına binen süvari her şeyi hazırlamıştır. Kendisi çimen sahada düz bir koşu yaparken, ağır handikaplı muhalefet manialı yarış yapacaktır. Ve bu koşunun adı "serbest seçim yarışımdır.

İş bununla da bitmemektedir. C. H. P. nin orijinal Genel Sekreterinin aylardan beri "taraf tutan idare adamları cezalandırılacaktır" veya "parayı alın, günah değildir, fakat reyinizi bize verin" demesi için, korktuğu bir şey olsa gerektir; "Bütün imkânları kullanma" emrini alan motorize D. P. karşısında, cipsiz muhalefet boy ölçüşecek ve böylece millî irade tezahür edecektir...

Bu şartlar altında güreş tutmam diyen pehlivana korktu demek hiç kimsenin aklına gelmiyecektir. Hiç bir Avrupalı parti bu durumda seçimlere girmeye yanaşmıyacaktır. Bütün müşküllere rağmen, muhalefet partilerimiz, Şirin uğruna dağlar yaran Ferhad misali, seçime girmeye hazır görünmektedirler..

Muhalefete kalan tek yol

Seçimler için muhalefete tek bir yol kalıyordu: Birleşmek. Rejim dâvasının halli ön plâna geçmişti ve bu hususta muhalefet partileri arasında en ufak bir görüş farkı yoktu. Birleşmeyi reddetmeyi hiç kimse anlıyamıyacaktı. Eski İktidar Partisinden nefretleriyle şöhret yapmış bölgelerde bile, muhalefet partileri arasında bir yakınlaşma havası doğmuştu. Parti menfaatlerinden ötesini görmiyen koyu particiler dahi yumuşamaya başlamıştı. İşbirliği güneşi muhalefet partileri arasındaki buzları eritivermişti... Merkeze aday tanıma yetkisini şimdiye kadar kıskançça reddeden C. H. P. Kurultayı, bu sefer bu teklifi, hem de bütün adaylar için, itirazsız kabulleniverdi. Hür. P. Kongresinde, D. P. nin usta siyasileri ne oyun hazırlarsa hazırlasınlar, daha farklı bir manzara görülmiyecektir. Bir iki ay evvel "ben işbirliğine taraftarım, fakat teşkilâta lâf anlatamam" diyen liderler sanki ayni adamlar değildi. Aylardanberi köylü, şehirli, partili partisiz bir çok vatandaşın işbirliği arzusuna liderler boyun eğmekten başka iş yapmıyorlardı.

Belki hâlâ işbirliğine karşı dik davranan bölgeler vardır. Fakat gerekli psikolojik hava yaratılmıştır. Manasını anladıkça, alt kademeler işbirliğine taraftar olmaktadır. Muhalefet cephesi ekipleri, bu yoldaki son manialari ortadan kaldıracaklardır.

Kâğıttan manialar

Geriye iktidarın koyduğu yeni manialar kalmaktadır. En ağır kanun maddeleri işbirliğini önliyebilir mi? Hukukçular bu suale hayır cevabını vermektedirler. Her oyunun mukabil bir oyunu vardır. Muhalefete rey vermeyi düşünen seçmenlerin, tek bir partiye de ait olsa muhalefet cephesini temsil eden bir listeye rey vermesi esasen nasıl önlenebilir ki? Kanunun tatbikatı karakuşî olmadıkça alman tedbirler, D. P. İktidarının millî iradenin izharına ne kadar az hürmet ettiğini göstermekten başka bir işe yaramıyacaktır. Bundan başka muhalefet cephesinin tek bir parti etrafında toplanması her zaman mümkündür. İşbirliğinin gerçekleşmesi sadece ve sadece muhalefet partilerinin göstereceği feragat ve iradeye bağlıdır. Son günlerdeki hava feragate müsaittir. Geriye sıkı bir seçim çalışması kalmaktadır.

Hava ümitli...

Yakın zamanlara kadar bir çok vatandaşa hakim olan D. P. devrilmez kanaati silinmek üzeredir. Psikolojik hava değişmektedir. Bedbinliğin yerini ümit almaktadır. Her tarafta bir kımıldama hissedilmektedir. Muhalefet kazanabilir havası, düne kadar ebediyetlerinden emin bir çok D. P. üye bile sirayet etmiştir. İşbirliğine karşı alınan ani ve beklenmedik tedbirler bu korkunun ifadesidir.

Şartlar seçime girmemeyi düşündürecek kadar ağırdır. Buna rağmen feragat ve çalışma sayesinde muhalefet bu ağır handikapta yarışı kazanmayı ümit edebilir.

M. Bölükbaşı kızı Gönül'le
Hürriyet hasreti.,.

nikte doğum yapmış olan Mediha Bölükbaşıya hitaben Osman Bölükbaşının ağzından naklen bir arkadaşı tarafından söyleniyordu. Mediha Bölükbaşı Pazartesi gecesi birden sancılanmış ve Necatibey Caddesindeki evinden alınarak o civara en yakın olan bir doğum kliniğine, kaldırılmıştı. Saat 1.20 sularında da Bölükbaşıların üçüncü çocuğu Gönül Hürriyet dünyaya gelmişti. Doğum zaten bugünlerde beklendiğinden Ankara Merkez ve Ceza evinde mevkuf olarak yatmakta olan C. M. P. Genel Başkanı ve Kırşehir Milletvekili Osman Bölükbaşı haberi duyduğunda hiç şaşırmamıştı. Bir gün Önce, gece yarısı telefonla Avukatı Niyazi Ağırnaslı kendisine bir kızı dünyaya geldiğini söylediğinde son derece sevinmiş ve Hilton adı verilen 10 numaralı koğuştaki bütün arkadaşlarına çay ısmarlamıştı. Kendisine bu haberi vermiş olan arkadaşına da karısına yukarıda yazdığımız sözleri nakletmesini rica etmişti.

Seçimlerin pek yaklaştığı şu günlerde Bölükbaşının avukatları müvekkillerinin hiç değilse kefaletle tahliyesi yolunda Ankara Sorgu Hakimliğine bir müracaatta bulunuyorlardı. Ama Ankara Sorgu Hakimliği bu talebe reddetmiş, avukatlar da bunun üzerine red kararına bir üst mahkemede itiraz etmişlerdi. Bu arada geni ayni avukatlar Ankara Sorgu Hakimlerinden Necdet Çorbacıoğlu hakkında da bir tazminat dâvası açıyorlardı. Dâva dilekçesinde Çorbacıoğlunun, Bölükbaşı hakkındaki tahkikat sırasında kanun ve usul dışına çıktığı iddia edilmekte ve bununla ilgili muhtelif misaller verilmekte idî. Dâvaya bu günlerde Ankara Asliye Ceza Mahkemelerinden birinde bakılacağı söyleniyordu.

AKİS'in Yazı Müsabakası

Demokratik Rejim içinde Yaşamağa Azimli-Milletler Ne Şekilde Hareket Etmelidirler ?

- X I -

Cengiz TUNCER

İnsanı hayvandan ayıran şeyler arasında "beğenme titizliği"ni de mutlaka saymalı. Bir mobilyacının yaptığı koltuğun şurasını burasını, bir mimarın yaptığı binanın biçimini, kahvecinin kahvesini beğenmediğimiz için bizi suçlamak kimsenin aklına gelmez, "Zevk meselesi" der geçilir.

Bir marangoz, bir mobilyacı, bir mimar, bir kahveci bizce beğenilecek şeyler yapmıyorlarsa onların semtlerine bile uğramaz, kendi zevkimize göre mobilyacılar, mimarlar, kahveciler ararız. Onların da bize yapabilecekleri, "Senin gibi adamın gelmesindense gelmemesi hayırlıdır" demektir. Gerçi bir kahvecinin "bu ne biçim kahve" diyen müşterisini bir iki kurşunla temizlediği zabıta tarihinde görülmemiş, işitilmemiş iş değil. Ama kahveci de ya sehpaya, ya da hapishaneye gönderilmiştir. Elbette, kahveyi beğenmeyenin idam edilmesi de beklenmez ya...

Ama politikada beğenmemezlik çoğu zaman terslemesine cezalandırılıyor. Hükümeti beğenmeyen,. bu ne biçim idare diyen bakıyorsunuz zindana atılıveriyor.

Milletlerin kaderi senelerce soyların elinde kalmıştır. Bu milletler için en büyük talih "iyi bir hükümdar" ın başa geçmesidir. Seçmek zarureti de insanlara talihin getireceği iyi adamdansa bizim seçeceğimiz iyi adam hayırlıdır inancından doğar. Ama sadece iyi adam seçmek, faziletli adam seçmek te işe yaramıyor. Sorumsuzluk, hükmetmek selâhiyeti en iyi insanları bile kötü, geri ve müstebit yapabiliyor.

Bu yüzden ileri milletler yavaş yavaş hükmedenleri belli bir noktaya kadar gitmeğe müsaade eden kurallar, müesseseler kurmuş, fren tertibatları koymuşlardır.

Demokratik bir rejim altında yaşamak isteyen milletler ilkin "kahramanlara" sonra "demokrasiyi koruyucu kural ve müesseselere muhtaçtırlar. Belki bu müesseselerin yeri daha evveldir. Ama kurulması için kahramanlara mutlaka ihtiyaç var. Önüne serilen bütün dünya nimetlerine omuz silkebilecek, sırtına yüklenen bütün azaplara, cezalara, hıyanetlere göğüs gerebilecek kahramanlara...

Yoksa demokrasiyi koruyucu kural ve müesseseler hiçbir zaman gökten inmezler. Kendiliklerinden de kuruluvermezler. "Hürriyet verilmez, alınır" düsturunca bunlar için bir mücadeleyi söze almak, şehit vermeğe, şehitler vermeğe katlanmak gerek. Demokrasinin bu yolda kurulacağına, insanın köleliğinin bu yoldan kalkacağına inanan, insanca yaşamak için insanca ölmesini bilen herkes bu fikre varabildiği andan itibaren kendi çevresinde, imkânları varsa yurt ve dünya çevresinde bu kavgaya katılmalıdır. Yoksa illa başkaları bunu yapsın diye beklemek. "Ben de öyle düşünüyorum ama elimden birşey gelmez" demekle bir millet karanlık, istibdattan demokratik rejimlere gidemez. Gitse bile kolay kazanılan kolay kaçar. Ne kadar zorlukla kazanılmışsa o kadar sağlam kazığa bağlanır. O kadar elden uçup gitmesi uzak bir ihtimal olur.

Kontrolsuz cumhuriyetlerde seçilen adamın "hükümdarlık" merakına saplandığı çok görülmüştür. Başta ideal bir cumhuriyetçi olan Napolyon sonraları Arapların "Re'sul hikmeti muhatufullalı - Hikmetin başı Allah korkusudur" sözünü "Hikmetin başı benden korkmaktır" şeklinde değiştirecek kadar karanlık bir müstebit oluvermişti.

Bazan "iyi diktatör" sözü edilir. Ama her zaman için teminatlı rejimlerdeki kötü hükümetler, dünyanın en iyi diktatörlerinden daha iyidir. Çünkü iyi diktatörlükle, kötü diktatörlük arasında sadece bir tek kelime farkı vardır, o da "iyi" ve "kötü" sıfatları.Halbuki teminatlı rejimler kötü hükümetlerin bir tok kötü adım atmalarına müsaade eder ve sonra düşürür.

Demokrasinin en mühim şartı, bence, ''düşürmek"tir. Düşürmesini bilen milletler ve düşmesini bilen hükümetlerin bulunduğu memleketler gerçekten talihli ve ileri milletlerdir.

Ama demokrasi insanları değiştirmekle kurulmaz; kuralları, kanunları, müesseseleri değiştirmekle kurulur. Yoksa hikâyedeki imama döneriz.

' Bir akşamcıya dostları "Bırak şu içkiyi" demişler. Adam '"Peki, demiş. Yalnız şu benim eşeği satalım. Eşek satılmış, ucuzluğuna tamah ederek Kasabanın müftüsü almış eşeği. Akşam,, üstüne binmiş dehlemiş. Biraz gitmişler, bir meyhanenin önünde durmuş eşek. Öldür Allah gitmez. Meyhaneden bir kaç kişi çıkmış. Bak, demişler imâma, bu eşek burada durdu, bunda bir hikmet var, bir kadeh at. Israr ısrar imam bir kadeh içmiş. İkinci akşam gene ayni, üçüncü, dördüncü akşamlar gene ayni. Zavallı imam bir haftanın içinde kasabanın en beter ayyaşı olup çıkmış.

Kuralları, müesseseleri, kanunları teminatlı demokrasilerin ruhuna uygun olarak değiştirip, kurmadıkça, bu eşeğe başka başka adamlar bindirmeğe devam ettikçe, bütün tecrübeler ayni karanlık noktada toplanacaktır. Teminatsız rejimlerde değişiklik diktatörlerin, diktatör heveslilerinin adını değiştirmekten başka işe yaramaz.

Bu memlekette rejimi teminat altına alacakların elini öpmeğe hazır binlerce aydın vardır.

Ama sadece bu bekleyiş yetmez, teminatların kurulması için çalışmak, kelleyi koltuğa almak "viran olası hanede" ki evlâdü ayali unutmak lâzım.

Belki de öpülecek el bizim elimizdir.

Ö Z Ü R

Bir tashih hatası olarak 178. sayımızdaki müsabaka yazısının imzası "Samim H. TARI" olarak çıkmıştır. 173. sayımızdaki IX numaralı Müsabaka yazısı Ebuzer ÖZHAN'a ait olup, bir evvelki sayımızda yazısını neşrettiğimiz Samim H. TARI ile hiç bir ilişiği yoktur. Ebuzer ÖZHAN, Samim H. TARI ve okuyucularımızdan özür dileriz.

Zabıta

Kudret Şen - Sedat Gürsel
Hesap saati çalınca...

meyvaları

Geçen haftanın başında Pazartesi akşamı İstanbul Emniyet Müdürlüğünden çıkan beş jip, şehrin muhtelif semtlerine dağıldılar. Bu yerden dördü kısa bir müddet sonra aranılan kimselerle döndüler. Beşinci **jip** çok geç ve boş geldi. Fakat bunun için de pek "eli boş döndü" denemezdi. Zira beşinci polis jipi, **aranılan** kimseyi Emniyet Müdürlüğüne getirememişti ama, aranan kimsenin İstanbulda olmadığı, hususi işlerim görmek için Van'a gitği öğrenilmişti. Emniyet Müdürlüğüne getirilenler, İstanbul Belediyenin 1 numaralı İstimlâk Takdir komisyonu Başkanı ve Belediye Şeâzası Ali Kemal Şahin, **Sular** 1da- Murakıbı Yüksek Mühendis ret Şen, inşaat müteahhidi Sedat **sel** ve iş adamı Osman Geçimdi, slerin kendisini değil de, hakkınmalûmat getirdikleri adam da Een eski D.P. İlçe Başkanı ve Şehir meclisi âzası Mahmut Yenerdi. Bun- İstanbulun İmar dalayısıyla yapım istimlâklarda suiistimal yapları iddiasıyla gecenin geç saatlada apar-topar Emniyet Müdürlüğüne getirilmişlerdi.

Emniyet Müdürlüğüne getirilenleherbiri ayrı ayrı odalara alınmış derhal sorguya çekilmişti. Fakat bütün sanıklar gibi bunlar da uzun şoturmaya karşılık suçlarını itiraf etmemişlerdi. İtirafların gecikmesi üzerine sabırsızlanan Emniyet mensupları, sanıkları ayrı **ayrı** meş- "Motor dairesi"ne indirmişler ve elerini orada almaya devam eterdi. Ayrıca ifadelerin **tele alın**ması da ihmal edilmemişti. Sanıklar, Emniyet Müdürlüğünün 1 ve 2 nci şubelerinin müşterek faaliyetlerine Ve "Motor dairesi"nih şakalarına pek fazla tahammül edememişler, her biri ayrı ayrı suçlarını itiraf etmişlerdi. Hattâ içlerinden Sular İdaresi Murakıbı Yüksek Mühendis Kudret Şen "Parasızım, açım, Sular İdaresinde muayyen maaşlı bir memurum, aldığım para yetişmiyordu" diye acı acı dert yanmış ve ağlamıştı. Fakat hemen hepsi bütün kabahatin Mahmut Yenerde olduğunu söylüyorlardı. İtirafı müteakip Emniyet Müdürlüğünün nezarethanesine kapatılan sanıklar geceyi orada geçirmişler, intihar etmelerine mani olmak için başları na birer nöbetçi dikilmiş ve üzerlerinden kravatları, kravat iğneleri ve bel kemerleri alınmıştı. Sanıkların evlerinde yapılan araştırmalarda Onbinlerce liralık bono bulunmuş ve bankalarda bulunan binlerce liralarına haciz konulmuştu. Gazeteler, imar suiistimalinin 18 milyon lirayı bulduğunu, yalnız Beyoğlundaki Osmanlı Bankası' şubesinde, 25 numaralı kasada 500 bin lirayı aşan para ve bonoların bulunduğundan bahsediyorlardı.

Suiistimal nasıl meydana çıktı?

Hâdisenin nasıl meydana çıkarıldığı hakkındaki söylentiler muhtelifti. Bunlardan birincisi, Vatan Caddesi üzerinde istimlâka tâbi tutulan gayrimenkullerden birinin sahibine 1 numaralı İstimlâk Takdir ve Kıymet Komisyonu âzalarının kendisinden 25 bin lira istediklerim ve bu parayı verdiği takdirde gayrimenkulün kıymetinin çok arttırılacağı söylenmiştir. Sunun üzerine gayrimenkul sahibi durumu savcılığa, vilâyete ve polise bildirmiş ve hâdise böylelikle meydana çıkmıştı.

Diğer bir söylentiye göre, D.P. ileri gelenlerinden ve Belediye Meclisi azalarından Ferzan Arasın durumu Başbakana aksettirmesi üzerine meseleye el konulmuştu. Bunun üzerine Başbakan alâkalılara suçluların "süratle" bulunup "şiddetle" cezalandırılmaları hakkında emir vermişti. Bütün bunlardan evvel bazı kimseler istimlâk işlerinde yolsuzluklar olduğunu birer dilekçe ile Vilâyete bildirmişler, Vilâyet, bunları savcılığa havale etmiş, fakat her nedense savcılık, o zamanlar bu dilekçeler için ademi takip kararı vermişti. Bu hâ-

Yüksek Mühendis Kudret Şen
Kimden saklanıyor?

Mahmut Yener'in Eyüp'te Bülbül Deresindeki evlerinin görünüşü
Kalkmıyoruz!.

disenin meydana çıkması üzerine savcılık, daha önce yapılan ve ademi takip kararı verilen ihbar dosyalarım meydana çıkarmış ve savcı muavinlerinden Galip Mergen hâdiseye el koymuştu. Savcı Galip Mergenin meseleye el koymasından sonra hâdise bir esrar perdesine bürünmüştü. Zira resmî makamlar bu hususta pek fazla bir şey söylemek istemiyorlardı. Fakat bu arada Vali ve Belediye Reis Vekili Kemal Hadımlı, İstanbulda 14 Takdir ve Kıymet Komisyonunun bulunduğunu, Yalnız 1 numaralı Komisyon için böyle bir ihbarın yapıldığını, diğer komisyonlar için herhangi bir takibata lüzum olmadığını ve yapılmadığını söylüyordu. Kemal Hadimimin bu beyanatını müteakip bütün Takdir ve Kıymet Komisyonlarının faaliyetleri tatil edilmiş ve raporları Belediye Müfettişleri tarafından tetkike tâbi tutulmuştu. Bu arada da Belediye istimlak bedellerinin ödenmesine ara vermişti. Bütün bu hâdiseler Vali ve Belediye Reis Vekili Kemal Hadımlının beyanatıyla tamamiyle bir ayrılık teşkil ediyordu. Hattâ bu arada, Takdir ve Kıymet Komisyonlarının lağvı da bahis mevzuu ediliyordu.

Kemal Hadımlı
İmara çamur sıçratmıyor!.

Suiistimal nasıl yapılmıştı?

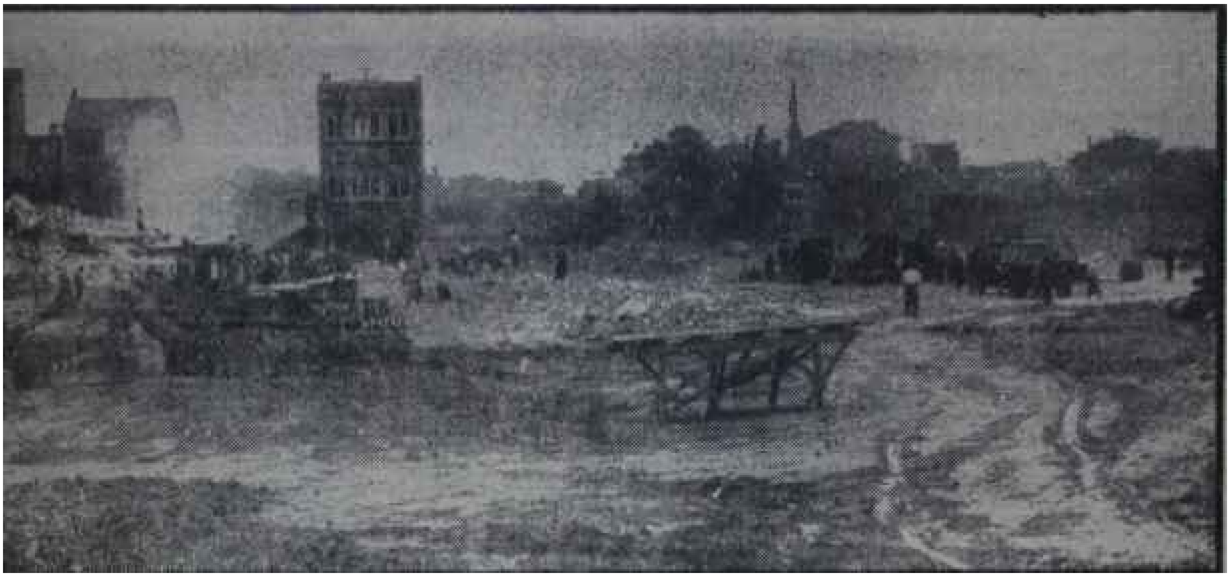
Belediye tarafından istimlâk edilecek menkul ve gayrimenkullere giden Takdir ve Kıymet Komisyon azaları orası için bir kıymet takdir ediyorlardı. Fakat bu arada Takdir ve Kıymet Komisyonları ile müşterek faaliyet gösteren komisyoncular gayrimenkul sahibine giderek istimlâk edilen yer için komisyonun değerinden az kıymet takdir ettiklerini, şar yet kendileriyle bir anlaşmaya varacak olurlarsa bu mülkün kıymetinin yükseltileceğini, bunun için de kendilerine komisyon vermeleri icap. ettiğini söyliyerek onları kendi aralarında bir bono muamelesine tâbi tutuyorlardı. Bunun üzerine istimlâk Takdir ve Kıymet Komisyonu o gayrimenkul için anlaşılan miktarı gösteriyor, mal sahibi parasını aldıktan sonra da bonolarla karşılığım aradaki komisyoncuya ödüyordu. İstanbul - da emsallerine nazaran düşük kıymet takdir edilen gayrimenkullerin sahibine "Komisyoncuyu gör, komisyoncuyu gör" deniliyordu. İnşaat müteahhidi Sedat Gürsel ve iş adamı Osman Geçim gayrimenkul sahipleriyle komisyon üyeleri arasındaki münasebetleri tedvir ediyorlardı. Hattâ bu işlerin Beyazıt Camii civarındaki bir kahvede ve Tünel yakınlarındaki bir büroda organize edildiği de söyleniyordu. 1 numaralı İstimlâk Takdir ve Kıymet Komisyonunun diğer iki azasının hiçbir menkul ve gayrimenkulun kıymet takdirine gitmedikleri anlaşıldığından haklarında hiçbir soruşturma yapılmamıştır.

1 numaralı İstimlâk Takdir ve kıymet Komisyonu âzalarının Emniyet Müdürlüğünde istifalarını müteakip "Bizim yaptıklarımız hiçbirşey ifade etmez. Sizler, öküzün altında buzağı arıyorsunuz. Halbuki siz buzağıyı ineklerin altında arayınız" sözleri bilhassa mühim ve üzerinde hassasiyetle durulması icap eden bir meseleydi.

Ayrıca İstanbulda istimlâk faaliyetinin hararetlendiği son zamanlarda bazı kimselerin 1 numaralı İstimlâk Takdir ve Kıymet Komisyonu âzalarının suiistimalinden çok ve pekçok fazla para temin ettikleri söylentileri dolaşıyordu. Bu söylentilere göre bu kimseler, İstimlâk Kanunu çıkmazdan evvel Belediye tarafından istimlâk edilen ve henüz imara tâbi olmamış menkul ve gayrimenkul sahiplerine giderek mülküne İstimlâk Kanunundan önce Belediye tarafından çok düşük bir kıymet takdir edildiğini, halbuki mülklerin henüz imara tâbi olmadığına göre, İstimlâk Kanunu dahiline girebileceğini, bunun için de kendileriyle herhangi bir anlaşma yapacak olurlarsa bunu temin edebileceklerini söylemekte ve mülk sahibiyle anlaşma yaparak o gayrimenkulu İstimlâk Kanunu dahiline sokmakta ve aradaki büyük farkı paylaşmaktaydılar. Bu nevi muameleleri daha ziyade D.P. ye ve Belediyeye yakın avukatların yaptıkları söylenmektedir. Bu arada geçenlerde Başbakanlık tarafından Milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılması talep edildiği halde, bu ta-

YAZISIZ

Vatan caddesindeki imar ve istimlâk faaliyetinden bir görünüş

Al gülüm, ver gülüm...

lep kabul edilmeyen bir D.P. li milletvekilinin de adından bahsedilmektedir.

Böylelikle İstimlâk Takdir ve Kıymet Komisyonu azaları İstanbulun imarıyla parelel olarak kendilerini de imar etmek imkânını buluyorlardı.

1 numaralı komisyon azalarından Eyüp eski D.P. İlçe Başkam Mahmut Yener bunların başında geliyordu. Aslen Vanlı olan Mahmut Yener Ortaokul tahsilini tamamlıyamamış, hayata Feshane fabrikasında işçilikle atılmıştı. Uzun yıllar Feshane fabrikasında çalışan Mahmut Yener, 1945 yılına doğru Eyüp Camii karşısındaki dükkânların birinde köfteciliğe başlamıştı. Burada uzun yıllar köftecilik yapan Mahmut Yener, köfte ile beraber rakı ve şarap da satıyordu. Kısa zamanda muhitin sempatisini kazanan. Mahmut Yener bu arada da D.P. ye girmişti. Önce Merkez Ocak Başkanlığı yapmış, sonra da Eyüp D.P. İlçe İdare Kurulu Başkanı olmuştu. D.P. nin 1950 de İktidara gelmesi üzerine Hammallar Kâhyası olmuş, 1954 Belediye seçimlerinde de Belediye Meclisi âzalığına seçilmişti. 1950 den sonra durumu her ge--en gün değişen Mahmut Yener'in 1954'den sonra büsbütün istikrar bulmuştu. Belediye Meclisi âzalığına seçilir seçilmez önce Kira Takdir Komisyonlarında vazife almış ve İstimlâk Kanunu çıktıktan sonra da 1 numaralı Takdir ve Kıymet Komisyonu âzası olmuştur. Bu arada içinde uzun zaman köftecilik yaptığı Eyüpdeki dükkân istimlâk edilerek' yıkılmış ve artık oralar düz saha olmuş--ur. Fakat bugün Mahmut Yenerin Eyüpte Bülbül Deresi sırtlarında beş tane evi vardır. Bütün bu evler son bir kaç sene içinde yapılmıştır. Evlerin resimlerini tesbit etmek isteyen AKİS İstanbul foto muhabiri Mahmut Yener'in kardeşi Selâhattin Yener'in elinden, değil makinasını, canım zor kurtarmıştır.

D.P. deki ikilik

İmar Suiistimali hâdisesinin ortaya çıkarılması D.P. teşkilâtı içinde bir ikiliğin doğmasına sebebiyet vermiştir. Gruplardan birincisi bu hâdisenin tam seçim arifesinde ortaya atılmış olmasının üzerinde durmakta ve bunun şu sıralarda vatan sathın. da yaratacağı menfi tesirleri düşünerek hâdiseyimeydana çıkaranlara kızmaktadırlar. Diğer grup ise, bu suiistimal hâdisesinin meydana çıkmış olmasını son derece memnuniyetle karşılamaktadırlar. Bunlara göre D.P. nin ve D.P. İktidarının suiistimallere hiçbir surette müsamaha gösterilemiyeceğini, bu yola tevessül edenlerin cezalandırılmış olmasının müsbet tesirlerinden bahsetmektedir.

Bu haftanın başında birkaç defa toplanan İstanbul D.P. Vilâyet İdare Heyeti suiistimal hâdisesinde büyük rol oynıyanlardan Mahmut Yener'i, Ali Kemal Şahini ve Kudret Şeni D.P. den muvakkaten ihraç ediyorlar ve parti içindeki bütün vazifelerinden uzaklaştırıyorlardı.

Diğer taraftan bu hâdisenin gazetelerde büyük bir yer işgal etmesini İstanbul Savcısı Hicabı Dinç, birinci grup D.P. liler gibi düşünerek hoş karşılamıyordu. Gazetelerin zabıta muhabirlerine hâdisenin ve para miktarının filerinde durulmamasını ihtar etmişti. Hattâ bazı gazeteciler de savcılığa çağırılarak ifadelerine müracaat ediliyordu.

Alâkalılarca küçültülmesi istenilen hâdise, hakikaten istenilen safhaya intikal ettirilmişti. Mesele aslında suiistimal değil, dolandırıcılıktı. Suiistimalde adı geçen miktar da milyonlar değil, sadece **216** bin lira idi. Vali Vekili Kemal Hadımlı bu hâdiseyle alâkalı son beyanatında öyle diyordu.

Almanya

Dr. Conrad Adenauer
Sırtı zenginlere dayalı

Seçimler

AKİS okuyucuları şu satırları okudukları sırada, Federal Almanyada seçmenler, milletvekillerini seçmek üzere hücrelere girmiş olacaklardır. Seçimlerin kat'i neticeleri Pazartesinden önce alınamıyacaktır, ama görünüşe bakarak, şimdiden Adenauer'in Hristiyan Demokratlarının oyların yüzde 45'ini alarak iktidarda kalacağı söylenebilir. Adenauer'in partisi seçim yarışının favorisi durumundadır. Ollenhauer'in kazanması ise bir sürpriz sayılacaktır.

Seçim kampanyası

Dr. Gerhart Kreysing, sizleri, önümüzdeki Çarşamba akşamı Schluter lokantasında neşeli bir gece geçirmeye davet eder"

Münich'in güney mahallelerinde Oturan Almanların büyük bir kısmı bu davetiyeyi kapılarının altında buldukları zaman kısa bir şaşkınlık geçirdiler. Şaşkınlıklarının sebebi davet edildikleri Schluter lokantası değildi. Bu lokanta, Münich'in orman-lar kenarındaki bölgesinde yeni kurulan modern mahallelerdeki sevimli eğlence yerlerinden biriydi ve buraya davet edilmek şaşkınlıktan çok memnuniyet uyandırırdı. Davetiyeyi alan Münich'lilerin şaşkınlığı bunun altına atılan imzadan geliyordu: Dr. Gerhart Kreysing, -Münich'in güney mahallelerinde oturanları Schluter lokantasında neşeli bir gece geçirmeye çağıran adam şu sıralarda cereyan eden Alman seçimlerinde Sosyalistlerin Güney Münich bölgesi için gösterdikleri adaydı.

Bu seçimlere varan kampanyanın ne kadar hareketsiz ve sakin bir hava içinde cereyan ettiğini hiçbir şey bu davetiye kadar açıkça gösteremezdi. Seçimlere birkaç gün kala bile Alman seçmeni politika ile o kadar ilgisiz görünüyordu ki bütün partiler halkı seçimlere çekebilmek için yeni bazı propaganda metodlarına başvurmaktan başka çare bulamamışlardı. Bu metodların başında, hemen hemen Batı Almanyanın bütün şehirlerinde Sosyalistler tarafından tertiplenen propaganda yemekleri geliyordu. Sosyalist partisi, seçimlerden birkaç hafta önce, Almanyanın tanınmış kabare artistlerini angaje etmiş ve bunlardan her gece bir başka lokanta, birahane veya eğlence yerinde gösteri yapmalarını istemişti. Parayı veren Sosyalistler olduğuna göre artistler hiç şüphesiz onların düdüğünü çalmak zorundaydılar. Üstü kapalı birkaç söz, ortalığı neşeye boğan birkaç imâ Sosyalistlerin gayesine hizmet ediyor, hele gösteriler arasında verilen on dakikalık aralarda bizzat Sosyalist adaylar tarafından yapılan kısa konuşmalar ister istemez harar bulunanlar tarafından dinlenildiğine göre, yemek sona erdikten sonra günün bilançosunu yapan sosyalistler neticeden biraz daha ümitli görünüyorlardı.

Bir yandan Sosyalistler Batı Almanyanın muhtelif şehirlerinde propaganda yemekleri verir, Sosyalist lider Ollenhauer kiraladığı hususî bir uçakla diyar diyar dolaşarak kitleleri kendinden yana çekmeye çalışırken, diğer yandan Hıristiyan Demokrat-!ların iktidarı elinde tutan çok popüler lideri Dr. Adenauer de hususî bir trenle bütün Alman şehirlerini dolaşıyor ve halkı bir kere daha kendi partisine oy vermeğe davet ediyordu. Propaganda katarı, ilk defa Birleşik Amerika Başkanlık seçimi kampanyalarında kullanılan bir usûldü ve Adenauer bu usûlü Almanyada başarı ile tatbik ediyordu. Ancak Almanyadaki katarın Amerikadakilerden farklı bazı tarafları da yok değildi. Meselâ Adenauer'in yedi vagonluk trenine gazetecilerin haberlerini doğrudan doğruya verebilmeleri için gerekli telefon tertibatının konulması unutulmuştu. Gazeteciler her istasyonda soluk soluğa telefon kabinelerim koşmak zorunda kalıyorlar, çok defa haberlerin yazdırılması bitmeden tren kalkınca da tekrar Adenau er'i yakalayabilmek için bir şehirden diğerine başka bir vasıta ile gitmek zorunda kalıyorlardı.

Programlar ve plânlar

Eğer Adenauer'in bir şehirde yaptığı konuşma diğerinde yaptığından farklı olsaydı, gazeteciler bu heyecanlı kovalamaca oyununa seve seve katlanacaklardı. Ancak ihtiyar liderin bütün konuşmaları birbirini andırıyordu. Hristiyan Demokrat Partisinin iktidarı elinde tutan popüler li

VİCKİN BİR KARİKATÜRÜ

"_ ŞÜPHESİZ, HERR **DOKTOR,** ALMANYADA ŞAHSA TAPMAK DÜŞÜNÜLEMEZ!.."

Kapaktaki politikacı

Dr. Conrad Adenauer

Gazeteciler, 81 yaşındaki Devlet adamına, daha ne kadar müddet bu yorucu siyaset hayatına devam edeceğini soruyorlardı. Hiç de yorgun görünmeyen ihtiyar adam âlimlerin insan beyninin 133 sene normal faaliyet yapacağını hesapladıklarına gazetecilere hatırlatıyordu.

Esasen Amerikanvari hummalı bir seçim faaliyetine girişmesi bile Başbakan Adenauer'in kendini pek ihtiyar saymadığını gösteriyordu. Amerika Cumhurbaşkanı adayları gibi, bir seçim treni hazırlamış, şehir şehir, kasaba kasaba dolaşıyor, nutuklar veriyor, el sıkıyordu. Vagonlar dolusu gazeteci, fotoğrafçı, sinemacı, Amerikalılar ve Amerikadan gelen herşeyi pek seven ihtiyar adamın seçim mücadelesini yakından takip ediyorlardı.

Doğrusu bu seçim treninde pek de herşey için "Amerikanvari" denemezdi. Trenin durduğu hemen her istasyonda askerler trenin etrafını çeviriyor, arzu edilmiyenleri trenin yanına dahi uğratmıyordu. Bu ancak Almanların anlıyabileceği bir usuldü. Otoriter Başbakana kimse sual soramıyordu. Hayranları tarafından çevrilen Dr. Adenauer, Amerikalı meslekdaşları gibi ter dökmeden, sulh içinde, muzaffer, turnesine devam ediyordu.

Seçmenler huzur içinde günlük işleriyle meşgul olabilirlerdi. Almanya için iki mesele mevcuttu: İktisadi kalkınma ve dış siyaset. Birinci meseleyi otoriter Hükümet Başkanı çoktan halletmişti. Sekiz sene evvel sıfırdan başlayan Almanya, bugün Avrupanın en müreffeh memleketi haline gelmişti. Mark, dolar kadar kuvvetliydi. Yeni Alman zenginleri, Avrupanın en çok para harcıyan turistleriydi.

İkinci mesele henüz tamamiyle halledilmemişti. Fakat halli zor değildi. Almanya mademki Amerikanın dostuydu, o halde ortada endişe edilecek hiç bir şey yoktu. Adenauer Washingtonda Eisenhower ile görüşmüştü. Dulles'dan bir çok vaad koparmıştı. Geri yanı lâfı güzaftı.

Hristiyan Demokratların lideri aşağı yukarı her durakta aynı şeyleri tekrarlıyordu. Sonra, bando "Almanya herşeyin üstündedir" marşını çalıyor vs tren hareket ediyordu. Almanyada Hitler'in iktidara geldiği yılda Kolonya'da Adenauer Belediye Başkanlığı vazifesinden ayrılıyordu. Sene 1933 dü. 1945 yılma kadar da bir daha Adenauer'in adı siyasi çevrelerde duyulmadı. Almanyanın yenilmesinden sonra Adenauer yeniden Kolonya Belediye Başkanlığına seçilmişti. Ancak İngilizler kısa bir zaman sonra kendisini "enerjisiz ve kifayetsiz" diye bu vazifesinden ayırmışlardı. Bir kaç gene sonra ise İngilterenin o zamanki Başbakanı Churchill, Adenauer için "Almanyanın, Bismark'tan sonra gelen en büyük devlet adamı" diyordu.

Conrad Adenauer, fakir bir Prusyalı ailenin çocuğudur. Kendi kendini yetiştirmiştir. Hem de ne müşkül şartlar içinde, ne sıkıntılarla... Fakat hayat karşısında hiç bir zaman yılmamış, daima mücadele etmesini bilmiş, daima da kazanmıştır. Hukuk tahsilini tamamladıktan sonra Yirminci Asrın hemen başında Kolonyaya Belediye Başkan muavini olmuştur. On yıl sonra da Başkanlık makamına yükselmiştir. Tam 1933 senesine kadar bu şehrin başından ayrılmamıştır.

1945 de İngilizler kendisini bu vazifeden ayırınca, Hristiyan Demokrat Partisini kurdu ve yeni Anayasayı hazırlayan Parlâmento Grubunun başına getirildi. Bundan sonraki vazifesi Batı Almanyanın ilk Başbakanlığıdır. İhtiyar doktor, fizik yapısı itibariyle eski bîr Prusyalı generale benzer. Uzun boylu ve iri yarıdır. Yüzü, vaktiyle geçirmiş olduğu bir otomobil kazası neticesinde hurdahaş olmuş, sonra kısmen tamir edilebilmiştir. Askere benzer ama, hayatında hiç askerlik yapmamıştır. Buna rağmen, bugün memleketinin silâhlanması yolunda azimle mücadele etmektedir.

derine göre, Sosyalistlerin iktidara gelmeleri halinde komünizm Avrupada büyük bir zafer kazanmış olacaktı. İhtiyar politika kurdunun bu iddiasını biraz mübalağalı bulmamak mümkün değildi. Ama Sosyalistlerin iktidara geldikleri takdirde Bata Almanyayı NATO'dan ayırmak İstedikleri de bilinen bir hakikatti. Hakikaten, Sosyal Demokratlar, bu kampanyada iç meseleleri ikinci plânda bırakarak bütün güçleriyle Avrupanın güvenliği ve Almanyanın birleştirilmesi problemlerini işlemeye çalışmışlar ve bu arada, geçen aylar içinde, liderleri Ollenhauer'in ağzı ile bir de plân ortaya atmışlardı. Bu plâna göre Avrupanın güvenliği ve Almanyanın birleştirilmesi meselelerinin halli için Amerika, İngiltere, Fransa ve Rusya arasında dörtlü bir konferans toplanmalı ve bu konferansta. NATO ve Varşova paktı üyelerini içine alan

Ollenhauer

Tek bir Almanya...

bir kollektif güvenlik sisteminin kurulması kararlaştırılmalıydı. Böyle bir paktın kurulmasından sonra Almanyanın birleştirilmesi çok kolaylaşacaktı. Zira o zaman Rusların silâhlanmış bir Almanyadan korkmaları için ortada hiçbir sebep kalmıyordu. Bundan başka, Sosyal Demokratlar, iktidara geldikleri takdirde' mecburî askerliği kaldırmayı ve sadece bu güvenlik sisteminin muhafazası için gerekli sayıda ve gönüllü askerlerden teşekkül eden ufak bir ordu bulundurmayı düşünüyorlardı. Bütün bunlardan sonra Rusyanın iki Almanyanın milletlerarası kontrol altında yapılacak hür bir seçimle birleştirilmesine mani olmaması gerekirdi.

Ollenhauer'in bu plânı diğer memleketlerin sosyalist partileri tarafından iyi karşılanmış, bilhassa İngiliz işçilerinin lideri Gaitskell yaptığı son Amerika seyahatinde bunu bütün gücüyle savunmuştu. Ama Dr. Adenauer'e göre bu plân çocukça bir hayalden başka birşey değildi. Bir kere, Sovyet idarecilerinin geçen aylar içinde yaptıkları Doğu Almanya seyahatinde, Krutçef iki Almanyanın seçim yolu ile birleştirilemeyeceğini açıkça ifade etmişti. Krutçef'e göre Almanyanın birleştirilmesi için tek yol bir federasyon teşkilinden ibaretti. Bu ise, Dr. Adenauer'e kalırsa, bugünkü durumun daha kötü şartlar içinde devamından başka birşey olamazdı. Adenauer, bu bakımdan, "Almanyanın serbest seçimlerle birleşeceği günlerin gelmesine kadar halihazırdaki durumu muhafaza etmekten başka çare yoktur" diyordu. Hristiyan Demokratların liderine göre, bugünkü durumu en iyi muhafaza edecek iktidar da kendisininkinden başkası olamazdı.

Hristiyan Demokratlarla Sosyalistlerin dış meseleler üzerinde tartışmaya giriştikleri günlerde diğer partiler de boş durmamışlardı. Bu arada, her iki büyük partinin de mütecanis bir hükümet kuracak şekilde çoğunluk elde edememesi ihtimalini nazarı dikkate alan liberaller herşeyin kendilerine bağlı olduğunu iddia ediyorlardı. Hakikaten küçük fakat nüfuzlu bir teşekkül olan bu par tinin lideri Reinhold Meyer bütün seçim kampanyası boyunca kalabalık Bavyera bölgesini kazanmağa ve böylece Sosyal Demokratlarla Hristiyan Demokratlar arasındaki kuvvet muvazenesini kontrol edebilecek duruma gelmeye çalışmıştı. Ancak Sosyal Demokratlar bu seçimler neticesinde Hristiyan Demokratlar karşısında bir hükümet çoğunluğu elde etmek için yardım istiyecek duruma geldikleri takdirde, Meyer onlarla bir koalisyon kurmaya razı olacak mıydı? Bu suale cevap vermek pek de kolay değildi. Çünkü, dış meselelerde birleştikleri noktalar olmakla beraber, Sosyalistlerle Liberaller arasında iktisadî meselelerde dünyanın her tarafında okluğu gibi Almanyada da uçurumlar vardı ve bu uçurumların doldurulması öyle bir çırpıda mümkün olacağa benzemiyordu.

Halkın sesi, hakkın sesi

Bütün bu karşılıklı tartışmalar ve ileri sürülen çeşitli fikirlerden sonra Alman seçmenlerinin neyi tercih edecekleri, ancak seçimlerin kesin neticesi alındıktan sonra belli olacaktı. Bu arada, şimdiye kadar yapılan efkârı umumiye yoklamalarının neticesine ve Alman halkının belirmiş tercihlerine bakarak önceden bazı şeyler kestirmek de pek imkânsız sayılmamalıdır. Meselâ, bu yoklamaların neticesinden Alman seçmenlerinin yüzde 45 inin Adenauer'i desteklediği anlaşılmaktadır. Bunların başında büyük' sermaye sahipleri ile ticaret ve sanayi ile uğraşanlar gelmekte, onları Almanyanın bugünkü iktisadi ve malî refahından memnun olan iyi gelirli orta tabaka mensupları takib etmektedir. Bu seçim kampanyası sırasında, Hristiyan Demokratların lideri halkın dinî hislerine hitap etmekten de geri kalmadığı için yaşlıların büyük çoğunluğunun da onunla beraber olduğu sanılmaktadır. Sosyalistlere gelince, onların arkasında da memur ve işçilerle, Almanyayı biran önce birleşmiş görmek isteyen halkın bulunduğuna şüphe yoktu. Bunların seçmenler içindeki nişbeti yüzde 35 e yaklaşmaktadır. Ancak yukarda da söylediğimiz gibi son söz daima seçmenlere aittir ve ancak oyların verilmesiyle söylenecektir.

Birleşmiş Mîlletler

Genel kurul

Geçen hafta içinde alınan haberlerden, Birleşmiş Milletler Ge-

Orta Doğu Bilmecesi

Hamdi AVCIOĞLU

«Henderson'un teklifleri tatbik edilecektir." Tatilde bulunmasına rağmen, Cumhurbaşkanı Eisenhower ile görüştükten sonra Dışişleri Bakanı Dulles bu sözleri söylüyordu.

Öyle görünüyordu ki, Amerika Orta Doğuda yeni kararlar arefesindeydi, Eisenhower Doktrini beklenen neticeyi vermemişti Bütün Orta Doğu memleketlerinin Doktrin etrafında komünizme karşı topla] nacağı ümit edilmişti. Fakat aşırı milliyetçi hisler Mısır ve Suriyeyi; Amerikan plânını redde sevketti. Şu veya bu tazyik, Orta Doğunun bu iki yaramaz çocuğunu, Rusyaya daha fazla yaklaştırmaktan başka bir netice vermedi. Bilhassa Suriyeli Genç Subaylar bu yolda üstadları Kahireli albaydan da ileri gittiler.

Bu durumda, Amerika nasıl hareket etmeliydi? Orta Doğu İşleri Müdürü Henderson'un Türkiye ve Lübnandaki ziyareti, bu suale bir cevap getirmek gayesiyle yapılmıştı. Eisenhower Doktrini şimdiye kadarki tatbikatında müdahale için, ilgili memleketten talep gelmesini şart koşuyordu. Ürdün İşlerine Kral Hüseyinin isteği üzerine müdahele edilmişti. Fakat Suriyeli Genç Subaylardan böyle bir talebin gelmiyeceği tabiîydi.

O halde ne yapmalıydı?

Mesela Bağdat Paktı devletlerinin Suriyeye karşı müşterek bir hareketi düşünülebilirdi. Eğer Amerika da Bağdat Paktına katılırsa, böyle bir hareket tesirli olacaktı. Paktın hararetli taraftarı Türkiye, uzun zamandır bu tezi savunuyordu. Alel acele İstanbula Menderesle görüşmeye gelen meşhur Nuri Said Paşanın da aynı şekilde düşünmesi muh temeldi. Fakat, şimdiki Irak Hükümetinin bu görüşü tamamiyle paylaş tığı şüpheliydi. Ürdün Hükümeti, Bağdat Paktına katılmıyacağını açık lamak lüzumunu duymuştu. Lübnan, Pakta düşman muhalefete, yen bir hücum fırsatı vermekten çekiniyordu. Maamafih bütün bunlar ehem miyetli manialar değildi. Asıl güçlük Kral Suud tarafından geliyordu Arap milliyetçiliğinin şampiyonluğunu iyice benimseyen, Amerikanın Orta Doğuda "sonradan bulunma dosta" Melik Hazretlerinin Bağda Paktına pek sempatisi yoktu. Orta Doğudaki muvaffakiyetini Kral Suu dun dostluğuna bağlayan Amerika, Türkiyenin ısrarlarına rağmen Bağdat Paktına girerek Melik Hazretlerini kızdırmayı bir türlü göze alamıyordu.

Fakat Amerika aynı zamanda Bağdat Paktı üyelerinin de dostuydu Onların endişelerini de dağıtmak zorundaydı. Nitekim evvelce de pak üyeleri Amerikanın da bu teşebbüse katılmasını ısrarla istemişlerdi Amerika Paktın Askeri Komitesine dahil olarak, Türkiye ve Irakı mem nun etmek yollarını aramıştı. Bu sefer de Suriyenin komşularına yeni silâhlar vererek onları teskin yolunu tercih ediyordu. Suriye, herhangi bir tecavüzde bulunursa, Amerika müdaheleye hazır olduğunu söy lüyordu. Bununla beraber, Suriye hadiselerine, Amerika da seyirci kal mayı düşünmüyordu. Fakat Bağdat Paktının dışında hareket etmeye tercih ediyordu. Amerika, muhtemelen bir taraftan Suriyeye komşu memleketleri silâhlandırmak ve Suriye üzerindeki iktisadi tazyiki arttırnakla beraber, Kral Suudun Orta Doğudaki nüfuzuna güveniyordu. Suud, Nasır vasıtasıyla veya doğrudan doğruya, Suriyeyi daha mutedil davranmaya sevkedebilecek nüfuza sahipti. Nitekim Eisenhower'in, Suriyenin daha makul hareket edeceği ümidini izharı, bu kanaat kuvvetlendiriyordu.

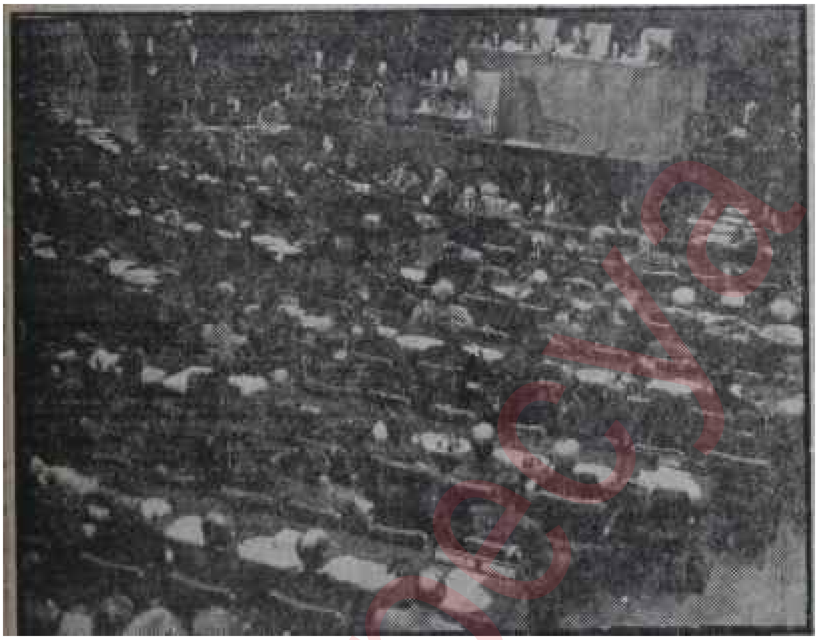
Fakat, kabul etmek lâzımdı ki, bu siyaset, Orta Doğunun hakikî meselelerini halletmekten çok uzaktı. Ancak muvakkat bir hal çaresiydi Amerika bir türlü Orta Doğuda devamlı bir sulh kurma teşebbüsünde bulunmaya cesaret edemiyordu. Hür dünya lideri Irak, Ürdün ve Suud Arabistanın olduğu kadar İsrailin de dostuydu. Halbuki Arap memleketleri İsrailin lâf anlamaz düşmanlarıydı. Amerika hem Suudu hem İngiltere ve Bağdat Paktının tarafındaydı. Halbuki Sund. İngiltere ve Bağdat Paktına ateş püskürüyordu. Bağdat Paktı üyeleri bile oldukça farklı görüşlere sahipti. Türkiye, sadece komünist tehlikesi ni önlemeyi düşünürken, geri kalan memleketler Arap milliyetçiliğini tepkilerine daha fazla ehemmiyet veriyorlardı.

Hiç kimseyi gücendirmek istemiyen Amerika, devamlı hal çareleri ne bir türlü el uzatamıyordıı. Hastalığı tedavi **edeceği** yerde, **aspirin** ağrıyı dindirmeye çalışıyordu.

Henderson'un, yakında katiyetle öğreneceğimiz teklifleri de muhtemelen günlük siyaset hududunu aşmıyacaktır.

nel Kurulunun 17 Eylül tarihinde onikinci oturtun çalışmalarına başlayacağı anlaşılıyordu. Genel Sekreterlikçe hazırlanan geçici gündem gereğince, Genel Kurul bu çalışmalar sırasında en az altmış dört meseleyi inceleyecek ve bu meseleler hakkında, Güvenlik Konseyine muhtelif tavsiyelerde bulunacaktı.

Bilindiği gibi, Genel Kurul, Birleşmiş Milletler Teşkilâtının en mühim uzuvlarından biriydi ve bu Kurulda teşkilâtın bütün Üyeleri temsil ediliyordu. Genel Kurul normal olarak senede bir kere toplanır, bundan başka Genel Sekreterin daveti üzerine olağanüstü oturumlar da yapabilirdi. 17 Eylülde yapacağı toplantı bu yılki normal oturum devresinin ilk toplantısıydı ve bu devrenin en azından üç ay devam edeceği anlaşılıyordu. Zira gündemde bulunan bazı meseleler, doğrususu söylemek gerekirse, üç ayda bile bir hal tarzına bağlanamayacak kadar çapraşık görünüyordu.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu toplantı halinde
Bir dokun, bin ah dinle..

Silâhsızlanma meselesi

Üç ayda bile halledilemeyecek gibi görünen meselelerin başında, hiç şüphe yok ki, silâhsızlanma meselesi geliyordu. Aslında, bu mesele, Birleşmiş Milletler Anayasasıyla Genel Kurula verilmiş vazifelerin de başında bulunmaktaydı. Hakikaten, Birleşmiş Milletler Anayasasının onuncu ve onbirinci maddelerine göre Genel Kurul bu anayasanın çerçevesine giren veya anayasada derpiş edilen uzuvlardan herhangi birinin selahiyet ve vazifelerini ilgilendiren her türlü mesele veya işleri görüşebileceği ve bu mesele veya işler hakkında Birleşmiş Milletler Teşkilâtı üyelerine, Güvenlik Konseyine veya her ikisine birden tavsiyelerde bulunabileceği gibi, bilhassa silâhsızlanmanın düzenlenmesinde hâkim olan prensipler de dahil olmak üzere, milletlerarası barış ve güvenliğin muhafazası hususundaki işbirliğinin genel prensiplerini de tetkik ve bu prensipler hakkında da tavsiyelerde bulunabilirdi. Nitekim, kuruluşunu takib eden ilk yıllardan bu yana, Kurul silâhsızlanma meselesini ehemmiyetle ele almış ve bu meseleyi incelemek ve bir hal tarzına bağlamak üzere bir de komisyon kurmuştu. Ancak büyük devletler arasındaki görüş ayrılıkları yüzünden çalışmalarının bir neticeye ulaşamadığını gören bu komisyon da çok geçmeden meseleyi kendi içinden seçtiği ikinci bir komisyona bırakıyor ve Amerika, İngiltere, Fransa, Kanada ve Rusya temsilcilerinden teşekkül eden bu komisyondan meselenin en kısa zamanda hallini istiyordu. İşte geçen hafta içinde toplantılarını bilinmeyen bir tarihe talik eden Londra Silâhsızlanma Tâli Komisyonu, bu sonuncu komisyondu.

Foster Dulles'ın Londra seyahatinden sonra Ümit Verici bit safhaya giren silâhsızlanma görüşmeleri, son ay içinde tekrar çıkmaza girmiş ve Silâhsızlanma tâli komitesi, geçen hafta, çalışmalarını tesbit edilmeyen bir tarihe talik etmekten başka çare görememişti. Çalışmaların talik edilmesinin başlıca sebebi, hiç şüphesiz, komitedeki Sovyet temsilcisi Zorin'in geçen hafta içinde takdim edilen Batılı plânı kabule yanaşmaması olmuştu. Bu plânlarında, Batılılar, şimdiye kadar yaptıkları bütün teklifleri (bir araya topluyorlar ve bu plânı bir bütün olarak görüşmeye razı olduğu takdirde yeni bir takım tavizler daha verebileceklerini ima ederek Zorin'den cevap bekliyorlardı. Ama Zorin'in verdiği cevaplar hiç de iç açıcı olmamıştı. Batılı plânın takdiminden bir gün sonra Sovyet görüşünü izah eden Zorin, Batı tekliflerine şiddetle hücum ediyor, havadan kontrol prensibi ile atom denemelerinin geçici bir süre için durdurulması yolundaki görüşlerin eksik olduğunu söyleyerek bu şartlar altında görüşmelere devam etmekte bir fayda mülâhaza edemediğini ileri sürüyordu.

Zorin'in plânlarını kesin olarak reddetmesinden sonra Batılılar Sovyet temsilcisine meselenin Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna götürülmesini istemişlerdi. Ancak Zorin bu teklifi de kabule yanaşmamıştır. Buna rağmen mesele Genel Kurulun gündeminde yer almıştır; çünkü Genel Kurul nasıl olsa tâli komisyonun raporunu müzakere edecektir. Bu müzakere sırasında ilgili devletlerden biri tarafından yapılacak bir teklif üzerine basit çoğunlukla silâhsızlanma meselesinin bir kere de Genel Kurulda görüşülmesi yolunda karar alınabilir. Bundan başka, gene gündemde bulunan atom radyasyonlarının insan ve tabiî muhit üzerinde yaptığı tesirler, silâhlanma yarışının doğurabileceği kötü neticeler hakkında dünya milletlerim aydınlatma çalışmaları ve nihayet atom silâhlarının tahripkâr tesirleri gibi mevzular da ister istemez Genel Kurulun dikkatini silâhsızlanma meselesinin üzerine çekecekti. Denilebilir ki, bu mesele, onikinci oturum devresinin en' dikenli meselelerinden biri olacaktır.

Cezayir ve Kıbrıs

17 Eylülde çalışmalarına başlayacak olan Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun karşılaşacağı dikenli diğer iki mevzu da, Cezayir ve Kıbrıs meseleleriydi. Genel Kurul, geçen yılki toplantı devresinde, Cezayir işinin "sulhçu, demokratik ve adilâne" bir şekilde halledilmesini, Kıbrıs anlaşmazlığının ise taraflar arasında yapılacak görüşmelerle bir hal tarzına bağlanmasını tavsiye etmişti. Halbuki o zamandan bu yana köprülerin altından çok sular akmasına rağmen ne Fransa şiddet kullanmaktan vaz geçerek "sulhçu, demokratik ve adilâne" bir hal tarzına yanaşmış, ne de Kıbrıs meselesi taraflar arasında vardan bir anlaşmaya ulaşabilmişti. Genel Kurul, bu bakımdan, bu yıl da aynı dikenli meselelerle karşı karşıya geliyor, işin fenası bu dikenli meselelerde Batı dünyası içindeki anlaşmazlıklar ve menfaat ayrılıkları bir bakışta ortaya çıkıyordu. Bu bakımdan, bu meseleler Genel Kurulda

görüşüleceği zaman Batılı devletlerin **bir** hayli soğuk **terler** dökecekleri muhakkaktır.

Macaristan hâdiseleri

Cezayir ve Kıbrıs meselelerinin Batı devletlerini karşı karşıya getirmelerine mukabil, gündemde bulunan diğer bir mesele de Batı ile Doğuyu karşı karşıya getirecek bir mahiyet taşıyordu. Bu, Macaristan hâdiselerinin tahkiki meselesiydi. Bilindiği gibi, geçen yılın sonlarında patlak veren Macaristan olayları üzerine olağanüstü toplantıya çağrılan Genel Kurul, bu toplantıda, Demir Perde gerisi devletlerinin muhalefetine rağmen bu hâdiseleri tetkik etmek üzere bir tahkik komisyonu kurmuş ve Kadar hükümetinin Macaristana giriş müsaadesini vermemesi üzerine Macar mültecilerinin ifadesine başvurmakla yetinen bu komisyon, hazırladığı raporu, geçenlerde yayınlamıştı. Genel Kurul önümüzdeki oturumların bir kısmım, bu raporun tetkikine hasredecektir. Bu oturumların sonunda Genel Kurulun nasıl bir karara varacağı şimdiden büyük bir merakla beklenmektedir. Bazı üyelere göre, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu ehliyetli ve selahiyetli bir şahsiyeti, meselâ Hammarskjoeld'ü Macaristandaki Sovyet kıt'alarının geri çekilmesi ve Macar rejiminin liberalleştirilmesi hususlarında arabuluculuk yapmakla görevlendirmeliydi. Halbuki Amerikan hükümeti, geçen hafta, Genel Kurula bu yolda sunulacak bir karar projesine muhalif kalacağım açıklamış bulunuyordu. Amerikan politika adamlarına göre Macaristan meselesinde herhangi bir arabuluculuk bahis mevzua olamazdı. Zira ne Sovyet, ne de Macar hükümetleri Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun bu mevzuda aldığı hiçbir kararı tanımaya yanaşmamışlardı. Bu politikacılara göre, bütün mesele, onlara herşeyden önce bu karan tanıtmaktı. Bundan başka, gene Amerikan politikacılarına göre, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kurulan tahkik komisyonu çalışmalarına devam etmeliydi.

Güvenlik Konseyinde

Geçen hafta içinde bir yandan Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun onikinci oturum devresinin hazırlıkları yapılırken, diğer yandan aynı teşkilâtın Güvenlik Konseyi de toplantılarına devam ediyordu. Bilindiği gibi Genel Kurul Birleşmiş Milletler teşkilâtının senenin belli zamanında toplanan organı iken Güvenlik Konseyi her an toplantı yapabilecek şekilde teşkilâtlanmış organıydı ve üyelerden herhangi birinin veya Genel Sekreterin daveti üzerine senenin hangi ayında olursa olsun toplanmak zorunda bulunuyordu.

Gecen hafta Güvenlik Konseyinin bir kere daha toplanmasını gerektiren sebeplerin başında hizmet süresi sona eren Genel Sekreter Dag

Dag Hammarskjoeld
Değişmez Genel Sekreter!

Hammarskjoeld'ün yerine yeni bir Genel Sekreterin getirilmesi meselesi geliyordu. Birleşmiş Milletler, Anayasasına göre, Genel Sekreterin tâyininde usûl Güvenlik Konseyinin tavsiyesi ve Genel Kurulun seçimiydi. Güvenlik Konseyi geçen Perşembe günü yaptığı toplantıda, Genel kurula, hizmet süresi sona eren Dag Hammarskjeold'ün beş yıl için tekrar Genel Sekreterliğe getirilmesini

Tunku Abdül Rahman
Üyelik peşinde

tavsiye etmeye ittifakla karar veriyordu. Genel Kurulun bu tavsiyeyi kabul edeceğine ise, muhakkak nazarıyla bakılabilirdi. '

Güvenlik Konseyinin geçen hafta yaptığı ikinci toplantının sebebi de Malezya'nın Birleşmiş Milletler üyeliğine kabulü meselesiydi. Malezya Başbakanı Abdül Rahman memleketinin bağımsızlığa kavuştuğu gün üye olmak için Birleşmiş Milletlere de baş vurmuş ve Konseyde temsil edilen İngiltere ile Avusturalyaya müracaat ederek, kendi gibi Britanya Milletler Camiasına dahil olan bu devletlerden, adaylığını desteklemelerim istemişti; Gelen haberlerden anlaşıldığına göre Güvenlik Konseyi geçen Cuma günü yaptığı toplantıda Malezyanın üyeliği için Genel Kurula tavsiyede bulunmaya ittifakla karar vermiştir. Bilindiği gibi, teşkilâta yeni üye kabulüne selâhiyetli organ Genel Kuruldur. Birleşmiş Milletler Anayasasına göre, bir devletin Birleşmiş Milletler üyeliğine kabulü Güvenlik Konseyinin tavsiyesi üzerine Genel Kurulun üçte iki çoğunlukla alacağı karar ile gerçekleşir. Malezyanın Genel Kurulun önümüzdeki oturum devresinde, teşkilâta kabul için gerekli üçte iki çoğunluğu büyük bir kolaylıkla toplayacağına ve böylece Birleşmiş Milletlerin yeni bir üye daha kazanacağına şüphe yoktur.

İngiltere

Sapıklara şefaat

Geçen hafta, İngiltere'de bütün halk efkârının dikkat nazarlarını üzerine çeken bir rapor yayınlandı. Bu rapor, İngiltere'de hergün biraz daha artan cinsî sapıklar ve fahişelerle mücadele etmek için kanunlarda ne gibi değişiklikler yapılması gerektiği mevzuunu incelemek, üzere bundan üç sene kadar önce kurulan bir komisyon tarafından hazırlanmıştı ve heyetin başkanının ismine izafeten, Woltenden raporu adım taşıyordu. Sir John Woltenden Reading üniversitesi rektör yardımcılarındandı. Bu mevzudaki çalışmalarda kendisine İngiltere'nin tanınmış hukukçuları, doktorları, psikologları ve siyaset adamları arasından seçilen tanınmış bir çok şahsiyetler yardım etmişti.

"Woltenden komisyonunun çalışmaları, üç yıl kadar bir zamandan beri devam etmekteydi. Bu çalışmalar sırasında, bir çok gizli toplantılar yapılmış ve bu toplantılarda cinsî sapıklıklarını veya fahişeliklerini açıkça kabul eden bir sürü gönüllü şahit dinlenilmiş ve böylece bu bahiste şimdiye kadar bilinmeyen veya yanlış bilinen bazı gerçeklerin ortaya çıkarılması mümkün olmuştu. Gene raporda belirtildiğine göre, bu gerçeklerin başında "homoseksüelleri normal insanlardan ayrı mütalâa etmek ve ayrı muameleye tâbi tut-

mak için hiçbir sebep olmadığı" gerçeği geliyordu. Komisyonun vardığı kanaate göre, bu gibi insanlar, muhtelif tesirler altında anormal cinsî münasebetlerde bulunmaya başladıktan sonra, bu kötü huydan pekâlâ istedikleri zamanda vaz geçebiliyorlardı. Bundan başka, homoseksüellerin muayyen meslekler veya cemiyet sınıfları, bilhassa entellektüeller arasından çıktığı iddiası da hakikate uygun değildi. Eldeki deliller bunların her meslek ve sınıftan insanlar arasından çıkabileceğini gösteriyordu. Ayrıca, İngilterede homoseksüellerin sayısı sanıldığı kadar fazla değildi. Evet, homoseksüellerin sayısının az olması bunların hareketlerine göz yummak, meselenin mevcudiyetini inkâr etmek için yeter bir sebep sayılamazdı ama bu mevzuu ölçüsüz bir şekilde ortaya atmak, hele son günlerde olduğu gibi halk efkarını ilgilendiren meselelerin başına geçirmek de pek faydalı olmuyordu. Hakikaten, son günlerde bütün İngiliz, gazeteleri işlerini güçlerini bir tarafa bırakmışlar, durmadan cinsî sapıklar ve cinsî sapıklık vak'alarıyla uğraşıyorlar, mahkûm olan homoseksüel lordlar, sanatkârlar ve iş adamları hakkında her gün birbiri arkasından uzun uzadiye malûmat veriyorlar ve nihayet, ağız birliğiyle, bu gibi kimselere verilen cezaların ağırlaştırılmasını istiyorlardı.

Halbuki, komisyonun kanaatina göre hiçbir ferdi şahsî itiyatları yüzünden mahkeme önünde hesap vermeye mecbur tutmak imkânı olmadığı gibi, homoseksüelliğin önüne geçmek için, psikolojik ve fizyolojik diğer tedavi yolları ortada dururken, zaten ağır olan cezaî hükümleri büsbütün ağırlaştırmak da doğru olamazdı.

Fahişelere gelince

Fahişelere gelince, Woltenden komisyonu, raporunda bu mevzuda şöyle bir ayırım yapıyordu: Ruhi sebeplerle fahişelik yapan kadınlarla, geçimlerini temin için sokakta müşteri avlamaya çalışan kadınlar.. Komisyona göre, birinci tip fahişeler fuhşu sırf psikolojik ve patalojik bir takım sebeplerle yaptıkları için bunları cezaî hükümlerle yola getirmek imkânsızdı. Asıl mücadele edilmesi gerekenler, bu işi para Kin ve sokakta müşteri avlatmak! suretiyle yapanlardı. Komiteye göre bunlara kesilen para cezaları arttırılmalı ve sokakta iş görmelerine mutlak surette mani olunmalıydı. Gerçi fahişelerin sokaktan sürülmelerinin bazı mahzurları olacak ve meselâ Birleşik Amerikada olduğu gibi telefonla ticarete yol açılabilecek veya gazetelerde "masajcı kadınlar", "modeller", "refakat arkadaşları, aranıyor" gibi ilânlara rastlamlacaktı ama komite, bütün mahzurlarına rağmen, sokakların fahişelerden temizlenmesi zamanının gelip de geçtiği kanaatine varıyor ve biran önce kesin tedbirler alınmasını istiyordu.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Ticaret

Buğday kararnamesi

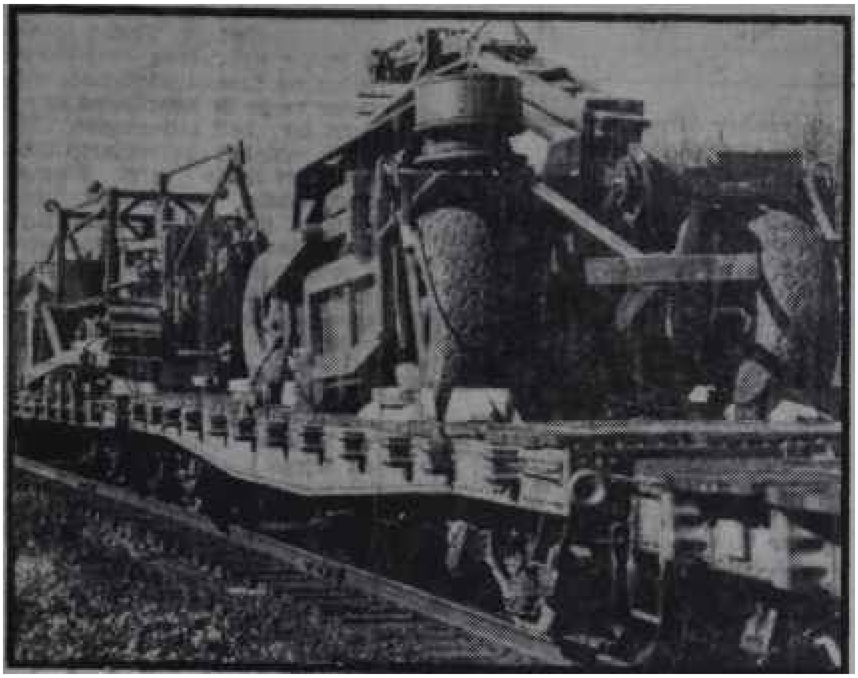
Geçen sene Haziran ayında Milli Korunma Kanununda yapılan bir tadilâtla harp yıllarının fevkalâde halleri içinde doğmuş eski kanun, ihtiva ettiği hükümler bakımından daha da ağırlaştırılmış olarak yeniden hayatiyet kazanıyordu. o zamandan bu zamana vatandaşlar her gün radyolarının başında Ticaret Bakanlığının neşrettiği bir tebliği veya kararnameyi dinliyorlardı. Bu sefer de bir kararname yayınlanmıştı, fakat bu kararnamenin muhtevası vatandaşların şimdiye kadar dinliye geldikleri kararnamelerin muhtevasından ayrılıyordu. Bu kararname vatandaşların doğrudan doğruya yiyecekleri ekmekle ilgili olup şöyle küçük bir metinden ibaretti: "Ekmeklik ihtiyaçlarını serbest piyasadan temin eden mahallerle francala, makarna, bisküvi, börek, çörek vesaire gibi ekmeklik ihtiyaçları dışında kalan maksatlar için piyasada satılacak buğdayların azami satış fiatları, Toprak Mahsulleri Ofisince tatbik edilmekte olan alım satım baremlerine ve buğdayların primli olup olmadığına göre bulunacak mübayaa fiatlarına, mübayaa yerlerinden istihlâk mahallerine kadar yapılacak hakiki ve normal nakliye masraflarının ilâvesi ile bulunacak fiata yüzde 3 kâr hissesi eklemek suretiyle tesbit olunur".

Kararnamenin metni gayet basitti. Radyoda bu haberi dinleyen vatandaşlar ertesi günü gazetelerde kararnameyi okuyunca bir an durakladılar. Çünkü bu kararnamenin içinde bütün bir kalkınma efsane ve edebiyatının esatiri gizliydi. Bir kelimeyle bu kararname, serbest piyasada buğdayın azamî fiatını tesbit ediyordu. Yani buğday da Milli Korunma Kanununa tâbi tutulmuştu. Halbuki daha dün denecek zamana kadar Toprak Mahsulleri Ofisi buğday fiatlarının normalin altına düşmesini önlemek için tanzim mübayaaları yapıyordu. Bu sene ise diğer senelere nazaran vasati olarak buğday fiatlarında kiloda on kuruş zam yapılmıştı. Buna rağmen bu fiat müstahsili memnun etmemişti. Vakıa bu seneki zamla buğday fiatları 1950'ye nazaran yüzde 40 civarında bir zam görüyor, fakat bu zam resmî istatistiklere göre yüzde 65 _ 70 raddesinde bir yükselme kaydetmiş olan umumî fiat ve geçim endeksleri karşısında müstahsiller için bir mâna ifade etmiyordu. Çünkü herşey 1950'ye nazaran ateş pahasınaydı. Müstahsil, traktörünün, yedek parçasını bulamıyor, bir çift ayakkabı satın alabilmek için satması lâzımgelen buğdayın kilosunu mutlak rakkamlarla 1950 ve 1957'ye nazaran mukayese ediyordu. En basit bir sağduyuya sahip bir vatandaşın yaptığı bu mukayese birçok kalemlerde kendi aleyhine cereyan ediyordu. Altınla, giyim eşyası fiatları başdöndürücü bir sür'atle yükselmişlerdi. 1950'de bir sarı lira satın alabilmek için 86 Türk lirası ödemek kâfi iken 1957 senesinin bu--ününde 140 Türk lirası kâfi gelmiyordu. Gider Vergisi dokuma fiatları üzerine in'ikas ettiğinden değil 1950, 1957 Martından bugüne kadar geçen müddet zarfında kumaş fiatlarında

İstasyonlara yığılan buğday çuvalları

Millî Korunmaya boyun eğdi..

Amerikan yardımından ziraat makinaları
Herkes payının büyük olmasını istiyor

yüzde yüze yakın bir yükselme husule gelmişti.

Geçen sene kış aylarında zaman zaman Anadolunun muhtelif bölgelerinde buğday kıtlıkları hissedilmiş, serbest buğday fiatları Ofisin tesbit ettiği baremin oldukça üstüne yükselmişti. Geçen seneden tecrübeli vatandaşlar bir yandan kendi yiyeceklerini temin etmek diğer yandan kara kışa ihtiyatlı olarak girmek için köylere mübayaada bulunmak üzere yayılmışlardı. Türk köylüsü ise dünyanın en realist adamlarından biriydi. Elinde buğdayı olduğu halde bolca satışa arzetmiyordu. Netice şu olmuştu, buğday fiatlarının en düşük olması lâzım gelen bu aylarda, buğday. Ofisin bareminin çok üstünde olarak serbest piyasada muamele görüyordu. İşte yayınlanmış olan bu kararname, hem de seçimlerin arifesinde büyük bir kitleyi - buğday müstahsilleri kitlesini - düşünceye sevk ediyordu. O kitle ise harp içinde çekmiş olduğu sıkıntılardan muztarip olarak reylerini tamamına yaklaşan bir ekseriyetle Demokrat Partiye vermişti.

Görülüyordu ki umumiyetle demokrat dostların köylüye doğru uzattıklarım söyledikleri yardım böyle bir, eldi. Çünkü Türkiyede buğday müstahsilinin oynadığı rol millî ekonomi içinde İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, Belçika gibi sanayileşmiş memleketlerde işçilerin oynamakta oldukları rolden farksızdı. Nasıl o memleketlerde milli ekonominin kalkınması evvelâ millî gelirin artması, sonra milli gelirden işçi sınıfının daha büyük ölçüde hissesini alması demek ise Türkiyede de Türk ekonomisinin kalkınması evvelâ milli gelirimizin artması, sonra millî gelirden ferd olarak Türk köylüsünün daha büyük ölçüde pay alması demekti. Halbuki Türkiyede ziraî sektörün milli gelir içindeki payı 1953'e nisbetle bir artış göstememiş, 1950 yi takip eden yıllarda ilkin cazip bir mahiyet arzeden buğday fiatları 1957'de yüzde. 33 nisbetinde de artırılsa köylüye cazip görünmemiştir. Ortada idrâk edilmesi lâzım gelen bir mesele vardır. Mesele iktisadidir. Alınacak tedbirlerin iktisadî olması gerekmektedir. Halbuki alınagelmekte olan tedbirler hukukidir. Hukukla iktisat arası münasebetler de vardır ama, bugünün meselelerine aranacak çareler bu münasebetler zaviyesinden değil, iktisadî sahada aranmalıdır.

Halen enflâsyonun köye sirayet etmiş olup olmadığı hususunda hâlâ tereddüt, edenler herhalde bu kararname karşısında hiç olmazsa resmî bir ağızdan enflâsyonun köye ulaşmış olduğunu öğrenmiş olacaklardır. Demokrat Parti takip etmiş olduğu kötü bir iktisat politikası ile bindiği dalı kesmiş, dayandığı köylü sınıfını enflâsyonun tahribatından kurtaramamıştır. Buğdaya yapılmış olan zamlar, köy yolları ye suları için Meclisten geçirilmek istenen tahsisler hep kaybedilmiş bir dostu yeniden kazanmak için başvurulan yollardır. Fakat Türk köylüsü kendisinin sevkedilmek istenildiği yol hakkında bilgi sahibidir. Kanaatimizce iktisadî bakımdan, 1957 seçimlerine emniyetle bakmanın mesnedi burada gizlidir. Bu seçimlerde Türk köylüsü kendisinin daimî olarak aldatılamıyacağını gösterecektir.

A. B. D.

Baltalanan yardım

Son günlerin en heyecanlı mevzularından biri de Amerikan yardımıdır. Amerikan Kongresinin Başkan Eisenhower'in talep ettiği yardımı tastik edip etmiyeceği, ne kadarını tasvip edeceği, yapılacak indirmelerin miktarı zihinleri bir hayli kurcalamıştır. Nihayet artık bu hususlar aydınlanmış gibidir. Çünkü kongre 3.400 milyonluk dış yardım programını tasdik etmiştir. Şimdi başka hususlarda karanlıklar vardır. Hangi memleketler bu yardımdan ne derecede pay alacaklardır. Amerikadan yardım görmekte olan memleketlerin, bilhassa Uzak Doğu memleketlerinin, meraklarını tatmin edebilmeleri için en aşağı iki hafta kadar beklemeleri icap etmektedir. Zira Başkan Eisenhower Kongrenin kendi talep ettiği meblâğdan bir milyar dolar eksiğiyle tasdik ettiği tahsisat tasarısını daha geçen Sah günü imzalamıştır.

Şimdi Milletlerarası İşbirliği Teşkilâtı Amerikan yardımının teknik meseleleri üzerinde çalışmağa başlıyacaktır. Ancak bu çalışmalar sonundadır ki 3,4 milyarlık tahsisatın tevzii ortaya çıkacaktır. Milletlerarası İşbirliği Teşkilâtının memurları bu çalışmaların iki hafta kadar devam edeceğini söylemişlerdir. Bilindiği üzere dış yardım Amerika Birleşik Devletimi ile yardım gören memleketler arasında imzalanan iki taraflı mukavelelere göre tevzi edilmektedir. Uzakdoğu'da bu sene on memleket Amerikan Yardımından istifade edecektir; bu memleketler arasında Japonya, Filipinler ve Kore de bulunmaktadır; yardım görecek diğer Uzak . Doğu memleketleri Milliyetçi Çin. Vietnam, Thailand, Kambodya, Laos, Endonezya ve Burma'dan ibarettir. Bu memleketler şimdi taleplerini Milletlerarası İşbirliği Teşkilâtının memurlarına vermekte ve kendilerine tahsis edilecek meblâğlar üzerinde teferruatına kadar münakaşa etmektedirler. Fakat bütün bu çalışmalar mahiyeti itibariyle Washington'a yapılacak müşterek bir tavsiyeden daha ileri gitmemektedir. Bununla beraber nihai kararlar devlet idaresinde işbölümünün, selâhiyet tevziinin organlar arasında iyice dağıtıldığı memleketlerde tavsiye ve ön çalışmalar üzerinde alındığından bu müzakerelerin büyük bir ehemmiyeti vardır.

Amerikan Yardımından istifade eden memleketler yalnız Uzak Doğu memleketleri değildir, dış. yardımın memleketler arasında dağıtılmak üzere olduğu şu antta evvelâ bölgeler sonra bölgeler içinde memleketler arasında pastadan daha büyük bir pay almak için amansız bir rekabet başlamış bulunmaktadır.

Ç A L I Ş M A

İşçiler

Temizlik işleri

Sabahleyin dokuzdan evvel evinden çıkmak zorunda olmayanlar arasında işçilerin sabahın hangi saatlerinde ise başladıklarını değil bilenler, akıllarına getirenler bile azdır. Yurdun her köşesinde tarım işçisinden endüstri işçisine kadar milyonlarca insan sabahın erken saatlerinde tarlalara ve yollara dökülmektedir. Fakat bunlar arasında en erken işe başlayanlar muhakkak ki, temizlik isçileridir. Bilhassa İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerimizde işe en erken başlayan işçiler temizlik işçileridir. Bunlar sabah saat 4 te daha ortalık karanlıkken işe başlarlar ve gece saat yediye sekize

Temizlik işçisi
İş çok, para az...

kadar şehrin ve halkın temizliği ve bir bakıma sağlığı için de yılmadan çalışırlar. Bilindiği gibi memleketimizde fazla mesai bir istisna olmaktan çıkmıştır. Kanun ve nizamların dikkatle tatbikine çalışılan yerlerde bile fazla mesai maalesef kanuna aykırı şartlar altında yapılmakta ve işçiler çok defa sekiz saatin üstündeki çalışmaları için ücretlerini dahi alamamaktadırlar. Fakat bu fazla mesai birçok iş kollarında sekiz saatin üstünde 4-5 saati geçmemektedir. Temizlik işçileri ise sekiz saatin üstünde bir sekiz saat daha çalışmakta ve bu suretle gündelik çalışma saatleri 16 ya varmaktadır. Bu insanüstü çalışma doğrudan doğruya temizlik işçileri yanında onların yardımcılarına da teşmil edilmektedir. Çöp kamyonlarının şoförleri, temizlik işleri teşkilâtının tamirhaneterindeki işçiler ve bekçiler de çöp arabalarının ve kamyonlarının dönmelerini beklemekte ve arada tamir işleri ile meşgul olmaktadırlar. Bütün bunlara karşılık temizlik işçilerinin üstü başı pejmürde, çalışma şartları sağlığa aykırı ve ücretleri de ayda 125 liradan ibarettir. Kıtın yazlık elbiselerle, yazın da kışlık elbiselerle çalışan ve her an mikroplarla haşır neşir olan bu işçiler en basit kanun himayesinden mahrumdurlar. Kendilerini Belediye işçi saymadığından temizlik işçileri iş Kanununun işçiye tanıdığı haklardan ve İşçi Sigortalarının kolaylıklarından mahrum bulunmaktadırlar. Belediyeye bağlı bir iş yerinde çalışanlar işçi değilse, insan bunların memur sayılabileceğini düşünür. Fakat maalesef, bu işçiler memur da sayılmadıklarından ne Emekli Sandığına bağlanmışlar ve ne de kendilerine sair her hangi bir hak tanınmıştır. Büyük çiftlik sahipleri milyonlarca lira kazandıkları halde vergi ödemez vs kendilerinden otomobilleri için bile tenzilâtlı plâka parası alınırken hergün 16 saat durmadan çalışan temizlik işçileri ayda 125 lira kazanırlar ve bu para üzerinden vergi de ödedikten sonra geri kalanı ile "bey gibi" geçinirler, ,

Bu kadar kötü şartlar altında çalışan ve yaşayan bu insanların herhangi bir şikâyet veya ufak bir itiraz halinde işten çıkarılmaları da son derece kolaydır. Belediyenin yetkili memurları dilediklerini işe alırlar, dilediklerim işten çıkarırlar. Memleketimizde işsizlik olmadığını iddia edenler bilmelidirler ki, bir insan her türlü pislik ve mikrop içinde günde 16 saat ve 125 lira karşılığın-

SENDİKALARIMIZIN

Sendikalarımızın, diğer memleketlerdeki benzerleri gibi temsil ettikleri işçi sınıfına daha faydalı olabilmeleri için ne gibi tedbirlere başvurulması gerektiği işçi çevrelerinde bir müddetten beri konuşulmakta olan en mühim mesele haline gelmiştir.

Sendikalarımız kanuni ve malî imkânsızlıklar sebebiyle işçilere tam manasıyla faydalı olamadıklarından birçok işçi, sendikalara karşı alâka beslememekte, sendikacılar da işçilerin çoğunluğunun sendikalara girmemesi sebebiyle sendikaların kuvvetlenip işçilere faydalı olamadığını iddia etmektedirler. Aslında her iki iddia da kendine göre doğrudur. Mesele işçiler yönünden incelenirse, bugüne kadar cemiyetçilik ve sendikacılık bakımından pek az bilgi ve görgüsü olan insanların kendilerine "gözle görülür, elle tutulur" bir fayda sağlayamayan sendikalara rağbet göstermesi beklenemez. Sendikalara gelince, bunların da işçiye derhal gözle görülür, elle tutulur faydalar sağlamasına imkân yoktur. Evvelâ, kanunlar esasen dar olan sendika hürriyetini son yıllarda bir hayli kıstıkları gibi idari baskılar ve kanunların aleyhte tefsiri sendikaların elini kolunu bağlamıştır. Diğer taraftan "herşeyin paraya bağlı" olduğu bugünün cemiyetinde malî bakımdan zayıf olan sendikaların kanuni haklarından bile faydalanabilmeleri ancak başlarındaki sendikalistlerin fedakârlığı ve bir çok tehlikelere göğüs germeleri sayesinde mümkün olmaktadır. Sendikaların başlıca ve en sağlam gelir kaynağı da üyelerinin aidatından ibaret olduğundan işçilerin çoğunluğu sendikalara kaydolmadıkça ve aidatım sadakatle ödemedikçe sendikaların da kendilerinden beklenen faaliyetlerde bulunmaları güçtür. Çünkü sendikaların karşısında yalnız kanun engelleri değil, fakat malî bakımdan son derece kuvvetli işverenler ve işveren sendikaları olduğu gibi sendikaları iyi, gözle görmeyen hükümet idarecileri de vardır. Bu engellerle mücadele edebilmek için, sendikaların malî bakımdan kuvvetli olmaları lâzımdır.

Bu durum karşısında akla iki sual gelmektedir. İşçilerin sendikalara girmelerini nasıl sağlamalı ve sendikaların işçilere daha faydalı hale gelmelerini nasıl mümkün kılmalı?

Memleketimizde ilk akla gelen tedbirler derhal kanuni tedbirlerdir, Öyle zannedilmektedir ki, diğer herhangi bir sahada olduğu gibi sendikaların kuvvetlenmesi mevzuunda da kanunî tedbirler meseleyi halletmeğe yetecektir. Tabiatiyle sendikaların kuvvetlenmesi mevzuunda alınacak kanunî tedbirleri küçümsemek istemiyoruz. Hattâ bunların lüzumuna, inanmış bulunuyoruz. Ancak bazı noktaları aydınlatmak lazımdır. Evvelâ şurasını hatırlamak lâzımdır ki, dünyanın her yerinde tatbikat, kanunlardan önce gelmiştir. Başka bir deyişle birtakım haklar mücadele ile kazanılmış sonra da kanun koyucu bu hakları kanunlarla tanımak zorunda kalmıştır. Grev, kollektif mukavele hakları böyle kazanılmıştır. İşçiler ve sendikalar yaptıkları mücadeleler sonunda hem grevi hem de kollektif mukaveleyi meşru birer İşçi silahı olarak işveren-

da çalışmağa mecbur kalırsa o memlekette bal gibi işsizlik vardır. Çünkü başka memleketler işsiz kalan vatandaşlarına bile bundan yüksek bir aylık ödedikleri gibi daha fazla sağlık imkânları da sağlamaktadırlar. İstanbulda Temizlik taleri Müdürlüğünün tesisleri ve büroları da işçilerden daha iyi durumda değildir. Edirnekapı dışında mezarlığın karşısında bulunan tesislere götüren yollar hayvan pisliğinden ve sinekten geçilmesi sor bir hale gelmiştir. Sağda solda çöp arabaları ve bunları çeken bitkin ve meyus hayvanlar birer mikrop ve hastalık yuvası halinde durmakta ve işe çıktıkları zaman da bu mikrop ve sinekleri etrafa yaymaktadırlar. Esasen çöpçüler, kendi önlerinden giden çöp arabasını çeken hayvanların pisliğini temizlemekten, yolları süpürmeğe dahi vakit bulamamaktadırlar. Yani bizzat temizlik arabaları yolları kirletmekte ve şehre mikron saçmaktadır. Her an hastalığa yakalanmak tehlikesi içinde çalışan bitkin ve gıdasız işçiler de günde 16 saat bu mikrop ve sinek yuvaları ile şehri baştan aşağıya dolaşmaktadırlar. Fakirlere para yardımı yapan Belediye kendi işçilerine parasız yemek dahi vermemekte ve bu işçiler Temizlik -yahut pislik- İşleri Müdürlüğünün karşısındaki sinek dolu harap bir kahvehanenin pis bir odasında yemeklerini yemektedirler.

Bütün bunlara ilâveten temizlik işçilerinin tâbi 'Oldukları muamele- bir kışla disiplininden farksızdır. Bu işçilerin dertleri ile ilgilenen bir basın mensubu ile konuşmaları işlerinden atılmaları için yeter (bir sebep sayılmakta ve dışarı ile teması önlemek için kapılara nöbetçi bile dikilmektedir.

İstanbulun pisliklerini temizlemekle vazifeli bu işçiler hafta tatili, bayram, yıllık izin gibi insani haklardan mahrumdurlar. Buna karşılık ise biraz geç gelen veya bir bayram gününü evinde ailesi ile birlikte geçirmek "lüks"ünü ihtiyar edenler derhal işlerinden atılırlar.

Temizlik İşleri Müdürlüğünün memurlarının ise imtiyazlı bir durumları vardır. Belediye Onların yemeklerini pişirmek için bir aşçı dahi tahsis etmiştir. Nasıl etmesin ki, bu memurlar içinde bir kaç yerden tekaüde sevkedilip te gene müdür muavini olarak -fakat bu kere çöpçü çavuşu kadrosu ile- vazife görenlerle tavsiyeliler çoğunluktadır. Bu şekilde çöpçü veya çöpçü çavuşu adı altında işe gelmeden maaş alanlar olduğu gibi kürklü hanımlar da bulunmaktadır. Velhasıl bir tarafta alabildiğine bir israf, öbür tarafta gittikçe "kemerlerini sıkan" işçiler... Sebep te malûm: Kalkmıyoruz!

KUVVETLENMESİ

Adil AŞÇIOĞLU

lere muayyen iş kollarında kabul ettirmeğe muvaffak olmuşlar, sonra da bu haklar diğer iş kollarındaki işçilere de teşmil edilmek suretiyle kanunlaşmıştır. Çalışma saatlerinin azaltılması, ücretli hafta tatili ve yıllık izin konularında da durum aynıdır. Yani kanunlar bu hakları resmen tanımadan evvel işçiler işverenlere bu haklarını tanıtmanın yolunu bulmuşlardır. Bu misalleri vermekten maksadımız kanun koyucunun âdeta lûtfunu bekliyerek işçilerin mücadelelerini gevşetmek gibi bir yola sapmalarını önlemektir. Şurasını açık olarak bilmek lâzımdır ki, kanun koyucular işçilere bu hakları, hele sendikaların kuvvetlenmesini sağlayacak imkânları kendiliklerinden ve kolay kolay kabul etmemektedirler. Onun için uyanık olmak ve bu haklar için mücadeleyi bırakmamak lazımdır. Bütün meselelerin hallini kanun yolundan beklemenin diğer mahzuru da şudur. Bugün itiraf etmek lâzımdır ki, kanunlarda işçilere ve sendikalara tanınmış birçok haklar vardır. Meselâ birçok iş kollarında grev yapma yasağı yoktur ve gene sendikalar kültürel faaliyetler meyanında seminerler açmak hakkına sahiptir. Fakat her işçi ve sendikacı bilir ki, kanunları kendine göre tefsir eden veya bunların işçilere tanıdığı hakları inkâr eden idareciler, kanunlara rağmen, işçilerin haklarına ve hürriyetlerine engel olabilmektedirler. Bunun da sebebi işçilerin ve sendikaların kendilerini hissettirecek bir mücadeleye atılmamış olmaları ve bazı hükümet idarecilerinin işçilere ve işçi meselelerine karşı anlayışsızlığı ve hattâ cephe almasıdır.

Şimdi bu gerçekler karşısında işçilerin sendikalara girmesini sağlıyacak tedbirler arasında sadece kanuni imkânların doğmasını beklemenin yanlış olduğu neticesine varmak yanlış olmasa gerektir. Bu hale göre işçileri sendikalar etrafında toplamak vazifesi gene sendikacılara ve onların gayretlerine kalmaktadır. Kanaatimizce sendikalar ve Türk-İş işçiler arasında geniş bir propaganda kampanyası açmak suretiyle işçilerin sendikalar etrafında toplanmasına gayret etmelidirler. İşçiler sendikaların mahiyeti, faydalan ve işçilere sağlıyacakları menfaatler hakkında tam olarak aydınlatılmalıdır. İstanbul gibi bir şehirde sendikanın ne demek olduğunu bilmeyen işçiler vardır. Binaenaleyh işçilerin sendikalara girmesini sağlayacak kanuni tedbirler alınıncaya kadar arada geçecek zaman içinde boş durmadan işçileri sendikanın faydalan ve işçi meseleleri hakkında aydınlatıp onların sendikalar etrafında birleşmesini sağlamak sendikalistlere düşen kutsal ve mesleki bir vazifedir. Sendikaların kuvvetlenmesi meselesine gelince banda da bütün Ümitleri kanunlara bağlamak doğru değildir. Kanun' koyucular sendikaların kuvvetlenmesini kendiliklerinden istemezler ve bunu sağlamağa çalışmazlar. Hatta sendikaların kuvvetlenmesine yarayan kanunların var olduğu yerlerde bile idare mekanizmasının bu hakları ortadan kaldırmak veya daraltmak için nelere başvurduğa meydandadır. Bu sebeple sendikaların kuvvetlenmesine yarayacak kanuni tedbirlerin alınması ve bunların hakkı ile tatbik edilebilmesi için sendikaların uyanık bulunmaları, işçileri aydınlatmaları ve gerekli mücadeleleri yapmaları şarttır. Ancak böyle mücadeleler sayesindedir ki, kanunlardan evvel işverenler sendikaların ve işçilerin birtakım haklarını kendiliklerinden kabul edecekler ve sendikalar lehine çıkarılacak kanunların tam olarak tatbikini sağlamak mümkün olacaktır. Sendikalar meselâ grev yasağının bulunmadığı iş kollarında ve işyerlerinde bir grev tertipliyebilirler ve teşkilâtsız olan işçileri sendikalar kurmağa teşvik edebilirlerse o takdirde hayatiyetlerini ispat edebilirler ve işçilerin sendikalara karşı alâkası artar. Sendikaların kuvvetlenmeleri için alınması gerekecek kanuni tedbirler hususunda da etraflı olarak düşünmek lâzımdır. Meselâ, sadece sendikalı isçilere grev hakkı tanıyıp sendikasızlara bu hakla inkâr eden bir kanun ne işçilere ne de sendikalara fayda sağlıyabilir. Böyle bir kanun memleketimizde çoğunluğu teşkil eden sendikasız işçilerin mücadele dışı bırakılması demektir ki, bundan en fazla sendikalar zarar görür. Çünkü sendikalar Türk İşçisinin çoğunluğunu teşkil eden sendikasız işçileri harekete geçiremezlerse Türkiyede ne işçi, ne de sendika davaları halledilir. İşçi dâvasının bir kitle hareketi olduğu unutulmamalıdır.

Binaenaleyh, işçileri aydınlatmak, haklı ve sistemli mücadeleyi yürütmek hem bu yolda kanunların daha çabuk çıkmasını sağlayacak, hem de mevcut ve ileride çıkacak kanunların tatbikini kolaylaştıracaktır.

K A D I N

Zevkle döşenmiş bir oturma, odası
Marifet eşyayı yerine oturtabilmekte..

Ev

Değişiklik ihtiyacı

Yaz sona ve tatil dönüşü ev kadınlarını bir düşüncedir alır. Günlerden, bazan aylardan beri kapalı kalan evin temizlenmesi, eşyaların yerleştirilmesi hakikaten meseledir. Fakat ey kadınlarını asıl yoran, işe koyuluncaya kadar geçen zamandır. Zira bir def a çalışmaya başladıktan sonra nihayet iki üç gün içinde ev pırıl pırıl olur, her eşya yerini bulut. Artık tatil bitmiştir.. Evet ev temizlenir, yerleşir fakat bazan onun yenilenmeğe de ihtiyacı vardır. Odaları değiştirmek, büyüyen çoçukların yeni ihtiyaçlarına cevap verecek şekiller düşünmek icap edebilir. Perdeler veya koltukların yüzü eskimiştir. Ayakkâbıların "antre"de sürünmemesi için bir ayakkabı dolabı artık şart olmuştur. Ortadaki döküntüleri kaldırmak için ayaklı bir dikiş sepeti, bir mecmualık, çocuklar için oyuncak dolapları lâzımdır. İşte bütün bunlar ev kadınını uzun uzun düşündürür. Çünkü bu masraflar daima bütçe imkânları dahilinde kalmalıdır ama bütün bunlar aslında zevkli meşgalelerdir. Çünkü bütün bunlar "sevgili evimiz"e bir yenilik, bir güzellik getirecek, ona kendimizden, şahsiyetimizden, aşkımızdan, hususiyetlerimizden birşeyler katmak imkânım bize verecektir. Her sene bu ufak tefek değişikliklere baş vururken, bunu sırf o günün ihtiyacını karşılamak için değil, yavaş yavaş eve yepyeni bir hava vermek gayesi ile hareket etmeliyiz. Meselâ bu sene perdeleri, gelecek sene koltuk yüzlerini değiştireceksek bu sene alacağımız perdelerin rengim gelecek seneki koltuk yüzlerine de uydurmak zorunda olduğumuzu unutmıyarak hareket etmemiz şarttır. Bunun için her evin bir temel rengi olmalı ve alınan bütün eşyalar dalma bu esas rengin etrafında dönmelidir. Bir evi en güzel gösteren şey perdelerin zengin oluyudur. Pahalı ve ağır bir kumaştan yapılmış cılız perdelere sahip olmaktansa ucuz ketenlerden, ucuz kretonlardan yapılmış çok bol perdeleri tercih etmek lâzımdır. Baylar, daima, kumaşlarla kaplı veya cilâlı tahtalardan yapılmış zarif, hafif kornişler gizlenmelidir. Bugünkü dekorasyonda eşya çok azdır, hiçbir lüzumsuz teferruat gözü yormamaktadır. Buna mukabil duvarlarda daima bir kaç tablo, bir kaç tabak vardır. Yeni cereyanlara göre, birbirine çok yakın mesafelere asılan bu tablo veya tabaklar, "grup" lar halinde, odalarda köşeleri doldurmakta, bazan bir büfenin üstünü, bazan bir kanapenin iki yanını, bazan karyolanın başını, bazan koridorları, atreyi süslemektedir. Az eşya-prensibi, birçok vazife gören eşya modasını ortaya atmıştır. Salondaki kanepe icabında misafir yatağı olabilmektedir, yastıklarla beslenen sehpalar ihtiyaç halinde, oturulacak yer adedim fazlalaştırmaktadır. Bir ev kadını, evindeki ihtiyaçlara göre değişiklikler yaparken, bunu parça parça değil daima evinin umumi dekorasyonuna uygun olarak, renkleri ve şekilleri daima göz önünde bulundurarak yapmalıdır. Bir ev kadını bu sahada, cesur ve müteşebbis te olmalıdır. Eskiden kalmış, hantal koltuklarını seneler senesi peşinde sürükliyeceği yerde bunları, ucuza da olsa, satıp yerine az kumaşla kaplanır rahat ve küçük modern koltuklar alabilmelidir. Bazan evden birkaç hantal eşya atılır atılmaz ev güzelleşebilir. Buna mukabil eskiden kalma tek bir kıymetli, parçayı, işlemeleri, gümüş veya bakır işlerini, bir eski zaman

Herşeyi yerli yerine yerleştirilmiş bir odada istirahat
Bütün güçlük işe başlayıncaya kadar..

Nutuklar ve Hakikatlar

Jale CANDAN

Geçen ilkbaharda, bir kadın derneği mensupları ile beraber Ankaraya çok yakın bir köyü ziyarete gitmiştik. Köyün gezilecek yerlerini gezdikten sonra, bize çay ikram eden misafirperver köylülere, içimizden bazı hanımlar içtimai mevzularda nasihat vermeğe özenmişlerdi. Hanımlar güzel güzel konuşuyorlardı, köylüler de güzel güzel dinliyorlardı. Yalnız bir arkadaşımız sinsi sinsi gülüyordu. Bu, vazifesi icabı sık sık köylere gidip gelen bir arkadaştı. Köylüyü hepimizden iyi tanıdığı muhakkaktı. Dönüşte:

"— Amma da nutuk çektiniz, dedi.. Vakıa köylü nutuk dinlemeyi sever. Çünkü hayatı yeknesaktır ve dışardan gelen her faaliyet onun alakasını çeker. Ama onun dâvasını benimsemedikçe, onun hayat şartlarını, onun ihtiyaçlarını, onun gerçeğini kavramadıkça, ona yardım etmemize imkân yoktur.".

Ne zaman bir siyasî konuşma dinlesem veya okusam, şimdi hep bu sözleri hatırlıyorum. Kendi ihtiyaçlarına cevap verecek, kendi dâvalarına bir hal çaresi getirecek söz ve hareketleri ariyan yalnızca köylü vatandaş olmasa gerek. Bugün köylümüzle, kentlimizle hep aynı ihtiyaç içindeyiz. Seçimler yaklaşmıştır. Siyasî partiler büyük bir faaliyet İçindedirler; İktidar da, Muhalefet de, seçmenin kalbini kazanmak arzusundadır. Dikkat ediyorum siyaset adamlarımız, daha ziyade, seçmenin vatani hislerine hitap etmektedirler. Vakıa Türk seçmeninin idealist olduğu muhakkaktır. Ve seçim sandığının başında daha ziyade "vatan kaygusu" ile hareket etmesini ondan bekliyebiliriz. Seçmen vatandaş İktidarın ümit ettiği . gibi, bir "kalkınma" veya "imar" hareketine lakayt kalmıyabilir, bu hususta sarfedilen inekleri kıymetlendirebilir, veyahut muhalefetin ve işbirliğinin büyüleyici gayesini kendisine hareket noktası olarak kabul edip hak ve adaletin temeli olan "hürriyet"i herşeye üstün tutabilir. Bunun için çok nutuk dinler, çok nutuk alkışlar; ama zaman zaman onun alâkasının azaldığını, kendisine hitap eden siyasi adamı sahnedeki artisti dinler gibi dinlediğini farketmememize de imkân yoktur. Çünkü bu bitaraf vatandaşın, bu seyircinin kendisine has dertleri, mühim dâvaları, bir realitesi vardır. Bu dâva geçim davasıdır. Hayat pahalılığı, istikrarsızlık ve bunlardan doğan bir huzursuzluktur. Ne kadar "pahalılık yoktur" dersek diyelim ayın ortasında, hazan da başında bütçesinin iflâs ettiğini gören ev kadını, yeni mevsimin masraflarını, bir mucize olmaksızın, karşılıyamıyacağını hesaplayan aile reisi, bu sözlerden ferahlık duyamıyacaktır. Birçok aileler, herhangi bir sebeple, oturdukları ucuz evlerden çıkarılmak endişesi içinde gün geçirmektedirler. Çünkü, artık bir memur maaşı ile yeni bir ev kiralamak imkânsız olmuştur. Günlük huzursuzluklar ise hepimizin malûmudur. Bugün piyasada bol bol mevcut olan, yarın yok olmaktadır, aylık gelirimizin ondabirini vererek aldığımız ayakkabının onbeş günden fazla dayanacağına hiçbir garantimiz yoktur. Çünkü iktisadi zorluklar ahlâk ölçülerinde derin yaralar açmıştır.

İşte seçmen herşeyden evvel bu dertlerine bir hal çaresi aramaktadır. Memleket kalkınmasına lakayt değildir, düzenli bir hürriyet rejiminin ise, hasreti içindedir. Ama onu tam mânası ile kazanabilmek için "idealler'le onun gerçeğini birleştirebilmek, onu istikrarlı, güvenilir bir yarına inandırmak şarttır.

lâmbasını, hatta bir eski -feneri kıymetlendirip evi güzelleştirmek te mümkündür..

Emek ve sevgi ile. yavaş yavaş, her kadın evini güzelleştirebilir ve bu meşgale kadının en zevkli, en güzel meşgalesi olabilir.

Sosyal Hayat

Gezme âdabı

Muhakkak ki gezmek güzel birşeydir. Ama gezmenin de bir adabı, **bir kaidesi** vardır ve buna **riayet** etmiyenler hem kendileri rahatsız olur, hem etraflarım rahatsız ederler, **hattâ** manzarayı çirkinleştir**dikleri de çok defa vakidir. Meselâ nakil vasıtalarında, yer kapmak için sıraya riayet etmeden itişip kakışanlar, sokak ortasında, yürüyenleri rahatsız edecek şekilde durup uzun uzun konuşanlar, herzaman karşımıza çıkarlar ve çok defa, bos yere, sinirlenmemize sebep olurlar. Bir baloya gidersiniz, herkes ayaktadır. Danstan sonra yorulunca, bir yere ilişip beş dakika dinlenmek istersiniz, bakarsınız şuraya (buraya serpilmiş sandalyeler ve koltuklar hep tutulmuştur. Seyir için gelen birçok kimseler bu koltuklara demir attılar mı, bir daha kıpırdamazlar. Bu hal, yorulanları rahatsız ettiği gibi baloya da çirkin bir manzara vermekte ve eğlence ha**vasını bozmaktadır. Gene vapurla bir yolculuğa sıkarsınız, alt salonlarda, güvertede, kamaralarda boll bol istirahat edecek yerler vardır; ama ekseri güvertedeki uzun şezlonglar yolcu adedine göre azdır. Bu pek mühim değildir. Çünkü elbette ki insan, bütün yolculuğu bu şezlonglarda geçirmiyecektir. Herkes sıra ile, bol bol onlardan istifade edebilir. Ama hayır, her yerde olduğu gibi burada da açıkgözler vardır. Şezlonga bekçilik etmeyi akıllılık zanneder ve dolaşmaya, yemeğe hattâ kamaralarında istirahata giderken, gazetelerini ve kitaplarını, şallarını veya ceketlerini yerlerine bırakırlar. Bu yaz İstanbulda Boğaziçinin güzel Emirgânını bir Cumartesi veya Pazar akşamı görmeğe değerdi. Sahil boyunca arabalar, hususiler ve taksiler sıralanmışlar, çoluk çocuk denizin kenarında yemek yiyorlar.. Ama yedikleri birkaç sandviç, Biraz çerez değildir. Yerlere kilimler serilmiş, dolmalar tencerelere istif edilmiş, rakılar açılmış.. Yayalara geçecek yer kalmamış. Sanki cadde iki adım ötede değildir, sanki sahil boyunca uzanan gazinolar oturmak için değildir. Fuar dönüşü İzmirden Bandırmaya hareket eden ekspresе de bir göz atarsanız şaşarsınız. Temiz kıyafetli şık kadınların ellerinde kocaman yemiş sepetleri var. Sanki bu hanımlar turistik bir gezmeye değil de tamire üzüm mübayaasına gitmişlerdir. Memurların ihtarlarına rağmen, herkese çarpa çarpa kompartımanlara girer, canım bavulları eze eze sepetlerini yerleştirmeye çalışırlar. "Sandık, sepet"le seyahat devri de artık kapanmıştır ve yolcunun, seyahat boyunca kimseyi rahatsız etmiyecek şekilde hareket etmesi, üstünün başının temiz, yükünün hafif olması da şarttır. Bu bir

Döpiyes

Mühim olan teferruat

vapurun salonundaki, bir trenin kompartımanındaki dekor kadar mühimdir,

Gezmede ve seyahatlerde dikkat edilecek bir nokta da, etrafla fazla meşgul olmamak, konuşulanlara göz ve kulak misafirliği etmemektir. Erkeklerin, beraberlerindeki kadınlara karsı alâkalı ve mültefit olmaları, onları rahat ettirmeye çalışmaları nasıl bir vazife ise, kadınların da fazla kaprisli olmamaları, herşeyi hoş karşılamaya gayret etmeleri ve etrafla veya yakınları ile münakaşaya kapılmamaları şarttır. Eğer meseleleri büyütecek olursak, her gezmede ve her seyahatte, sinirlenmek için binbir bahane buluruz. İyilik ve güleryüzle her meselenin çabucak halledilebileceği bir hakikattir. Etrafımıza bir ihtarda bulunmak mecburi; yetinde dahi kalsak, bunu güleryüzle, tatlı dille, rica şeklinde yapmamız şarttır. Gezmeğe, herkesi terbiye etmek için değil, eğlenmek ve hoş vakit geçirmek için gittiğimizi de unutmamalıyız.

Moda

Chanel'in izinde..

Paris modası artık tamamiyle belli oldu. Büyük terziler yeni modellerini basına verdiler. İlk haberlere göre, bu sene etekler oldukça kısalmıştır. Fakat moda birkaç senedir takip ettiği siyasete devamla, etek boylarını santimle yerden ölçmek sevdasından vazgeçmiştir ve kadım bu hususta aynası ile başbaşa bırakarak, ona en çok yakışanı yapma hakkını tanımıştır. Kısacası etekler kısalmıştır; ama hudut tesbit edilmemiştir. Birkaç sene evvel meşhur kadın terzisi Chanel'in ortaya attığı moda, bu sene bütün şekilleriyle revaç bulmuştur. Elbiseler sade ve genç oldukları nisbette klâsik ve sert kalıplardan uzaklaşmışlardır. Öyle ki artık kadını yapan elbise değil, elbiseyi yapan kadındır. Yumuşak, serbest ve dökük hatlı kıyafetler kadının üstünde onun şekillerine intibak ederek, onun hareketleriyle yeni şekiller alarak âdeta yaşıyan, nefes alan modeller şeklinde karşımıza çıkmıştır. Bu modada "kadınlık" havası herşeye hakimdir. Sadelik ise kuplu, ustalıklı ve hakiki bir sanat kabiliyeti isteyen oldukça dolambaçlı bir sadeliktir. Yani ilk bakışta bize pek sade görünen bir biçimin nasıl biçildiğini kestirebilmek için bir hayli ter dökmek icap etmektedir ve çok sade görünen bir çok elbiselerin patronları insana bir çok sürprizler hazırlamaktadır. Gene çok sade görünen yumuşak hatlı elbiseler binbir buluşla zenginleştirilmiş, sonbahar ve kış modasında teferruat yeniliklerine çok ehemmiyet verilmiştir. Madem ki Chanel modası devam etmektedir, demek ki "Jarse" ve "yün işleri" gene en ön plândadır. "Jarse" yumuşak biçimlere, rahat hareketlere, en ciddi elbiseye bir kadınlık havası vermeğe en müsait kumaştır. Paris hazır elbisecilerinin bu modaya uyarak piyasaya sürdükleri "jarse" döpiyesler hakikaten hem çok pratik, hem de çok şık kıyafetlerdir Meselâ içi astarlanmış jarseden önden düğmeli dar bir etek yapılmış, üzerine gene önderi düğmeli, bele oturmayan rahat bir ceket düşünülmüştür. Bu dümdüz kıyafetin büyücek bir erkek yakası ve Chanelvari bağlama bir kravatı vardır.

Sade bir rop
"Kadınlık havası.

Chanel'in üç kreasyonu
Herşeyden önce sadelik...

Naylon ahfadından yünlerle örülen bu elbiseler de kadınlık havasını cazip şekilde ortaya koymuşlardır. Paristeki büyük terziler sendikası ile alâkasını kesen meşhur terzi Chanel, bu sene herkesten evvel, serbest olarak teşhir ettiği modellerinde çizgili kadifeye büyük bir yer vermiştir. Bilhassa siyah kadifeyi öğleden sonra, akşam yemeği ve hafif bir gece elbisesi için kullanmıştır. Chanel'in bu tip hafif akşam kıyafetleri ekseriya beyaz yakalı, beyaz kol kapaklı döpiyeslerdir. Fakat teferruat çok mühimdir.

1957-58 sonbahar ve kış modasında ipek gibi parlak yünlerle örülmüş, takımlar ve bilhassa "jarse"'den yapılmış "sveter - ceket" takımları çok revaçtadır.. Bugün Türkiyede iyi kaliteli yün bulunmadığına göre bu jarse takımların gayet revaç bulacağı aşikârdır. Çünkü piyasada "jarse" bulmak mümkündür ve son senelerde "jarse" lerimizin kalitesi de düzelmiştir. Yeni modanın bütün teferruatım beklerken, kış gardrobumuza, tereddütsüz, ilâve edebileceğimiz en pratik kıyafet pliseli bir etekle, bir jarse'"sveter '- ceket" takımıdır. Doğrudan doğruya Chanel - vari bir jarse döpiyes te hem ilk soğukları karşılamak hem de, kışın palto içine giymek için çok işe yaryacaktır.

C E M İ Y E T

Zürich'teki Dünya Akıl Hekimleri Konferansına Türkiye'den iştirak etmekte olan İstanbul Valisi Prof .Fahrettin Kerim Gökay'ın yaptığı bir konuşmada "Erken bunama" hakkında müşahedelerini belirttiği bildirilmektedir. Çalışmaları esnasında bu illetin çok hâd şekilleriyle karşılaşmış bulunan Profesörün müşahedelerinden çok istifade-edileceği muhakkaktır.

Babasının Atatürk'e karşı vaktiyle bütün nüfuzuyla cephe almış olduğu bilinen ve kendisi de Şarkın muhtelif fakir memleketlerine dağılmış mutaassıp İsmaili mezhebi mensubu halktan toplanan paraları Avrupa'da yarış atları ve film yıldızları gibi mevzulara avuç avuç harcamakla şöhret yapmış bulunan Ali Han üç gün İstanbul'da kaldı ve gidişinde Vali Vekili Kemal Hadımlı ile İstanbul Emniyet Müdürü Hayrettin Nakiboğlu tarafından teşyi edildi. Resmi şahsiyetlerimiz tarafından meselâ Hindistan Başvekili Nehru'ya dahi gösterilmemiş bu derece itibara mazhar olan Ali Han Hazretleri Hilton'a her teşrifinde takmış takıştırmış sosyete hanımlarımızın hücumuna mâruz kaldı. Tehacüm o derecedeydi ki otel idarecileri yüksek misafirlerinin her gidişinde muhtelif kapılara üç otomobil getirerek bekleşen hayranları atlatmak için manevralar çevirdiler. Bu suretle hevesleri içlerinde kalan kadınlarımızın bazıları Ali Hanın odasına bakan hizmetçilere rüşvet vererek içeri girip çamaşırlarını vesair eşyalarını tetkik ettiler. Bu talihlilerin içeriye giremiyen bahtsızlara tebşir ettiklerine göre odada iki gömlek, üç çift ayakkabı ve biri çizgili biri çizgisiz olmak üzere iki pantolon vardı. Ali Han'ın otelden çıkışlarından birinde şık hanımlarımız o kadar telaşla koşuştular ki, bu kargaşalığın ancak büyük bir tehlikeden doğabileceğini düşünen birçok yabancı "zelzele mi oluyor?" diye haykırarak binadan dışarı fırladılar. Tahminlerinde pek te aldanmış sayılamazlardı: Cemiyetimizde bir snobluk ve budalalık zelzelesi olduğuna şüphe yoktur.

Netta Murro

Yeni hemşehrimiz.,.

Bermutat kısmeti şarktan açılan İstanbul'a gelenler gidenler:

Afgan Kralı Zahir Şah

Irak Kral Naibi Prens Abdulillâh'ın ikinci vatanı İstanbul'dan ayrılmasıyla geri dönmesi bir oldu.

İran Şahımın kızkardeşi ve Amerikalı iş adamı Mr. Hillyard'ın karısı Prenses Fatma İstanbul'a uğradı ve Modaya uğrayarak bir basın toplantısı yaptı. Prenses, seyahat etmekten ve hayvanlardan hoşlandığını açıkladıktan üç gün sonra kocasının yanma Tahran'a gitti.

Eski Irak Başvekili Sir Nuri Sait uçakla Londradan İstanbul'a geldi ve Şarklı misafirlerin hususî muhafızlığını pek benimseyen Emniyet Müdürü Hayrettin Nakiboğlu tarafından Yeşilköyde karşılandı. Hilton Otelinde gazetecilerin Sir Nuri Sait'le görüşmek istemesine sinirlenen Emniyet Müdürü avazı çıktığı kadar bağırarak üstlerine doğru yürüdü.

Bir Türk annenin kızı olan, hocalık etmekteyken Kral Hüseyin'e varan fakat kocasının anladığı manada şarklı bir zevce olmak istemiyerek kendisini bırakan sevimli ve zekî sabık Kraliçe Dina bir müddet İstanbul'da küçük kızı Aliye ile birlikte bulunduktan sonra Kahireye döndü.

Memleketimize geleceği'bildirilen ve Türkiye Milli Gençlik Teşkilâtı tarafından kendisini karşılamak için hummalı bir hazırlık yapılmasına sebep olan Dünya Gençlik Teşkilatı (WAY) Başkanı A. Lawrence-ın gelemiyeceği telgrafla haber verildi. T.M.G. Teşkilâtı bu hareketi Way nezdinde protesto edecektir.

Ali Han hikâyesi kendisinin gitmesiyle bitmedi. Sultan Murad'ın torunu ve Haydarabad nizamının eski gelini Prenses Nilüfer, Ali Han'ın hareketinden bir gün sonra gazetecileri toplıyarak misafiriyle kendisinin arasında hiçbirşey olmadığını ilân etti. Böyle basın toplan - tılı namus müdafaasının biraz da tekzib olunan hususa reklâmı teşkil edeceğini düşünmeyen Prenses konuşmalarının sonunda bir de müjde verdi: **Ali** Han memleketimizi tekrar ziyaret etmek niyetindeyimiş!

Prenses Nilüfer

"Hiçbir şey yok..."

Son günlerde Ankaralılar radyo programlarında küçük, tatlı **ve huzur verici** bir **ses** keşfettiler **ve** büyüsüne kapıldılar. İtalyan **şantözü** Netta **Murro'nun** programları alâka ve heyecanla takip edilmeye başlandı.

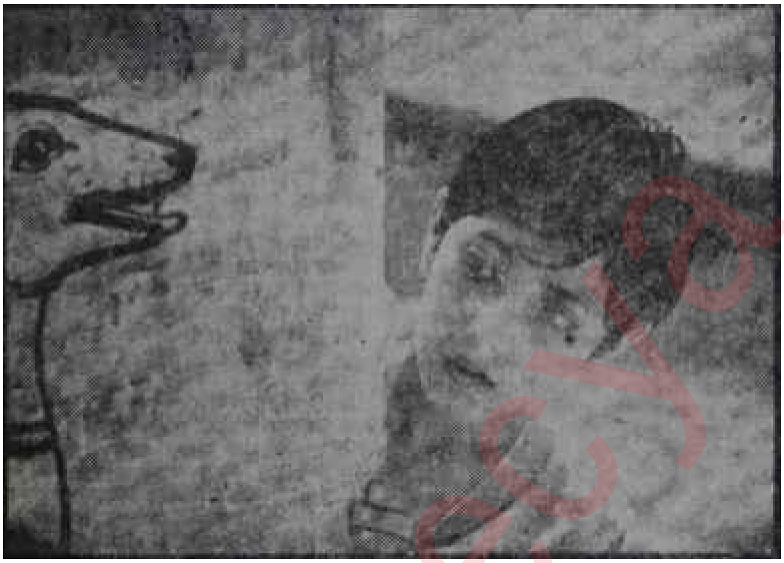
Repertuvarının esasını İtalyan şarkıları teşkil eden küçük şantözün tatlı sesi ve cana yakın tavırlarıyla kazandığı **kalplerin** sayısı o kadar fazla ki şimdi Netta Murro'nun memleketine dönmekten vaz geçip Ankaraya yerleşeceği söyleniyor.

Amerikadan bildirildiğine göre geçenlerde Birleşik Devletlerin Seylan elçiliğine tâyinini müteakip bir Se nato Komitesinde bu Asya devletine dair imtihan edilip Seylan Başvekilinin adını bilmeyen Mr. Maxwell Gluck bu kere kendisini müdafaa zımnında şu lafları etmiştir: "Neler bilmem bekleniyor benim? Meselâ -Türküyeyi ele alalım. Siz veya ben Türkiye hakkında ne biliyoruz? Bildiklerimiz iki üç şeyden ibarettir, fakat bu memleketin liderleri kimlerdir bilmeyiz".

Festivaller

Venedik 1957

Venedik Festivali **tertip** komitesi iki yıl **önce** filmlerin sayısını tahdit ederken, aynı zamanda jürinin ve tenkidcilerin rahat çalışmasını sağlıyacak bir usul de koymuştu: Öteki festivallerde olduğu gibi filmler birbiri peşisıra, jüri üyelerini ve seyircileri bunaltan bir süratle oynatılmıyacak, her gece bir film gösterilecekti. Zaten öteki usulün bir mahzuru daha vardı: Bazı filmler meselâ sabah seansına yahut öğle vaktine rastlıyordu, bazıları ise **akşam** üstü ve gece oynuyordu. Böylelikle sinemacılardan bazıları kendileri için elverişsiz bir saatin ayrıldığım ileri sürerek çok defa mesele çıkarıyorlardı. Venedik Festivali' nin koyduğu usul herkesçe beğenil-değildi. Venedik Festivalini tertibedenler, müsabakaya giren filmleri tahdit etmek, bir ilk elemeden geçirmek gibi güzel bir kaide ortaya koymuşlarda ama bu kaideyi her hangi bir tesirden uzak olarak tatbik edemiyorlardı. Prodüktörler Federasyonun baskısı, yüz kızartıcı eserlerin bile, zaten sayıları mahdut olan filmler arasına katılmasına yol açıyordu. Herkes biliyordu ki, festivale komite tarafından resmen davet edilen filmler ancak dört taneydi. Öbürleri, müsabakaya katılan memleketler, tarafından adeta "empoze" edilmişti. Venedik gibi en büyük festivallerden biri için bu çok acıklı bir hâdiseydi, eğer bunun önü alınmazsa, birinci sınıf bir festival olmak şerefine veda etmek lâzım gelecekti. Gerçi, Cayatte gibi, Kurasawa, Clair, Visconti gibi, Zinnemânn gibi büyük rejisörlerin filmleri fes-

"Aprajita"
Festivalin birincisi

di. Nitekim, bu sefer de festivale katılan onbeş film için onbeş gece ayrılmıştı. Tenkidciler ve seyirciler rahat rahat filmleri seyretmeğe başladılar. Fakat birinci hafta sona erip de festivale katılan filmlerin yarısı gösterildiği vakit seyirciler de tenkidciler de birbirlerine bakakaldılar. Venedik Festivali bu muydu? Daha doğrusu buna festivalin resmî adıyla bir "sinema sanatı gösterisi" denilebilir miydi? Zira ilk haftayı dolduran filmlerden ancak biri -"Acı Zafer"- festivallik bir eser sayılabilirdi. Bir tanesi . Değerli Birşeyortanın biraz üstüne: çıkıyordu. Öbürleri, hele Meksikalıların "Vahşiler" i, Yugoslavların "Sadece İnsanlar'ı İngilizlerin "Ester Costello'nun hikâyesi" değil milletlerarası bir festivale mahalli bir »müsabakaya bile yollanacak çeşitten şeyler tivalin ikinci "haftaym"ında yer alıyordu, seyirciler ve tenkidciler bu eserlerden ümitliydiler. Nitekim bu ümitleri boşa da çıkmadı, ama ne de olsa onbeş filmin yarısı, festivalin semtine bile uğramaması gereken eserlerdi.. Hem de festival için yollanıp da müsabakaya sokulmıyan eserler seyredilince, ilk seçim komitesinin ne akla hizmet ettiği pek anlaşılamadı -daha doğrusu pek iyi anlaşıldı-.

Melekler ve vahşiler

25 Ağustos Pazar gecesi festival, İspanyolların "Un Angel paso por Brooklyn . Brooklyn'den'"Bir" Melek Geçti" siyle açıldığa vakit, bu ne iyi ne de kötü denebilecek başlangıç normal sayılıyordu. Macar asıllı Ladislao Vajda'nın filmi, rejisörün öteki eserleri **gibi** hayalle gerçeğin karışımına, iyilik, şefkat gibi duyguların hıristiyan dini kisvesine bürünmüş bir zihniyetle propagandasına dayanıyordu. Filmin akıcı anlatımı, hızlı temposu, gerçek ve fantastik sahnelerin birbirini kovalayışı Vajda'nın eserinin ilgiyle seyredilmesini sağladı. Bununla birlikte "Brooklyn'den Bir Melek Geçti" ye tam manisiyle festivallik bir eser olarak bakılamazdı. Vajdâ, filmini, seyirciyi kolayca avlıyacak duygularla iki oyuncusunun -küçük Pablito Calvo ile Peter Ustinov. başarılı oyunu Üzerine kurmuştu. Fakat Vajda'nın öteki eserlerinde de aynı temaların aynı küçük oyuncu ile tekrarlandığı göz, önüne alınınca, filmin yeni birşey getirdiği söylenemezdi. Zira rejisörün öteki eserleri "Marcelino, Pân y Vino - Marcelino, Ekmek ve Şarap", "Pepote" de, yine Franco İspanyasındaki "kaçış" sinemasının bir örneği olup hıristiyanca (katolik) duygulara ve bir küçük oyuncunun başarısına dayanan filmlerdi.

"Brooklyn'den Bir Melek Geçti" Vajda'dan beklenebilecek "orta" bir sinema eserini veriyordu, ama festivalin ikinci gecesine raslıyan "Sama Ljudi-Sadece İnsanlar" bir hayal kırıklığı yarattı. Zira Yugoslavlar son birkaç yıldır festivallerde iyi bir isim yapmışlardı. Önce 1954 te Cannes fes. tivalinde, Avusturyalılarla ortaklaşa çevirdikleri "Die Letzte Brück- Son Köprü"nün kazandığı başarı, onun arkasından bu yıl Cannes'da "Dolina Miru - Barış Vâdisi"nin, Berlinde "Plitivice Gölleri" nin, Karlovy-Vary'de "Küçükler ve Büyükler"in mükâfat kazanması" Yugoslavlar için iyi birer nottu. Fakat "Sadece İnsanlar" basit bir melodram olmaktan ileri geçemiyordu.

Fakat beterin beteri var derler.. Daha sonra gelen iki film, İngilizlerin "The Story of Esther Gostello-Esther Costello'nun Hikâyesi" ile bilhassa Meksikalıların "Los Salvajes - Vahşiler i melodramı son haddine götürüyordu. Bir Amerikalı rejisörle -David Miller- temsil edilmenin cezasını İngilizler lâyıkiyle ödemiş oluyorlardı. Meksikalılar ise "Vahşiler" gibi bir film yollamakla kendilerinin mi, yoksa böyle bir filmi festivale sokmakla festival idarecilerinin mi utanacaklarını uzun uzadıya düşünebilirlerdi. Her iki filmin de gülüşmeler ve ıslıklamalar arasında boğulması, ilgililer için iyi bir ders oldu.

Cengelden sahraya ,

Richard Brooks'un "Somethins of Value -"Değerli Birşey"ini etiketlemek lazımsa, haksızlık etmeden ona da melodram damgası vurulabilirdi. Mau Mau'lar arasındaki bir olayı anlatan film, melodramı cengele taşımakla işe başlamıştı. Bununla birlikte" siyah-beyaz mücadelesini, derine inmeksizin, sırf tesir etmek için kullanıldığı belli olan korkutucu, dehşet verici sahneler arasında anlatmıya çalışan eserde zaman zaman bir iyiniyet parıltısına, insanî bir zihniyete rastlamak kabildi. Ne yazık ki,

başkalarının filmleri için hazırladığı senaryolarda hemen her vakit başarı gösteren Brooks, kendi filmleri için hazırladığı senaryolarda ekseriya başarısızlığa uğradığının bir misalini daha "Değerli Birşey"de vermiş oluyordu. Filmi, adapte edildiği "best-seller"in tesirinden kurtulamamıştı.

Japonların festivalde gösterilen ilk filmi, "Ubaguruma . Çocuk Arası" ise, konusunun bütün melodramlığına rağmen, kendinden öncekilerin uğradığı başarısızlığa düşmedi. Rejisör Tomataka Tasaka, bir genç kızın, babasiyle onun yirmi yaşlarındaki metresinden olan gayrı meşru çocuğu evlât edinmesini sade, canlı, zaman zaman mizah karışık bir ifâdeyle ortaya koyuyordu. Modern konuları ele alan hemen bütün Japon filmleri gibi İtalyan neorealizminin tesiri bunda da görünmesine rağmen film yine de Japon damgasını taşıyordu.

Ubaguruma'nm bu küçük çaptaki başarın yanında, İtalyan neorealizminin birinci derecede sanatçılarından olan Renato Castellani'nin "I Sognı nel Cassetto - Çekmecedeki Hülyalar"ı ise daha çok hayal kırıklığına yol açtı. "Çekmecedeki Hülyalar" kötü bir film değildi, ama ne Castellani'ye ne de İtalyan neorealizmine lâyık bir eser de sayılamazdı. Öteki eserlerinde çıplak gerçeği müsbet bir iyimserlikle her vakit yumuşatan, gerçek dışı sayılamıyacak bir ümit ışığı sokan Castellani, burada ölçüyü biraz fazla kaçırıyor, günlük olayların müşahedesine dayanır görünen filmi fazla sathi, fazla işin kolayına kaçar bir hava içinde ortaya çıkıyordu.

Kötü melodramlar, boşa çıkan iyiniyetler, asgariyi kurtaran gayretler gösterisinden sonra hakiki festival ancak Amerikalı rejisör Nicholas Ray'in Fransızlar hesabına milletlerarası bir "kadro" ile Libyada çevirdiği "Amere Victoire . Acı Zafer' le başladı denebilir. "Acı Zafer", Libya savaşlarının en hararetli devresinde, düşman hatlarının gerisine giderek Almanların savaş plânlarını çalmak vazifesini üzerine alan bir İngiliz komando birliğinin macerasını naklediyordu. Birlik üzerine aldığı vazifeyi başardıktan sonra geri dönerken Ray'in filmi de asıl konuya geçiyordu: Savaşın bir araya topladığı, fakat birbirinden farklı zihni - niyette bir avuç insanın, bu arada birbirine zıt iki tipin -olgun, ihtiyatlı binbaşı ile genç, atılgan yüzbaşının- karakterlerinin, davranışlarının incelenmesi... Ray'in ilk filmi "They Lives by Night . Dönülemiyen Yol"-dan "Rebel Without A Cause . Âsi Gençlik"e kadar bütün 'eserlerinde rastlanan realizmle şiirli bir havanın karışımına bu filmde de rastlamak mümkündü. "Acı Zafer", harbin manasızlığını, askerliğin hicvini basit bir hikâye içinde başarılı bir şekilde ortaya doyuyordu.

Festivale gerçekten bir festival değeri kazandıran "Acı Zafer" den sonra başarılı filmler birbiri ardından sökün etmeye başladı. Cayatte'ın "Oeil pour oeil - Göze Göz" adlı psikolojik dramı, Zinnemann'ın "A Hatful of Rain . Bir Şapka Dolusu Yağmur" adlı psiko-sosyal denemesi, Sayajit Ray'ın lirik dokümanter'i "Aprajita", Akira Kurasawa'nın başarılı Shakespeare adaptasyonu "Kumoonso-jo . Kanlı Taht'ı, Luchino Visconti'nin "Le Notti Bianche - Beyaz Geceler" adlı Dostoyevski adaptasyonu, Vladimir Braun'un Gorki adaptasyonu "Malva"sı, ilk yarısı çok düşük olan festival "Barometre"sini bir hayli yükseltti.

Kazananlar

18. Venedik Festivaline katılmak üzere seçilen on. dört filmin -jüri başkam Rene Clair'in filmi "Porte des Lilas - Leylâklı Kapı" müsabaka dışı onbeşinciydi- yarısının değeri hayli şüpheli olduğu halde festivale sokulması, jürinin son değerlendirmede de küçük hesaplara başvuracağı zannını haklı olarak uyandırmıştı.

"Beyaz Geceler" den bir sahne
Haksızlığın tamiri

Halbuki, netice öyle olmadı.. Jüri, mükâfatları oldukça hakseverlikle dağıttı.. Böylece, Hindistan, Satyajit Ray'in "Aprajita"sı ile festivalin en büyük mükâfatı olan Altın Aslanı kazandı. "Aprajita", geçen yılki Cannes Festivalinde "İnsan Belgesi" mükâfatını kazanan "Pather Panchali - Panchali Baba"nın devamıydı. Kendisi de bir Bengal'li olan Satyajit Ray, bir Bengal köyünün yaşayışını zaman zaman büyük bir lirizme erişen gerçekçilik havası içinde anlatıyordu. Sinema dünyasında yeni bir "Flaherty" olarak kabul edilen bu Bengal'li, çıplak ayaklı rejisör kendi vatandaşlarının yoksulluğunu, tabiat eline terkedilmişliğini, tabiat kuvvetleri karşısındaki zaaf ve aczini insanı sarsan bir güçle ortaya koyuyordu. "Aprajita" aynı zamanda tıpkı "Pather Panchali" gibi bağımsız sinemanın bir zaferiydi. Çevrilmesi için, "Pather Panchali" de olduğu şekilde iğne ile kuyu kazar gibi üç zahmetli yıl geçmemişti ama, yine timin gibi en iptidai şartlar, büyük imkânsızlıklar içinde meydana getirilmişti.

Festivalin ikinci mükâfatı, Luchino Visconti'nin "Beyaz Gecel.er"ine verildi. Bu, herşey den önce, ikinci, dünya harbinden sonra yetişen sinemacıların en büyüklerinden ' birine geç kalmış bir saygı gösterisiydi. Zira 1948 Venedik Festivalinde eşit olarak dağıtılan üç milletlerarası mükâfattan biri "La Terra Trema - Yer Sarsılıyor" filmine verildiğinden beri, Visconti'nin filmleri etrafında adeta kasdi bir "sessizlik perdesi" çevrilmişti. Bilhassa 1954 yılındaki festivallerde "Senso - Günahkâr Gönüller"in jürilerce uğradığı haksizlik tenkidcilerin dikkatini çekmişti. "Beyaz Geceler"e verilen Gümüş Aslan, bundan dolayı, Viscohti'ye birşey kzzandırmasa bile, 1957 Venedik Festivali jürisine birçok günahları affettirebilirdi'. Zira böylelikle, "Ossessione - Tutku" (1948) ile İtalyan neorealizmine ilk yürüyüş emrini veren, "La Terra Trema" (1948) ile neorealizmin en büyük birkaç eserinden birini ortaya koyan, "Senso"'ile neorealizme yeni bir yol açan, şimdi de psikolojik ve şairane bir realizmi deniyerek, bu cereyana yeni bir gelişme yolu gösteren bu büyük sinemacıya yapılan haksızlık tamir ediliyordu. "Beyaz Geceler" Dostoyevski'nin birinci sınıf eserlerinden değildi. Harcıâlem, basit bir konu, romantik bir hava içinde başlayıp dramatik bir şekilde sonuçlanıyordu. Fakat Visconti'nin usta eli, en beylik konulardan bile iyi bir sinema esen çıkarılabileceğini ortaya koyuyordu. "Beyaz Geceler", hem sinema endüstrisi bir buhran içinde bulunan İtalyanlara, hem de aynı arazı gösteren başka memleketlerdeki . sinemacılara yol gösterebilecek bir tarzda meydana getirilmişti. Filmin sermâyesini rejisör Luchino Visconti, oyuncu Marcello Mastroianni ile senaryocusu Suso Cecchi D'Amico ortaklaşa temin etmişler, böylelikle tam bir bağımsızlık içinde çalışmışlardı. Maria Schell ile Jean Marais gibi iki milletlerarası şöhret de oyunculuğu kabul ederek onları bu işde desteklemişti.

18. Venedik Film Festivali geçen Pazar gecesi sona ererken, çoğunluğun düşüncesi şuydu: Sönük başlayıp canlı bir şekilde sonuçlanan, isabetsiz seçimlerle şüpheye yol açıp, mükafatlarının isabetliliği ile basan kazanan bir festival... Fakat, festivalin seyircileri yine de, ilk seçim komitesinin işini daha sıkı tutmasının gelecek festivaller için lüzumlu olacağı noktasına dikkati çekmekten, kendilerini alamadılar.

TİYATRO

Amatörler

İstanbul Festivali

Temmuz ayı içinde Almanyanm Saarbrucken şehrinde yapılacak Sekizinci Dünya Üniversite Tiyatroları festivaline katılmak üzere yola çıkan Ankara Üniversiteliler Tiyatrosu grubu içinde İstanbul Üniversitesine mensup bir genç de bulunuyordu. Canıbek Ok adını taşıyan genç, festivalde İstanbul Gençlik Tiyatrosunun temsilciliğini yapacak, yapılan toplantılarda bu tiyatroyu prezante edecekti. Fakat Canıbek Ok'un asıl gayesi Kasım ayı içinde yapılması karar altına alınan "İkinci İstanbul Dünya Üniversite Tiyatroları festivali" için Saarbrucken festivaline katılan bazı üniversite tiyatrolarıyla temasta bulunmak, bu tiyatroların İstanbul Festivaline katılmasını temin etmekti.. Ve bu mevzuda bir hayli de çalıştı. Venediğin Ca' foscari, Barcelonanın Teatro Espanol Universitario'su, Frankfurt'un Goethe Üniversite Tiyatrosu, Erlangen Üniversite Tiyatrosu, Zagrep Studentsko Eksperimentalno Kazaliste ve Brükselin Jeune Theâtre de l'Universite Libre'siyle prensip üzerinde anlaşmalara vardı.

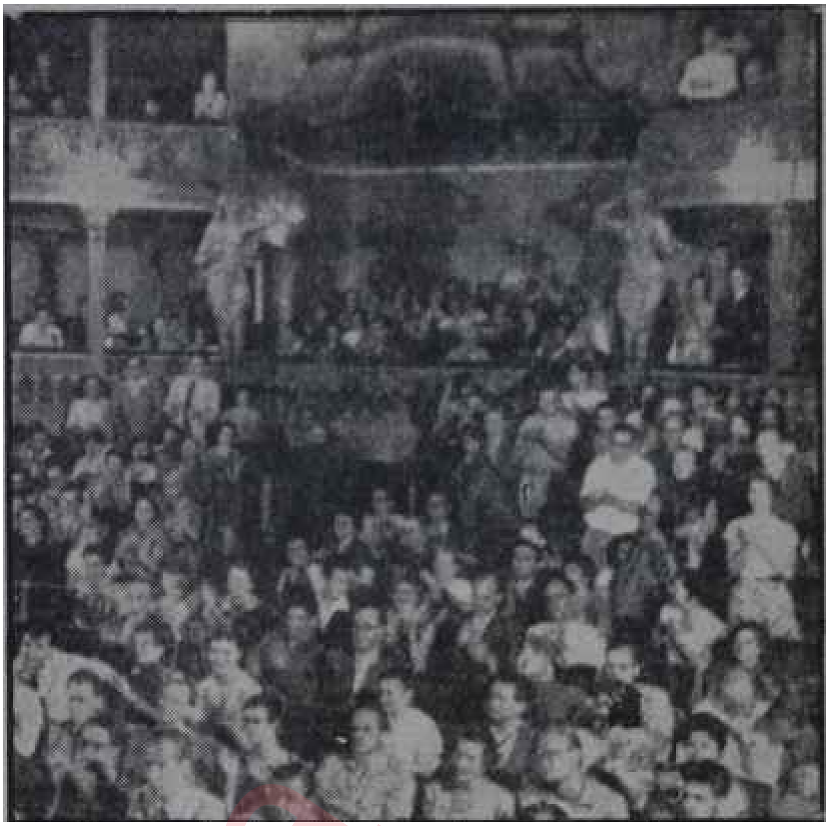
Diğer taraftan Gençlik Tiyatrosundan Erhan Dilligil de bir yandan Goldoni Festivalindeki oyunları takip etmek için, fite yandan da İstanbul Festivali mevzuunda temaslarda bulunmak üzere Venediğe gitmişti.

Bu yıl festival komitesi İstanbullu tiyatro seyircisinin karşısına zengin bir programla çıkmak istiyordu. Venedik, Barcelona, Frankfurt, Erlangen, Zagrep, Brüksel tiyatrolarından başka Paris, Oxford, Belgrat, Bonn, Porto, Parma tiyatrolarıyla da temas edip festivale katılmaları yoluna gitmişlerdi. Bunların dışında bu festivalde memleketimizi İstanbuldan Gençlik vs Teknik Üniversite, Ankaradan da Üniversiteliler Tiyatrosu temsil edecekti. Yine bu Uç tiyatrodan Teknik Üniversite festivalin açılışında Karagöz ve Ortaoyunu temsilleri verecekti.

Diğer taraftan festival komitesi ünlü tiyatro okullarından Amerikanın Yala Üniversitesiyle de irtibatı temin etmişti. Hattâ İstanbul Festivaline katılmak üzere Yale'den müsbet cevap bile almışlardı. Şüphesiz ki Yale Üniversitesi Festivalin rengini ve önemini bir kat daha artıracaktı.

Kasımın 13 ünde başlayıp 20 sinde neticelenecek olan festival temsillerinin Saray Sinemasında verilmesi düşünülüyordu.

Seçilen festival komitesi herşeyin mükemmel olması için çalışmalarını her gün biraz daha hızlandırıyordu.

Saarbrucken Festivalinin seyircileri

Alkışlıyacakları eseri biliyorlar

Etsu

İstanbullular festival hazırlıklarına devam ede dursunlar. Amatör tiyatro festivallerinin kaynağı olan Etsu teşkilâtı da her yıl daha düzenlenen ve gelişen bir programla faaliyetlerine devam ediyordu. Bu teşkilât önce Erlangen şehrinde temellerini atmış ve sonra da bütün Avrupaya dal budak sararak, Avrupa Üniversite tiyatrolarım bünyesinde toplamıştı. Etsu, Erlangen şehrinde tertiplediği yedi festivalden sonra, Erlangen şehrindeki tiyatro binalarının tamiri üzerine bu yılki sekizinci festivali Saarbrucken şehrinde yapmaya karar vermişti. Sonradan da festivallerin her yıl ayrı şehirlerde hattâ ayrı memleketlerde yapılmasını karar altına almışlardı.

Saarbruckendeki Sekizinci Festivalin bittiği son gün Etsu'nun da genel kurulu toplanıyordu. Bu genel kurula Erlangen, Zagrep, Venedik, Frankfurt, Heidelberk, Oxford, Brüksel, Tibüngen, Bristol tiyatroları temsilcilerinin de katılmasıyla toplanmış ve bu toplantıda memleketimizden İstanbul Üniversitesini Canıbek Ok, Ankara Üniversitesini de Güner Sümer temsil etmişlerdi.

Toplantıda önce yapılan festivaller üzerinde konuşulmuş, dilekler söylenmişti.. Sonra aradaki İstanbul ve Parma Festivalleri dolayısiyle 958 de başka bir festival yapılması lüzumsuz görülmüş, dokuzuncu festivalin 959 da Brüksel şehrinde yapılması kararlaştırılmıştır.

. Son olarak da Etsu, yönetim kurulunun seçimine geçilmiş ve uzun Zamandır bu teşkilâtın başkanlığım başarıyla yürüten Erlangen tiyatrosu rejisörü Horst Statkusun başkanlığı yeniden tasvip edilmişti.

Böylelikle Etsu ilerideki festivallere güvenle hazırlanıyordu,

Parma Festivali

Saarbrucken festivaline katılan çeşitli milletlerden müteşekkil gençlerin meydana getirdiği büyük kalabalığın içinde beş kişilik bir İtalyan grubunun faaliyetleri de gözden kaçmıyordu. Bu grup bir yıldan beri hazırlıkları yapılan Parma Amatör Tiyatrolar festivalinin tertip komitesine mensuptu. Saarbrucken festivalini takip edip, Parma festivaline çağıracakları grupları seçmeye gelmişlerdi.

Bütün oyunları seyreden Parmaklar, oynıyan ondört tiyatro arasında Barcelona, Frankfurt, Erlangen tiyatrolarıyla beraber festivalde başarılı bir oyun veren Ankara Üniversiteliler Tiyatrosunu Parma'ya davet etmişler, bu tiyatroların temsilcileriyle prensip üzerinde anlaşarak fişlerini doldurmuşlardı.

Şimdi Parmaklar da Nisan ayı içinde yapacakları festivalin hazırlıklarıyla haşırneşirdiler.

M U S İ K İ

Plâklar

Genoer'in iki plâğı

Verdi: Addio del passato "La Traviata"; Puccini: Un bel di vedremo "Madama Butterfly" Cetra SPO 1001 (45 devir) - Verdi: O Patria mia "Alda"; Catalani: Ebben ne andro tantana "La Wally" Cetra SPO 1002 (45 devir) Leylâ Gencer, soprano. Arturo Basile idaresinde İtalyan Radyo ve Televizyonu, Torino Senfoni Orkestrası refakatiyle.

Son aylar zarfında Scala Tiyatrosunun Avusturya ve Almanya turnesine iştirak edip Viyana'da Herbert von Karajan idaresinde La Traviata'yı, Köln'ün yeni opera binasında tenor Giuseppe di Stefano ve basso Cesare Siepi gibi büyük şarkıcılarla Verdi'nin "La Forza del Destino"sunda baş kadın rolünü söyliyen Leylâ Gencer'in basınımıza gerektiği gibi. intikal etmiyen dış diyar başarıları arasında İtalyan Cetra plak firması adına doldurduğu dört opera aryası da vardır. Genoer'in ilk plâğı da aynı firma tarafından neşredilmişti. Bu 78 devirli plâk üstünde -biri Travatore'den ve öteki Forza'dan olmak üzere- iki Verdi aryası vardı. Bu defa, 45 devir üzerine neşredilen iki plâkta Leylâ Gencer gene iki Verdi aryası -biri Aida, diğeri Traviata'-dan. ve Puccini ile Catalani'den de birer arya söylüyor; opera sahnesinin şartları dâhilinde onun, cağımızın en büyük şarkıcılarından biri olduğu kanaatim edinemiyenler varsa bu plâklar, daha uygun şartlar dahilinde üst üste dinleme fırsatını sağlamak suretiyle, bu kudretli şarkıcının en ünlü meslekdaşları arasında bile sivrilen taraflarım andınlatıyor.

Meselâ, Traviata'dan "Addio del passato" da, Gencer versiyonuyla Maria Callas versiyonu "Cetra EPO 0303" kıyaslandığında Türk sopranosunun her bakımdan üstünlüğü görülmektedir. Callas'ın kesici madeniliği yanında Gencer'in sesindeki hacım ve kadife gibi yumuşaklık iki plâk arka arkaya dinlendiğinde derhal tesir ediyor. Ses kontrolü bakımından da Gencer, çok daha meşhur meslekdaşına nisbetle üstün olan ustalığım kabul ettiriyor. Callas, nota bağlantılarında çok kere kaydırmalara başvurduğu halde Gencer, her notanın yükseklik hakkını gerektiği gibi vererek daha kesin ton münasebetleri ve daha manalı bir melodi çizgisi kuruyor. Oysa Callas'da şüpheli tonlar eksik değil -meselâ, sostegno, ah! kelimelerindeki si ve si diyezbundan başka bu şarkıcı bazı rahatsız edici tonları da önliyememiş -iki fa diyez ve bütün tizla'lar-. Oysa Gencer'in hele son la'yı tutuşu kıyas unsuru olarak alınsa, gerek ses kalitesi, gerek nefes kontrolü bakımından bir iki gömlek daha üstün

Di Stefano — Gencer
"Or tutto, tutto fini"

bir şarkıcıyla karşı karşıya olunduğu. nu dinleyiciye gösteriyor. Cümleleme, telâffuz, kelime ve musiki münasebetleri, karakter verme bakımlarından da Gencer'in tefsiri çok daha manalı ve ifadeli. Meselâ son dört ölçüde, "or tutto, tutto fini" kelimelerinde tekrarlanan motif, Callas'ta her defasında aynı ritmik tefsirle karşılaşıp bir yeknesaklık halinde ortaya çıktığı halde Gencer'de çok İyi hesaplanmış mâna nüansları kazanıyor. Bütün kusurlarına rağmen Callas versiyonu, bu şarkıcının şöhretine lâyık sayabileceğimiz bir icradır. Bunun yanında Gencer plâğı üstün taraftarıyla, haketmiş olduğu itibarı yavaş yavaş kazanmaya başlıyan sopranomuzun gerçek değerini isbat eden bir doküman sayılabilir. "Callas dahil, hiçbir soprano Leylâ Gencer kadar La Traviata'da bana tesir etmedi" diyen bir Avrupalı tenkitçiye, bu iki plâğı dinledikten sonra hak vermemek elde değildir.

Plâkların ses kaydı vasıfları, bu "high fidelity" devrinde, ortanın üstünde sayılamaz. Hepsi, fazla eşya dolu bir odada söylenmiş intibaını veriyor. Bundan başka baskıların da itinasız yapılmış olduğu belli; satıhlarda, 45 devirli bir vinil plâstik plâktan beklenmiyecek kadar hışırtı var. İki plâk da ancak, üstün kalite bir pikap başlığına takılmış iyi bir elmas iğneyle çalındığında ve filitre cihazı olan bir âlette dinlendiği takdirde hışırtı ve distortion siliniyor; Gencer'in kalitesi gerektiği gibi aksediyor.

Bu plâkları dinledikten sonra Leylâ Gencer'in, biraz da hançere çevikliğini göstereceği aryaları plâğa vermesini, hattâ komple operalarda söylemesini temenni etmemek elde değildir. Sanatkâr simdi, rakip "London-Decca" firmasına nisbetle komple operalar katalogu oldukça fakir olan ve bu katalogunu zenginleştirmek isteyen "His Master's Voice"un bu husustaki bir teklifini incelemektedir.

Opera

Maugham opera sahnesinde

Londra'nın ikinci operası Sadler's Wells tiyatrosu -birincisi Covent Gar den Kraliyet Operası- geçenlerde ilgi çekici yeni bir operayı İngiliz halkına sundu. Birkaç yıldır Covent Garden'in musikişinas kadrosunda vazifeli bir bestekâr olan John Gardner'in, Somerset Maugham'ın çok tanınmış "The Moon and Sixpence" (Mehtap ve Altı Peni) adlı romanına dayanarak bestelediği ve aynı adı taşıyan opera, nisbeten az tanınmış bu İngiliz bestekârının opera sahasındaki ilk çalışmasıydı. Maugham'ın romanı, ressam Gauguin'in hayatına bir tefsirdir; romandaki Strickland karakteri, birçok benzer tarafıyla, meşhur ressamı temsil eder. Strickland, tiyatro -hele musikili tiyatro- sahnesine çıkartılması çok güç bir karakterdir. Gardner'in operasının da en zayıf tarafı bu karakterin işlenişiydi. Gerçi Covent Garden Opera Kumpanyasının Umum Müdürü Patrick Terry birinci sınıf bir libretto yazmıştı. Gardner'in musikisinde de librettonun değerini aksettiren dramatik vasıflar vardı. Eseri, İngilterenin en iyi tiyatro rejisörlerinden Peter Hall sahneye koymuştu. Başrolü John Hargreaves gibi Usta bir şarkıcı . aktör oynuyordu. Bu kuvvetler birleşmesine rağmen Strickland karakteri bir türlü inandırıcı bir şekilde canlanamıyordu.

John Gardner ismi ilk defa olarak iki yıl kadar önce, Senfonisi Cheltenham Festivalinde çalındığı ve başarı kazandığı zaman parlamaya başlamıştı. "The Moon and Sixpence" operasında bestekâr hernekadar ses yazısı bakımından tek satıhta görünüyor idiyse de, orkestrasında çeşitlilik ve renk vardi. Bestekârın üslûbu genel olarak uzlaştırıcı (eclectic) olarak vasıflandırılabilirdi.

Sadler's Wells Operası, "The Moon and Sixpence" ile belki son yeni eserini vermişti. Her bakımdan başarılı olan bu temsil, tenkitçiler tarafından, aynı kumpanyanın 1945 yılında oynamış olduğu ve bir temsil mükemmelliği örneği olarak gösterilen "Peter Grimes" ile kıyaslandı. Fakat Londranın ikinci operası, malî buhran içindeydi. Bu yüzden önümüzdeki mevsim hiçbir yeni eser oynıyamaması büyük bir ihtimal olarak görülüyordu.

K İ T A P L A R

SANAT VE DÜŞÜNCE

(Nureddin Şazi Kösemihal'in makaleleri, Anıl Yayınevi, Yeni Matbaa, İstanbul _ 1957. 144 sayfa 300 kuruş)

Nureddin Şazi Kösemihal muhtelif mecmua ve gazetelerde çıkan yazılarıyla tanınmış bir yazardır. Daha ziyade sanat mevzuları ile uğraşması onun bilhassa sanat muhitlerinde tanınmasına sebep olmuştur. 23 yıldan beri yazı yazan Nureddin Şazi Kösemihal yazılarının kendince değerli gördüğü bir kısmını elimizde bulunan "Sanat ve Düşünce" adlı kitapta toplamış. Bu kitaba aldığı yazılar daha ziyade 1949 yılından beri yazdığı Cumhuriyet ve Yeni İstanbul gazetelerinden derlenmiş ya-ılar. Hepsi 27 makale. Muharrir bunları Ataç, Batılılaşma Sanat üzerine, Pariste musiki ve sanat hareketleri adları altında dört bölümde toplamış. Muhtelif sanat meselelerine temas eden kitapta Atac'a niçin geniş bir yer verdiğini izah ederken muharrir"Son otuzbeş yıl içinde edebiyatımızı köksüz kamlardan kuntarmağa. düşünceye, gerçek sanata ulaştırmaya çabalayanların başında Ataç gelir" diyor ve kitabımı hazırlarken onu düşündüğüm için kitabıma da "Sanat ve Düşünce" adını verdim diyor. Ama ne kadar garip tir ki Ataç hakkında böylesine köklü bir sevgi besleyen Nureddin Şazi Kösemihal kitabındaki dili ile Ataç'ı hiç anlamışa Ataç'ın dil verimini hiç kabulenmişe benzemiyor. Atac'ı Sokrat ile mukayese etmekten çekinmeyen Nureddin Şazi Kösemihalden "Ataç Türkçesi" değilse bile ona yakın, yabancı kelimelerden sıyrılmış, duru, temiz bir Türkçe beklenirdi. Ama ne yazık ki Ataç'ı göklere çıkaran yazılarına rağmen Nureddin Şazı Kösemihal, "Hocanın dediğini yap, yaptığını yapma" meselesindeki manaya uymak istercesine dil devriminden yana Ataç'a taban tabana zıt bir anlayış içinde davranıyor.

KIT KANAAT

(Orhan Asena'nın şiirleri, Diyarbakırı Tanıtma Derneği Yayınları sanat ve edebiyat serisi 2. Rüzgârlı Matbaa, Ankara 1989. 94 sayfa, 159 kuruş)

Orhan Asena, bilhassa tiyatro ile ilgili okuyucular için; yabancı olmayan bir imzadır. 1921 yılında Diyarbakırda doğmuş olan Dr. Orhan Asena daha lise sıralarındayken şiir yazmağa başlamış ve ilk şiirlerini Yem Mecmua ve Yücel'de neşretmiş, Diyarbakır Halkevinin açtığı bir şiir yarışmasında birinciliği kazanmış ve ondan sonra çalışmalarını daha çok hikâye ve tiyatro sahalarına yöneltmiştir. 1939 da liseyi bitiren Orhan Asena , İstanbul Tıp Fakültesine kaydolmuş, sanat çalışmalarına da orada devam etmiştir. 1941 de ilk şiir kitabı "Masal" yayınlanmıştır. "Bu şiir kitabı, hececiler devrinin kötü bir taklidinden ileri gidemiyen şiirlerle doludur. Tıp Fakültesini bitirdikten sonra 7 yıl Anadoluda hükümet tabibi olarak dolaşan Asena,.1952 de Ankaraya yerleşmiş, bir taraftan çocuk hastalıkları üzerinde ihtisas yaparken bir taraftan da muhtelif mecmualarda şiirler ve hikâyeler yayınlamaya devam etmiştir. Bu arada Şadırvan Mecmuasının açtığı bir hikâye yarışmasında da birinci olan Asena 1954 den sonra kendisini iyiden iyiye tiyatroya vermiş ve Devlet Tiyatrosunda temsil edilen "Tanrılar ve İnsanlar" Ve "Korku" isimli piyesleri kaleme almıştır. Muhtelif radyofonik piyesler de yazan Orhan Asena asıl şöhretine geçen yıl Devlet Operasında temsil edilen Van Gogh adlı operanın liberettosu ile yapmıştır.

Dr. Orhan Asena
İlki ile *sonu farksız*

Orhan Asena'nın son şiir kitabı "Kıt Kanaat" şiirden bir hayli zamandır uzaklaşmış bir insanın şiirleri olmaktan öteye gidemiyor. Kitap iki bölüme ayrılmış. BİZİ "İlk şiirler" öbürü de "Son şiirler" adım taşıyor. "İlk şiirler" Âsenanın ilk yayınladığı "Masal" adlı kitaptakilerden zerre kadar farklı değil. Vezin, kafiye zorlukları içinde boğulmuş mısra yığınları. Bayatlamış bir edebiyatın meyvaları. Ne kadar yazıktır ki daha çok şey vaad etmesi gereken "Son şiirler"de ilk şiirlerden pek farklı değil. Yer yer vezin ve kafiye atılmış ama büsbütün de kurtulunamamış. Mısralar umumiyetle zayıf ve çelimsiz. Daha çok marazi hisleri işliyor. Şiir anlayışı bakımından da bu şiirlerin edebiyatımıza hiçbir yenilik ve canlılık getirdiği iddia edilemez. Hemen bütün şiirlerde bir yeknesaklık ve eskilik göze çarpıyor. Gerçi Asena bu şiirlerde kendisini yenmek, yeknesaklıktan ve biteviyelikten kurtulmak için epey gayret sarf etmiş. Şiirlerde sayfalar boyunca bu seziliyor. Ama bu yeter bir gayret ve çalışma değil. Kısacası Orhan Asenanın "Kıt Kanaat" ile başarıya eriştiğini iddia etmek güçtür.

DERTLER

(Muammer Ünal'ın şiirleri. M.K - E.K. matbaası Ankara 1957, 48 sayfa, 125 kuruş)

Muammer Ünal, öyle, adı duyulmuş bir şair değil. Dertler adını verdiği kitabın da ilk şiir kitabı olduğunu sanıyoruz. Dertler'in kuşe kâğıdından, kabına, baskısına kadar sinen özenti Muammer Ünal'ın da bir şiir heveslisi olduğunu göstermeğe yetiyor. Üstelik Muammer Ünal günümüzün şiir. cereyanlarına da sırt.çevirmiş, eskiye bağlı kalmış bir hevesli. Vezne, kafiyeye sıkı sıla sarılmış. Bir türlü bunları bırakmak istemiyor. Şiir anlayış ağlamaklı, inlemekli, feryad figan dolu tekerlemeler yazmaktan, içi iti lâflar etmekten ileri git-, miyor. "İste benden sevgilim, iste gökler delinsin, - İste de gök yüzünden melekler yere insin." cinsinden tekerlemeler düşürdü mü şiir yazdığını sanıyor. Bir şiir- heveslisi için acı da olsa söylemek gerek, böylesine ucuz laflarla şiir yazılmaz. Bunlara olsa olsa verilebilecek bir tek isim, vardır, o da: Manzume. Bu günkü kelime manası ile manzumenin ise pek matah bir şey olmadığını söylemeğe lüzum yoktur sanırız. 125 kuruş fiatı ve kuşe kâğıda basılmış olan bu kitapta yer alan 32 şiir içinde hiç dişe dokunur olanı yokmudur? Suâli akla gelebilir. Doğrusu, yazarının bütün masraf, zahmet ve emeğine rağmen bu hususta da müsbet cevap vermek hemen hemen imkansız.

BERRAKLIĞA DOĞRU

(Ahmet Emin Yalman'ın makaleleri. Hür Fikirleri Yayma Cemiyeti neşriyatı. Vatan matbaası, İstanbul - **1957, 72** sayfa, **200** kuruş)

Ahmet Emin Yalman, gazetecilik hayatında ellinci yılını doldurmuş bîr insandır. İşte Hür Fikirleri Yayma Cemiyeti tarafından bu münâsebetle hazırlanıp yayınlanan "Berraklığa Doğru" adlı kitap muhakkak ki Ahmet Emin Yalmana elli yıllık bir ömür boyu çalışmadan sonra verilebilecek en güzel hediyedir.

"Berraklığa Doğru" adlı kitapta 21 Ekim 1941 den 4 Aralık 1941 tarihine kadar Vatan gazetesinde tefrika edilmiş olan bir seri makale yer almaktadır ki bunlar sayı olarak 23 tanedir. Bu 23 makale tek parti devrine karşı memleketimizde artık hakiki manası ile bir demokrasinin teessüsü devrinin geldiğini ihtar kasdıyla yazılmış, mahiyeti itibariyle çok enteresan ve gününe göre çok cesurca yazılardır. Ahmet Emin Yalman bu makalelerinde Türk Demokrasisi ve laikliğin müsbet bir dinî anlayışla tamamlanması yolundaki fikirlerini ortaya koymuştur. Bizzat muharririn kaleme aldığı Önsözde de belirtildiği gibi bundan 16 sene evvel tek parti devrinde yazılan ve ileri sürülen bu fikirlerin bu gün de üzerinde durulması ve tekrarlanması icâp eden tarafları vardır. Fikrî bir sıra takip eden makaleler Ahmet Emin Yalmanın anayasanın tam bir şekilde tatbik edilmesi ve demokrasiyi yürür bir halde bulundurmak fikri ile laikliğin eksik kalan tarafları ile bunları tamamlamak ve İslam din anlayışını tesbit etmek ve bunları herkese duyurmak fikri bu kitaptaki makalelerde uzun uzun anlatılmıştır.

Ahmet Emin Yalman
Temcit pilâvı

S P O R

Galip Galatasarayın onbiri
Hırslarının meyvasını topladılar

Futbol

Cim bom bom

Yeni sezon lig maçlarının kur'aları çekildiği zaman bütün spor meraklıları, daha ilk iki haftada üç büyük klübün büyük maçlarda karşı karşıya kalacağını görerek heyecanlanmışlardı. Öyle ya, birinci hafta geçen yılın şampiyonu Fenerbahçe ile Federasyon kupası galibi Beşiktaş karşılaşacak, ikinci hafta da ligin en iddialı ekipleri Galatasaray ve Fenerbahçe oynıyacaktı. Maçlar henüz başlamadan takımların hazırlık karşılaşmalarıyla idmanlarını, hatta idâri durumlarını sıkı bir kontroldan geçirenler Beşiktaşı tam hazır bulurlarken, henüz antrenör meselesini halletmemiş Galatasarayla, hazırlıklarını hafiften geçiştiren Fenerbahçeyi ikinci plâna bırakıyorlardı. Ancak daha birinci hafta düşünülenler aksi çıkmağa başlamış, Fenerbahçe yorgun ve dağınık rakibi Beşiktaşı ezerek yenmişti. Neticenin halkın 1 numaralı takımı lehine dönmesi havayı bir anda elektriklendirmiş ve gözler ilk haftayı Kasımpaşa karşısında "şöyle böyle" atlatan Galatasaraya çevrilmişti. . Fenerbahçenin Galatasaray ile oynayacağı maçta şartlar çok enteresandı. Tek seçiciye dahi "Millî takım" dedirtecek kadar kuvvetli ve kudretli görünen Fenerbahçe teknikman ve ferden maçın favorisiydi. Antrenör meselesini henüz halletmemiş, takımını manasıyla kurmamış ve çalışmaları kifayetsiz bulunan Galatasaray, katiyen tutulmuyor ve müsabakayı kazanacak kıvamda bulunmuyordu. Hele Sarı Lacivertli takımın yeni ve modern hocası Molnar, ekibin son hafta aldığı idmanları tamamen kültürfiziğe hasredince, top idmanı kâfi addedilen Fenerbahçe, "tam hazır" manzarasına girmişti. Fakat bütün tahminleri bir anda havaya uçuran bazı hâdiseler maçtan bir kaç gün önce havayı bulandırırken, müsabakanın neticesini değiştirecek atmosfer meydana geliyor ve denge tamamen bozuluyordu.

Hakemler piyasada

Doğrusu aranırsa, profesyonel lig maçları için tribünleri dolduran meraklılar, yıllardan beri kulakları tırmalayan çirkin bir teraneyi hemen her maçta hakemlere savurmakta alışkanlık peyda etmişlerdi. Bu çok berbat bir küfürdü. Ancak geçen yıl mühim maçları idare etmek üzere İstanbul a gelen ecnebi hakemler, otorite ve bilgileriyle bu çirkin teraneye muhatap olmaktan kurtulmuşlar, ye-

F. B. — İst. Spor maçında Hakkı Gürüz tehdit ediyor
Sözünü yerine getirdi

rine bolca alkış ve takdir toplamışlardı. Yılda iki defa bütün yurdu heyecana boğan Fenerbahçe . Galatasaray maçı için gene bir yabancı hakemin getirilmesini meraklılar can gönülden arzuluyorlar, kulaklarını tırmalayan küfrü duymak istemiyorlardı. Fakat maçtan önce ilân edilen isimler ortalığı karıştıracak tipteydi. Bir defa müsabakayı bir yerli hakem, hem de geçen yıl Fenerbahçeli, futbolcularla maç içerisinde garip münakaşalar yaptığı bilinen İzmirli Hakkı Gürüz idare edecekti. İzmirli hakem, Sarı Lacivertlileri bir maçta açıkça tehdit etmiş, Galatasaray maçını kaybettireceğini yüzlerine söylemişti. Kuvvetli bir moral ile Kalamışta istirahat eden takım, Hakkı Gürüz'ün ismini duyar duymaz adeta isyan ediyor, hakemin derhal değiştirilmesi lâzım geldiğine idarecilerini inandırmağa çalışıyordu. Basın da ayaklanmıştı. Fenerbahçeliler hakemi reddediyorlardı. Fakat alâkalılar prestiş problemi halini alan durumu kendi yönlerinden ölçerek, müracaatları kabul etmemişler, maçın Hakkı Gürüz tarafından idaresini kati olarak kararlaştırmışlardı. Ancak basında hergün intişar eden gerek Fenerbahçeli ve gerekse Galatasaraylı idarecilerin beyanatları cidden hazindi. Taraflar bu kadar "konuşmadan" sonra hakemin, bitaraf hareket edemeyeceğine emindiler. Muhtelif tesirler Hakkı Gürüz'ün en mühim pozisyonlarda tarafgir kararlar almasını mümkün- kılacak ehemmiyetteydi. Fenerbahçe takımının rengi bir anda değişmişti. Moral sarsılmış, maça emin gözle bakan kalmamıştı.

Galatasaray'ın hırsı

Bir cepheden Fenerbahçe için pek de parlak görünmeyen vaziyet Galatasarayı doğrusu hiç alâkadar etmiyordu. Son hazırlıklarını tamamlamak üzere kampa çekilen Sarı Kırmızılılar geçen sene kaybettikleri şampiyonluk maçının revanşını düşünerek hırsla çalışıyorlar, uzun bir ayrılıktan sonra aralarına dönen Metin ve İsfendiyarın iltihakıyla tam kadrolarını kuruyorlardı. Galatasaray için hedef belliydi. Lige parlak bir oyunla başlamadıkları bilinen Sarı Kırmızılılar, idare kademelerindeki ihtilâflar sürüp giderken, fevkalâde bir manzara arzeden ezelî rakiplerini yenmekle büyük bir prestiş harbini Kazanacaklarını ve ligde mühim bir basamağı atlayacaklarını idrak ediyorlardı. Takımı tam isabetle kurmak, fırsatları katiyen harcamamak gerekiyordu. Çünkü Fenerbahçenin teknik üstünlüğü su götürmez açıklıktaydı.

Fenerbahçe kaybediyor

Halkın sevgilisi Fenerbahçe takıntının her devrinde ve her kadrosunda bazı elle tutulur özellikleri vardı. Ekip, yarıdan fazla moral ile ve hayatiyetinde mühim rol oynayan seyircinin hareketiyle oynardı. Çünkü Fenerbahçe seyircisi takımını canı kadar sever, hataları asla affetmez, ekip güzel oynadığı zaman dünyanın hiç bir yerinde görülmemiş tezahüratı yapardı. Fakat bu maç farkedilen bir garabetle başlamıştı. Sanki takım, bir hafta önce Beşiktaşı sahadan silen takım değildi. O maçta, her an gol pozisyonuna giren forved bir tek top tutamıyor, Beşiktaş ilerilerini felce uğratan Naci, ateşli bir hasta kadar bitkin görünüyordu. Takımın her köşesi sinir içerisinde titrerken, hakemin her kararı doğru veya yanlış itirazla karşılanıyor, emniyetsizlik, acaip hareketler sürüp gidiyordu. Bu, moralman yıkılmış bir Fenerbahçeydi. Hele bir biri peşine dizilen talihsiz sakatlıklar önce Ergun'u sonra Nedim'i kımıldayamaz hale getirince ibre Fenerbahçe aleyhindeki son haddine dayanıyordu. Fenerbahçenin ilk yarısındaki ve rüzgâr altındaki golsüz devresi Basri, Şükrü ve Avni'nin fevkalâde çalışmalarıyla sağlanabiliyor, Galatasaray ezik rakibini hırsla ve yılmadan kovalıyor, ancak bir tek sayı yapamadan ikinci yarıya başlıyordu. Sarı Kırmızılı defans ümitlerin fevkin - deydi. Markaj ve dikkat tamdı. Akın tanzimcisi Çoşkun'un bu faydasından vazgeçilmiş, bu oyuncuya sadece Lefter'i hareketsiz bırakmak vazifesi verilmişti. Ortada B. Ali, süratli Şerefi kolay tutuyordu. Fakat Galatasaray forvedi tek başına Metindi. Son derece tutuk görünen diğer üç arkadaşı . hatta Kadri'nin. yerine şahsi ataklarıyla Fenerbahçe defansını ortadan yıkıyor galibiyete kapı aralıyordu. İkinci yarı Galatasarayın iki golünü gizliyordu. Her an beklenen ilk sayı sinirli Sarı Lacivertlileri tamamen dağıtmış, ikincisi Galatasaray galibiyetini perçinlemişti.

Kapak Klişesi : Kenan Dinçman Klişe Fab.. - İSTANBUL

Kapak Baskısı : Rüzgârlı Matbaa Denizciler Cad. - ANKARA